

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 04021

MELOKHE BEZUYAH

I. A. Lisky



THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION



NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG



MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center



The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

י. א. ליסקי

מלאכה בזויה

דערציילונג

פארלאג : י. נאראדיצקי און זין
לאנדאן 1947

פון זעלבן מחבר

א באַנד דערציילונגען אונטערן נאָמען „פראָדוקטיוויזאַציע“ 1937

א דערציילונג אונטערן נאָמען „פאָר, דו קליינער קאַזאַק“ 1942

די כאַראַקטערן אין דעם בוך

זענען ריין בילדלעכע

*The characters in this
book are all fictitious*

די צייכנונגען: „אינספיראַציע“ און „דער אַרונטערגעריסענער שלייער“

זענען פון דוד אַמבאַרג גע׳חתימ׳עט 1947.

I. A. LISKY

A HUMILIATING
PROFESSION

Short Novel

Copyright I. A. LISKY, London

Published by I. NARODICZKY & SONS

1947

*The two drawings for this book are
by David Bomberg and dated 1947.
Titles: Inspiration and Disrobing.*

הקדמה

דאס גאנצע גייסטיקע לעבן פונם מענטשן, זיין גאנצע מלוכה פון דענקן און פילן איז באפעלקערט מיט סימבאלן און בלויוז מיט סימבאלן קען דער מענטש אפערירן, די מי-נוט, וואס ער טרעט אפ פון דער קאנקרעטער, פיזישער אק-טיוויטעט. און אפילו אין זיין פיזישער אקטיוויטעט, איז אויף וויפל זיין מח און הארץ נעמען אין דעם אנטייל, ארבעטן אויך דעמאלט די סימבאלן מיט אים מיט. דער סימבאל איז א פאראלגעמיינערונג, א גענעראליזאציע פון ענלעכע איי-גנשאפטן, וואס ווערן ארויסגעהויבן פון פארשידענע זאכן און געשעענישן, און אויפגעבויט אין איין אבסטראקטן בא-גריף. אין דער וויסנשאפט און אין דער פילאסאפיע, אין דער מוזיק און אין דער מאלעריי, אויף אלע געביטן פון קונסט און ליטעראטור מוז מען אפערירן מיט סימבאלן. דער ציפער, איינס, פונקט ווי יעדע מוזיקאלישע נאטע, און יעדער ווארט איז שוין א גענעראליזאציע. אזוי ווערן גע-שאפן פון אויבן ביז אראפ סימבאלן און סימבאלן פון סימ-באלן. מיט סימבאלן דענקן מיר, מיט סימבאלן רעדן מיר, מיט סימבאלן דריקן מיר, זיך אויס און פארשטענדיקן זיך. אונזערע דערינערונגען באשטייען פון סימבאלן, אונזערע אסאציאציעס שאפן זיך פון סימבאלן.

דער קינסטלערישער סימבאל ווערט ארויסגעצויגן און אבסטראהירט פון די מענטשלעכע אייגנשאפטן. אין די פארשידנסטע מענטשן דערזעט דער קינסטלער געמיינזא-מע שטריכן, נייגונגען און אספיראציעס. אין די פארשידנ-סטע היסטארישע געשעענישן דערזעט ער א געמיינזאמע

מאראלן כח. ער אבסטראהירט אט די געמיינזאמקייט, אט די קרובהשאפט זייערע, און שאפט א גייסטיקן בנין, א ווייטע ארומנעמנדיקע קאנצעפציע, אן עטישע און עסטעטישע אידעע, א קינסטלערישן סימבאל, אבער זיין ארבעט איז א טאפלטע, ער מוז דערנאכדעם די אבסטראקטע אידעען אנ-טאן אין בלוט און פלייש, אין קאנקרעטע געשטאלטן, וואס פירן דורך קאנקרעטע מעשים און זענען ארומגערינגלט מיט קאנקרעטע קעגנשטאנדן. אפט זענען זיי אפילו בא-שריבן מיט א סך איינצלהייטן און קלייניקייטן, וואס זענען נויטיק, כדי צוצוגעבן דעם כאראקטער און טיפ פון דער געגעבענער שאפונג א נאך מער קאנקרעטן און לעבעדיקן עפעקט און כדי אזוי ארום צו ווירקן אויף אונזער פארשטע-לונג, אויף אונזערע געפילן און געדאנקן, ווייל דער מענטש ווערט אלץ מידער, וואס ווייטער און אבסטראקטער ער לאזט זיך אריין אין גייסטיקע סימבאלן, און זיין הארץ הויבט אן אויף דעם ווייטן וועג אלץ מער און מער אפצו-שטיין. דערפאר זענען די כאראקטערן אין א קינסטלערי-שער שאפונג (נישט געקוקט אויף זייער אבסטראקטן סימ-באלישן ווערט און מיינ) אזוי נאענט, און סיוויזט זיך אונז אויס, אז אט דערקענען מיר זיי, אז אט זען מיר זיי און אט הערן מיר זיי; און דאך זענען מיר זיך זער אפט גאנץ גוט באוואוסט, אז זיי זענען נישט ענלעך, נישט אויף דעם, און נישט אויף יענעם, און זיי זענען נישט די פאטאגראפיע פון קיינעם. זיי זענען א קאמבינאציע פון די אלמענטשלעכע ווערטן, שטרעבונגען און אידעאלן, פון טיפע אנגעווייטיק-טע מענטשלעכע קריוודעס, פון ווייט-טראגנדיקע היסטא-רישע און סאציאלע געשעענישן, אין זייער קינסטלעריש, קאנקרעטער און לעבעדיקער געשטאלטונג, אזוי ווי זיי ווירקן זיך זער אפט טאקע אויס אין דעם בלוט און פלייש, אין דעם געפיל און מארך פון מענטשן.

דער נאמען פון א בוך איז דער סימבאל פון אלע יענע
סימבאלן, וואס באפעלקערן די געגעבענע קינסטלערישע
שאפונג. צוויי סימבאלן האבן ארויסגעשטעלט די זעלבע
רעכט אנצונעמען דעם נאמען פון מיין בוך. דער ערשטער
סימבאל האט באדארפט הייסן: „ערב דעם חורבן“, דער
צווייטער נאמען איז: „מלאכה בזויה“. איך האב אנגענומען
דעם צווייטן נאמען און אנגערופן דאס בוך „מלאכה בזויה“.
ווייל איך האב געוואלט אנטלויפן פון דעם שווארצן שאטן,
וואס איז מיר נאכגעלאפן צוזאמען מיט דעם ערשטן נא-
מען: „ערב דעם חורבן“. כאטש מ'קען פון דעם שאטן נישט
אנטלויפן, פונקט ווי מ'קען נישט אנטלויפן פון זיך אליין.

מלאכה בזויה

1

די אויבערשטע ליפ אריינגעלאזט אין דער אונטערשטער, ווי מ'רוקט אריין די הענט אין די ארבל ווען ס'פרירט, איז ער געזעסן איינגעגראָבן אין זיך, — באַגלייך ער וואָלט געוואָלט צוריק פארקריכן צו דער מאַמען אין בויך אַריין, — און מיט אַלע אברים האָט ער געפרוווט אַרויסצוטרייבן פון זיך די אינעווייניקסטע קעלט... ער האָט ווידעראַמאָל צווישן די פינגער געדרייט די גלאַטע שוואַרצע פול-פּעדער, געדרייט און געקלאַפט מיט איר אין טיש, אָבער מער ווי איבערשרעקן אַ פליג וואָס האָט זיך געשטעלט אויפן גלאַנציקן ווייסן בלאַט, האָט ער נישט געקענט. דאָס שרייב-געצייג, וואָס ער האָט געהאַלטן אין איין רוקן אַהין און אַהער, האָט שוין אָנגעשפּאַרט אין אַנדערן עק. דער אַש-כּעכער האָט אָנגעהויבן איבערצוגיין מיט שטיקלעך אָפּגעברענטע ציגאַרלעך און צעריסענע שטיקלעך באַשריבן פּאַפּיר.

ער האָט געוואָרפן מיט ווערטער, ווי אַ צעפּאַליעטער יוגן, וואָס וואַרפט מיט נים און קען נישט טרעפן אין קאָן אַריין... ס'האָט אין אים געזאָטן דער כּעס און ס'איז אים אין האַרצן גע-וואַקסן דער פּאַרדרוס. די ווערטער האָבן אים אָנגעהויבן דערמאָנען אין דעם אויסגעמערגלטן בוזעם פון אויסגעלאַסענע, אַלטע ווייבער און אין די אויסגעמאַרבעוועטע פּנימער פון צעבראַכענע הולטאַיעס... אָט איז ער צוגעפּאַלן צו אַ וואָרט און תּיכּה האָט ער עס צוריק אַרויסגעלאָזט, ווי אַ הונגעריק קינד, וואָס ווערט באַליידיקט ווען מ'פּאַרשטאַפט אים דאָס מויל מיט אַ טרוקענער, אויסגעוויגענער ברוסט. ער האָט די ווערטער גוט פּאַרמאַדושגעט מיט טינט און ער איז ווידער

מלאכה בזויה

געבליכן ביי'ם ליידיקן פאפיר... ס'איז אים נישט מעגלעך געווען זיך צוצושלאגן צו דער ליבער שיין פון א ריין וואָרט... ער איז אויפגעשטאנען און פאמעלעך זיך גענומען אָפּרייניקן פון דעם טיש. דאָס ווייב האָט פיינט אָנצוטערעפן אין דער פרי די אויס-גערויבערטע שטיקלעך ציגארעטן, און דאָס אַש אָנגעוואָרפן אויף אַלע כלים. ער האָט אַראָפּגענומען אַ טעפעלע, אוועקגעטראָגן דעם צוקער, באַהאַלטן אַ ביסל מיַך אין פּלאַש, און פאַררוימט אַ פּאַר קליינע טע-לערלעך, וואָס האָבן זיך אים געפּלאַנטערט אונטער די הענט. זיין קאָפּ איז אָבער נאָך אַלץ, די גאַנצע צייט, געווען אָנגעשטעלט אין דער שטיקל-קייט, ווי ביי אַ טורטל-טויב, וואָס הערט זיך גוט איין אין דעם רוים, איידער זי הויבט זיך אויף אין דער לופט און צישפּרייט די פליגל צו פליען. פּלוצים האָט זיך ביי אים דער האַלדז אַ דריי געטאָן אין אַ זייט, ס'האָט זיך אים אויסגעדאַכט, אַז ער הערט דעם וואָרימען קלאַנג פון אַ פּול, זעטיק וואָרט. ער האָט עס אַ פּרוּוו געטאָן צו נעמען אויף די ליפּן, און דערפילט אַז דאָס וואָרט איז אויסגעהוילט און צעגעסן. דאָס פעטע חוצפה'דיקע בייכל פון קלאַראַ וואַנסמאַן האָט אים דערביי אַ שפּאַר געטאָן אין די אויגן אַריין — „דאָס וואַקסט אויס אומעטום וווּ מ'פּאַרזייעט עס נאָר נישט, אויף אַלע זיצונגען אויף אַלע פּאַרזאַמ-לונגען, אויף אַלע פּאַרלעזונגען, אין יעדן לאַך...“ — האָט ער גע-בורטשעט. ער האָט פאַר זיך געזען קלאַראַ וואַנסמאַן, ווי זי דרייט זיך אַזוי מיט דעם רירעוודיקן אונטן, קנייטשט איר צוגעפּלעטשטן שטערן און וואַרפט מיט די שרעקעוודיקע שאַרע אייגלעך, וואָס שטאַרצן אַרויס איבער דער משופּע'דיקער נאָז. פאַר זיינע אויגן איז נאַקעט געלעגן די נאָז, ווי זי לויפט זיך כמעט צענויף מיטן מויל און פאַר-גנב'עט זיך צום גאַמבעלע קיילעכדיק אַרונטער, ווי ביי אַ מויה, וואָס נישטערט אַרום אין די שפייכלערס, צעפרעסט די פּולע זעק, גריזשעט אויף די יאָדרעס, צעשיט די זאַפטיקע קערנער און מישט זיי דורך מיט מויון דרעק...

די האָר האָבן זיך אים נאָכגעלאָזט און גערעכט געפאַלן אויפן שטערן און אין די אויגן. חיים אייזבערג האָט נישט געפילט ווי

י. א. ליסקי

אזוי ער איז שוין אריינגעשפאנען מיט איין פוס אין צווייטן טאג אריין. מיטאמאל האָט ער זיך גענומען אויסגלייכן די פלייצע, וואָס האָט אים געבראַכן אין די לאָפעטקעס און געפרווט זוכן עפעס, וואָס ער וואָלט געקענט טאָן, אז ס'וואָל אים אַלעס ווערן מער צו דער האַנט, נאָר דאָס שטילע, דערוואַרטנדיקע קלאַפן אין דעם דינעם ווענטל, דורך וועלכן דאָס ווייב האָט אים גערופן, האָט אין אים געוועקט אַ געפיל פון פייני-לעכער שולד און פון פאַרדריסלעכער אָפהענטיקייט. די אַקסלען האָבן זיך אים נאָך מער איינגעקארטשעט און ער האָט זיך פאַוואָליע אַרייני-געשאַרט אין צווייטן צימער.

אויף די פריילעך גלאַנצנדיקע שטערן, וואָס האָבן, דורכן פענצטער, געשניטן די אויגן מיט דעם טיפן ווייס-בלויען בלישטש פון ווונדער-לעכע פלאַנעטן, און געלאַשטשעט מיט די ווייכע געל-ווייסע שטראַלן פון ווייטע זונען, האָט די לבנה, אין סוף חודש, געקוקט מיט דער אויפגעהויבענער ברעם פון אַ פאַר'חידוש'טער יונגער פרוי...

ער האָט אויפגעדרייט דאָס ליכט. פון אונטער דעם פאַפירענעם, גרינלעך-געבלימטן שירעם, וואָס איז געהאַנגען איבער דעם עלעקטרישן לעמפל, איז געפאַלן אַ בלאַסע שוין און אָפגעשלאָגן אַ מאַטן שאַטן אויף עלקע אייזבערג'ס איינגעוואַרעמטן, צאַרטן, האַלב לענגלעכן פנים. דער אונטערגעהויבענער קאַפּ, וואָס איז געווען פאַרקעמט אויף אַרויף מיט אַ קראַנץ געדעכטע קאַשטאַן האָר, האָט זיך אַ וויג געטאָן אויף איר דינעם האַלדז, ווי אַ פולע טיי-רויז אויפן לאַנגן שטענגל.

— איך האָב דיר נישט איבערגעשלאָגן? — האָט זי געפרעגט און מילד געקוקט אויפן מאַן מיט אירע לאַנג געשניטענע און ווייט צעעפנטע טונקל ברוינע אויגן.

— האָסט שוין עפעס אַ סך אָנגעשריבן? ... ווו האַלטסטו דאָרט? לייך עס מיר איבער! ...

חיים אייזנבערג האָט נישט געענטפערט, ער האָט בלויז אַ קלאַפּ געטאָן מיט דער צונג אין גומען...

ביים בעט זענען געשטאַנען עלקע'ס אָפגעזעצטע שיד מיט די אויסגעדרייטע קנאַפל. ער האָט גוט באַטראַכט די ביליקע, האַרטע

מלאכה בזויה

לעדער, וואָס האָט עלקען נישט אויפגעהערט אָפצוקוועטשן די פיס, ביז די שיד האָבן אומגאַנצן נישט פארלוירן דאָס פנים. — „עלקע האָט דוקא געזאָגט, אז די שיד הויבן איר שוין איצט אָן צו ווערן גאַנץ באַקוועם, ס'איז אָבער אוממעגלעך געוואָרן אין זיי אַרויסצוגיין אין גאַס אַריין, דערביי זיצן זיי עפעס נישט גענוג פעסט אויפן פוס און עלקע מוז זיי די גאַנצע צייט נאָכשלעפן...“ — חיים אייזנבערג האָט זיך גראָד דערמאַנט ווי אזוי עלקע האָט געהאַלטן די פיס טיף אַרונטערנערקוט אונטער איר בענקל אַרונטער, אז מ'זאָג די צעדרייטע שיד נישט אַרויסוען, ווען ער איז מיט איר געזעסן אין קאַפּע-הויז... .

* * *

ווי אַלעמאַל, האָבן דאָרט אויך דעמאַלט נאָכמיטאָג די ליטעראַ-
רישע פני, מיט אַ זשום, געקלעפט אַרום די טישלעך, פּאַעטן, בעלעך-
טריסטן, קריטיקער עסייאַיסטן און הומאַריסטן האָבן געטרונקען טיי און
גערעדט וועגן בראַנפן. זיי האָבן געטריבן רכיכות און מיט די אויגן
גענישטערט אין די פאַרשידענע אויסגאַבעס, צי איז אַמאָל נישטאָ
אַ געררוקט וואָרט וועגן זיך, און צי רייסט מען נישט ערגעץ דעם
„פּריינט“ אַ קריזש... אין אַ צעדרייטן קאַפּעליוש, פאַרוקט אין אַ
זייט, האָט איינער געגראָבן זיין דאַרע, אַרויסשטאַרצנדיקע נאָז אין אַ
בינטל פּאַפּיר און צייטונגען, צווישן וועלכע ס'איז געלעגן אַ קאַרעק-
טור פון אַ ליד, וואָס ער האָט נאָר וואָס אָפּגענומען פון דעם דרוקער.
דער פאַרשמאַלצעוועטער קאַלנער האָט אים געריבן און דערקוטשעט
ביים האַלדז, אויף דער שפיץ נאָז האָט געקיצלט אַ טראַפּן, וואָס האָט
געהאַלטן ביים אַראַפּפּאַלן, דאָס מויל האָט געסלינעט און זיך פאַר-
גאַווערט מיט ניכול פּה, און בשעת מעשה האָבן די קעסאַקע אויגן גע-
גלעט דאָס אויסגעצאַמטע, ראַמאַנטיש-אַפּגעטאַקטע לידל זיינס.

אַנטקעגן אים איז געזעסן איינגעבויגן אַ קיילעכדיקע פלייצע אין
אַ לעכטיק געשטרייפטן רעקל פון אַ לייכטן קאַווע קאַליה, גלייך פון
„רידזשענט סטריט“, און אים געהאַלטן אין איין דערציילן ווילדע
נסים פון אַסקער ווילד'ס „אייניקלעך“... .

י. א. ליסקי

דער דיכטער האָט אַלעמאָל אַ טשמאָטשקע געטאָן מיט די ליפן
און געענטפערט — „מתוק ודאָסיק“ ...

ביי דער זייט, האָט פֿון אויבן אַראָפּ איבער זיי געשמיכלט די
יוסטע פיגור פון דעם גרויסן קריטיקיר. די רויטע, פליישיקע נאָז האָט
זיך ביי אים געשטעלט אין פּראָפּיל און ער האָט פּויל און מאַיסטעמיש
געצויגן זיינע פּאַרנעפּלמע ווערטער. די ווערטער זענען געווען קאַלט,
נאַס און גליטשיק, זיי האָבן אָבער, ווי שטענדיק, געהאַט אַ מין משונה'-
דיקן כּח אין זיך און ס'איז זיך שווער געווען פון זיי אָפּצושאָקלען,
כאָטש זיי האָבן זיך געלייגט אויפן האַרץ און מאַלאַיעט אין בויך, ווי
אָפּגענאַנגענע דיניע קערלעך אויף אַ ליידיקן מאָגן. ... דאָ אין קאַפּע-
הויז איז ער געווען אַ צופּעליקער גאַסט; ווייל ער קען נישט ליידן
די יידישע שרייבער, וואָס נישדען זיך דאָ כּסדר אַרום און וואָס פּאַר-
מאָגן נישט קיין שום „טאַקט“. ער האָט אויך נישט איבריק ליב די
יידישע ליטעראַטור, „וואָס איז פּונקט אזוי „עקזאָטיש“, ווי די קאַפּאָ-
טעס און שטריימלעך“, און כּלל איז ער נישט קיין „יידישוּסט“,
כאָטש ער שרייבט אויף יידיש. ער האָט דערביי שטאַרק פּאַראַיבל
אויפן יידישן פּאָלק פּאַרוואָס מ'זעט נישט, אז ער זאָל קענען מאַכן אַ
מער מענטשלעך לעבן פון זיין שרייבן און פּאַרוואָס ער קען אפילו
נישט גענוג אַנשטענדיק אויפּהאַלטן זיין כאַשיידענע דירה אין דער
רייכער קריסטלעכער געגנט.

זיי זענען דאָרט אַלע געזעסן און, ווי די בייזע מעוואַכערניקעס,
איינער אויף דעם אַנדערן געלויערט און, אַלעמאָל האָט איינער דעם
צווייטן אַ זעץ געטאָן אין פנים אַריין אַ גיפטיק שטעכווערטל, אָדער
אַ פּוילע, צוויידייטיקע חניפה. ... ווי די קורעלאַפּניקעס האָבן זיך די
דיכטער און דענקער איינער דעם אַנדערן אויסגעטאַפט און איינער
דעם אַנדערן געפּרוּווט איינצורעדן די אייגענע „גבורה“; אַ יעדער האָט
זיך געמיצט אויסצונעמען ביים צווייטן און מיטן קוק אים אָפּצונאַרן
און צו פּאַראַטן ...

זיין חלק, האָט אויך היים אייזבערג אַריינגעכאַפט, דאָס מאָל,
אונטערגעשלאָגן מיט לויזע, אומגעלומפּערטע שבחים פּאַר עלקען; נאָר

מלאכה בזויה

קיון איינער פון זיי האָט נישט דערמאָנט אַ וואָרט וועגן חיים אייזד בערג'ס בוך, וואָס איז ערשט נישט לאַנג צוריק דערשינען, באַגלייך דאָס וואָלט מיט אים גאָרנישט געהאַט צו טאָן און וואָלט אים און זיי אומגאַנצן נישט אָנגעגאַנגען.

... אַ ליאַדע אָפּשניט, וואָס חיים אייזבערג האָט דאָ געקריגן, האָט אויף עלקעס מח געפרעסט נישט ווייניקער, ווי דער שווערסטער נויטפאַל, אין וועלכן זיי האָבן זיך ווען ס'איז נישט איז געפונען. די קנאה און שנאה, וואָס האָט זיך דאָ פון דער אַרומיקער סביבה און פון די אַלע שרײַבער שטענדיק געטראָגן, האָט זי גענאָגט ביי דער נשמה און אין דער זעלבער צייט אין איר געכאָוועט אַ געפיל פון טיפער מיטלייך צו איר מאַן. און די מיטלייך איז אין איר געוואַקסן אינד איינעם מיט אַ הייסן גלויבן אין אים. נאָך יעדן דורכפאַל, וואָס ער האָט געהאַט, איז זי געוואָרן, וואָס אַמאָל, אַלץ שטאַלצער אויף אים; וואָס אַמאָל, אַלץ זיכערער אין דעם גרויסן ווערט פון זיין שאַפן ...

אין סאַמע ברען, האָט מיט אַ דריבנע טריטעלע אַהער אַריינגעדראַלעט קלאַראַ וואַנסמאַן, אין איר פוטערנעם מאַנטל (וואָס אַ חבר, אַ קירזשנער האָט זער קונציק צענויפגעשטעלט פאַר אַ ביליקן פרייז, און אין זיין פרייער צייט ספּעציעל פאַר איר אויפגענייט), מיט די פאַלעם ברייט צעעפנט, ווי אַ מחותנת'טע אויף אַן אַרעמער חתונה. זי האָט זיך אַנידערגעזעצט אויבן אָן ביי אַ שכנותדיקן טישל און זיך געהייסן ברענגען אַ גאַנצן טשייניק טיי מיט פאַשידענע געבעקס און לעקעך. נאָך איידער מ'האַט איר געבראַכט די באַשטעלטע פאַרציע, האָט זי זיך אַלעמאָל פאַמעלעך צוגערוקט צו אַן אַנדערן שריפטשטעלער: זיך געשושקעט מיט אים אויפן אויער און יעדעס מאָל אַ צווייטן גערופן צו איר טישל, מ'וואָל זיך „צענויפערן“ ...

— „איר מוזט אונז העלפן פאַרשפרייטן ליכט אויף דער יידישער גאַס ... מיר דאַרפן מאָביליזירן אַלע אונזערע כחות אויף צו הויבן דעם קולטור מצב אין ווייטשעפל“ ... — איר צינגל האָט זיך אַ לאָז געטאָן אויפן גלייכן וועג און ס'איז געגאַנגען ווי געשמירט ... דער

י. א. ליסקי

באס-קול אירער האָט מיט אַ כריפּ לאַנג און זלידנע געהודזשעט איבער
אַלע טישלעך, ביז זי איז צום סוף צוריקגעפאלן צום אָנלען פונם בענקל,
שווער אָפגעאַטעמט, אָנגעטאַפט דאָס קליינע זייגערל אויף דער גראַ-
בער האַנט, זיך צעלאַכט, וואָס זי האָט גאָר אומגאַנצן פאַרגעסן אין
דער טיי, פאַרויכערט אַ ציגאַרעטל, טרוימעריש פאַרקאַטשעט די שאַרע
אייגלעך, און איינגערוימט דעם שרייבער, וואָס איז געזעסן אַנטקעגן
איר, אז זי וועט זען צו „קאַלפּאַרטירן“ זיינע ביכער...

זיכער אין איר אייגענער קראַפט און אין דעם כּשוף פון אירע
ווערטער; זיכער, אז זי קען זיי אַלע אַרומוויקלען אַרום איין פינגער,
האָט קלאַראַ וואַנסמאַן מיט חשק זיך גענומען לייטיש דערקוויקן דאָס
האַרץ.

מיט חיים אייזבערג האָט זי עס געמאַכט קורץ און שאַרף.
ווייל ער איז „צו טרוקן“. זי האָט דערפאַר אָנגעהויבן גלייך פונם סוף.
היציק, האָט זי אים פאַרויכערט, אז זי שאַצט אָפּ דעם גאַנצן ווערט
פון זיין בוך און אז זי וועט עס פאַרשפּרייטן צווישן דער יוגנט, און
זען, אז אויך אירע פּריינט זאָלן דאָס בוך „קאַלפּאַרטירן“.

— איך האָב נאָך נישט אייער בוך, איר ווייסט, חבר אייזבערג?
גיט מיר אייער ווערק, חבר, און שיקט אויך צו דערווייל אַ טוץ ביכער
אויף מיין אַדרעס... זי האָט אַרויסגעכאַפט אַ קליין ווייס אַדרעס-
קאַרטעלע מיט אַ גאָלדן רעמעלע און עס אים אונטערגעטראָגן. דאָס
ברייטע מויל האָט זיך ביי איר דערביי צעעפנט מיט דעם געזעצטן
שמיכל פון אַ געריבענער בעל'טובה'ניצע.

חיים אייזבערג האָט איר צוריקגעגעבן דאָס וויזיט-קאַרטעלע און
איר געזאָגט, אז די ביכער קען מען קריגן ביים דרוקער, איז אויב זי
ווייל, קען זי זיך צו אים ווענדן. ביי זיך האָט ער בלוז איין קאַפּיע.
ער האָט איר דערלאַנגט דאָס בוך און געוויזן דעם פּרייז.

קלאַראַ וואַנסמאַן האָט זיך נישט וויסנדיק געמאַכט. זי רעדט
נישט גערז וועגן קיין געלט. די הויפטזאַך איז דאָך, אז די ביכער זאָלן
פאַרשפּרייט ווערן. זי האָט דאָס בוך אַרונטערגערוקט אונטער דעם
אַרעם אינאיינעם מיטן האַנט-בייטל, זיך גע'חן'דעלט מיט איר „אומ-

מלאכה בזויה

באהלפנקייט" און זיך בארימט, אז זי איז שטענדיק אזוי פארטראָגן, אז זי קען נאָך דאָס בוך איבערלאָזן אויפן בענקל צוזאמען, „מיט איר גאנצן פארמעגן...“

עלעקע האָט זיך געשעמט אויפצוהויבן די אויגן, נאָר זי האָט ביז אין דעם מאַרד פון אירע ביינער דערפילט, ווי אזוי חיים אייזבערג איז געבליבן זיצן, ווי מיט אונטערגעהאַקטע פליגל... .

נאָך איידער קלאַראַ וואַנסמאַנ'ס אָרט האָט זיך אָבגעקילט, איז פינקטלעך צו דער צייט, ווי ער פירט זיך, יצחק קאַלעכשטיין אויך איצט אריינגעקומען האָבן זיין טיי. ער האָט געשפּאַנט, ווי פון אויבן, באַגלייך ער וואָלט די ערד נישט באַרירט און דעם שווערן קערפּער האָט ער געטראָגן לייכט און שטאַרק באַזאָכט, ווי מ'טראָגט אַ טייערן פּאַר-צעלאַן.

— וואָס מאַכט איר, מיסעס אייזבערג, ווי גייט עס אויך? —
האָט ער זיך מיט אַ טיפּן נויג געווענדט צו עלעקע, און אויך חיים אייזבערגן צוגעטיילט אַ שפּייץ פון זיין פיין-בריאה'שן געלעכטערל...
— קען מען זיך זעצן ביי אייער טישל?

עלעקע האָט זיך אָנגעשטרענגט צו מאַכן אַ גוטע מינע און אויס-צווען פריינטלעך... .

פון דעם פּלאַכן, ציכטיקן פעקל, וואָס יצחק קאַלעכשטיין האָט געהאַלטן אין דער האַנט, האָט אַרויסגעקוקט דער פעט געדרוקטער טיטול אויף דער ערשטער, נאָך צאָפּלדיקער קאַפּיע פון אַ נייעם בוך.
— יעקב לייב מישוואַן איז דאָ נישט געווען? ... ער וועט הנאה האָבן... . איך האָב זיין בוך שוין באַקומען פונם איינבינדער — יצחק קאַלעכשטיין האָט דעם כמעט נאָך וואַרעמען עקזעמפּלאַר דערלאַנגט חיים אייזבערגן אַ קוק צו טאָן.

— איר זענט דאָך אַ מבין אויף אַ שענער אויסנאַבע — האָט ער געזאָגט, און צופּרירן געפינטלעך מיט די אויגן, וואָס האָבן פאַר לויטער נחת גענומען נעצן אַרום די לעפּלעך מיט די אויסגעקראַכענע וויעס.
יצחק קאַלעכשטיין האָט פאַרמאַגט אַ גרויסע דרוקעריי מיט זאָץ

י. א. ליסקי

מאשינען אויף ענגליש און יידיש. זיין הויפט שפע איז געקומען פון רוקן רייסטער'ס, פירמע-פאפירן, צאל-ביכלעך, באריכטן פון פאריינען, אדרעס קארטלעך, חתונה בילעטן, סידורים, מחזורים, הגדות און מיסיאנערישע תפילה-ביכלעך מיט ביבליעס. נאָר ביי דער זייט האָט ער ליב געהאט אונטערצוויןדיקן מיט פארשידענע ליטערארישע אויס-גאבעס. די וואָכנשריפט וואָס ער האָט אַרויסגעגעבן האָט שוין געפראוועט דעם פינף און צוואַנציקסטן יאָר-גאַנג. די גרעסטע העלפט פון איר האָט ער אַליין אויסגעפולט און דאָס איבריקע האָט ער איבער-געררוקט פון אנדערע צייטשריפטן. געשריבן האָט ער איבער קונסט, וויסנשאפט און פאָליטיק; איבער געשיכטע, פילאָסאָפיע און רעליגיע; איבער סאָציאָלאָגיע, פסיכאָלאָגיע, ימים טובים און גלייך-ווערטלעך... ער איז אויך געווען אַ גלענצענדער רעדנער און אַן אַלגעמיינער פאָר-זיצער...

כדי די מאַשינען זאָלן נישט שטייען אַ מינוט ליידיק, און די אַרבעטער זאָלן האָבן וואָס צו טאָן, האָט ער צווישן איין אַרבעט און דער אַנדערער, ווען ס'איז נאָר געבליבן אַ ביסל איבריקע צייט, גע-דרוקט אויך אַ בוך פון אַ יידישן שרייבער.

דער אויף'דער'אויף, וואָס יצחק קאַלעכשטיין האָט גענומען, האָט געמוזט דעקן דעם קרן. מיטן ריוח האָט ער שוין צוגעוואַרט ביז דאָס בוך איז פאַרטיק געוואָרן, און דער שרייבער האָט געקריגן אַביסל ביכער און איז שנעל געלאָפן זיי פאַרקויפן און אים אָפּצאָלן. זיינע פרייזן זענען געווען כיד המלך, אזוי אַז דער ריוח זאָל קענען טראָגן אויף „טאָמער וועט דער שרייבער נישט פאַרקויפן אַלע ביכלעך“.

יצחק קאַלעכשטיין איז אַליין געווען אויך דער מכין און דער קריטיקער, און אַז וויל איז געווען צו דעם שרייבער, וואָס האָט פאַר-קויפט שנעלער און באַצאָלט בעסער...

יידן בני רחמנים און עם הספר האָבן אָפּט נישט געקענט צווען די יסורים פון די שרייבער און האָבן אַלעמאָל אַ צווייטן אונטערגע-שטיצט מיט אַ פאָר פונט. דאָס האָט די שרייבער געהאַלפן אַלץ גיכער און אַלץ מער צו באַצאָלן יצחק קאַלעכשטיין, וועלכער האָט לכל הדעות

מלאכה בזויה

אזוי פיל געטאָן פאַרן יידישן וואָרט, און נאָך דערצו געווען אזא גרויסער „אידעאָליסט“ און אזא „איבערגעגעבענער מענטש“.

חיים אייזבערגס פינגער האָבן זיך אויסגעצויגן און ווי דינער געוואָרן, ער האָט ווייך א טאָפ געטאָן די בלעטלעך פון דעם בוך, וואָס יצחק קאַלעכשטיין האָט אים דערלאָנגט, באַטראַכט דעם דרוק, מיטן בליק אָפּגעמאַסטן דעם אינעווייניקסטן ראַנד פון די שורות, צי ווערן זיי נישט פאַרכאַפט פון די שטעך ביים איינבונד, און גענומען דאָס פאַפיר אויף דער שיין, צו זען, צי דער זאַץ דעקט זיך פון ביידע זייטן. — אַ פיינע אויסגאַבע קען מען פאַרגלייכן צו אַ שענער פרוי,

אזוי דאַכט זיך מיר — האָט יצחק קאַלעכשטיין זיך געהאַלטן אין איין ברעקלען פאַר עלקען, — אין מיינע מעמוואַרן דערצײל איך וויאָזוי איך און שלום אש האָבן אַמאָל גערעדט וועגען דעם העכסטן צוועק פון דער קונסט, און וויאָזוי מיר זענען ביידע געקומען צו דעם באַשלוס, אז דער שרייבער שטרעבט צו ש ע נ ק י י ט, ער וויל ברענגען אַ ב י ס ל ש ע נ ק י י ט אין מענטשלעכן לעבן... — דאָס קליינע פּיסקעלע אין יצחק קאַלעכשטיין'ס פעטן פנים, האָט זיך דערביי גע- האַלטן אין איין פאַרשנערעווען און אויפשנערעווען, ווי דאָס טאַכעסל פון אַ הון, ווען זי דאַסט זיך אויס, און די שוואַרצאַפלען זיינע האָבן טעמפּ און זשעדנע געגלאַנצט, ווי ביי אַ קאַניע, וואָס טויטשעט זיך אַרום און פּיקעט דאָס האַרץ פון אַן אויסגעדרוואָבעטער, טויטער סטערווע.

עלעקע האָט נישט געקאַנט ליידין וואָס יצחק קאַלעכשטיין גייט צו מיט אזא גרינג לעבערל צו די גייסטיקע ווערטן, איבער וועלכע ער צעלייגט זיך אזוי ברייט. זי האָט געפילט, אז ער שווינדלט דאָ עפעס אונטער מיט די באַגריפּן און זי האָט אים דאָס נישט געקענט אָפּ- שווייגן, כאַטשע איר מאַן האָט איר נישט איינמאָל געזאָגט, אז אַט דער ייד, יצחק קאַלעכשטיין, איז אומגאַנצן נישט ווערט די רייד. — ס'איז דאָך שוין היינט אַן אַלגעמיינער אמת, אז שענקייט איז אַ רעלאַטיווער באַגריף און אַז וואָס ביי איינעם קען הייסן שען, הייסט ביים אַנדערן מיאוס. אַ חוץ דעם גלויב איך נישט, אַז מ'קען

י. א. ליסקי

אָט דעם גייסטיקן ווערט איזאָלירן. אפילו אין אַבסטראַקטן זיך, ווייל אונזערע באַגריפן איבער שענקייט זענען בלוז די פונקציע און בלוז דער פּוּעל־יוצא פון פאַרשידענע זער פאַרצווייגטע מענטשלעכע באַ- ציונגען און איבערלעבונגען. איך וואָלט געוואָלט וויסן ווער ס'קען אַנכאַפן ביי די פיס אזא גליטשיקן באַגריף ווי שענקייט און אים נאָך ברענגען צו טראַגן א גאַנצן; און וואָס פאַר אַ טעם קען שוין האָבן אזא מין קאַלטע און טויטע שענקייט? ... — האָט ערקע געפרווט אַפּצוּענטפערן, נאָר זי איז געווען אין אַ גרויסן ספק, צי זי וועט קענען יצחק קאַלעכשטיין כאַפן ביי דער האַנט.

יצחק קאַלעכשטיין האָט דערטאַפט אירע ווערטער און מיט אַ מבטל־דיקן שמייכל, זיך טיף אַרויפגערוקט און אויסגעגלייכט אויפן זיך, ווי אַ געניטער שמייסער ווען ער פאַרשנייד אויפן קייזער־שטראָז. — שענקייט איז העכער פון צייט און רוים, שענקייט איז איבער די קליינלעכע און שמאַלע אינטערעסן פון טאָג. ס'איז אָבער קינדעריש דערביי צו מיינען, אז יעדער איינער מוז שטרעבן צו שענקייט אויף דעם זעלבן אופן, פאַרקערט, טאַקע דערפאַר וואָס יעדער פאַרשטייט די שענקייט אויף אַן אַנדערן שטייגער, איז די קונסט אזוי פאַרשידנ־ אַרטיק און רייך. ווי פאַרשידן ס'זאָלן אָבער נישט זיין די אינדיווי- דועלע פאַרמען, דינט דאָך אין תּוֹך יעדער קינסטלער דער געטין פון שענקייט, וועלכע האַלט פונם פּסוק: שמע בכל לשון שאתה שומע... חיים אייזבערג האָט אַרויסגעלייגט דאָס בוך פון דער האַנט. אים האָט זיך זער נישט געגלייבט אַריינצולאָזן מיט יצחק קאַלעכשטיין אין ווייטע דרכים איבער קונסט, נאָר ס'האָט אים פאַרדאַסן — „ווי אָט דער אָנגעפּרעסענער נפש פאַרהיקעט זיך אפילו ניט, און רעדט מיט אזא מין נצחון וועגן זאַכן, איבער וועלכע ער האָט נישט קיין שום לעבעדיקע פאַרשטעלונג און פאַר וועלכע ער פילט אומגאַנצן נאָרנישט...“ — חיים אייזבערג האָט מיטאַמאָל זיך אָפּגעריסן: — בכלל קען מען נישט אזוי רעדן... וואָס הייסט עפעס שענקייט? ... גלאַט אין דער וועלט אַריין? ... און פאַרוואָס פאַר- שטייט, לויט אייער מיינונג, יעדער איינער די שענקייט אויף אַן

מלאכה בזויה

אנדערן שטייגער? פשוט, ווייל אזוי פארגלוסט זיך אים גראָד, לויט
עפעס אַן אויפטו אזעלכן? ... די פארשידענע אויפפאסונגען איבער
שענקייט פארמאָגן דאָך אַ לאַנגע בלוטיקע געשיכטע אונטער זיך :
זיי זענען אַן אָרגאנישער טייל פון דעם גאַנצן לעבן און פון דעם
גאַנצן מענטשלעכן געראַנגל פאַרן אייגענעם קיום, און זיי שטויסן זיך
דאָך צענויף אין אַ הייסן און פאַרביטערטן קאַמף.

אויב דער שרייבער איז אַ מענטש וועמען ס'טוט עפעס וויי, אַ
מענטש וואָס ס'ברענגען אים די סאַציאַלע עולות, וועלכע ער טרעפט אָן
אויף יעדן שפּאַן, און ס'האַרן אים די מענטשלעכע קרווידעס; אויב דער
שרייבער איז אַ מענטש וואָס ווערט טיף באַרירט פון זאַכן, אַ מענטש
וואָס ס'קען אים עפעס שטאַרק פאַרדריסן, אויב ער נעמט אויף
זיך אָפט איוב"ס צרות בלויז דערפאַר, ווייל ער איז פּוֹל מיט
גרויס רחמנות און עכטער גרויסער ליבע צום מענטשן, מוז ער קודם
כַּל ערלעך און אויפדיכטיק קעמפן פאַר זיין אמת. ווייל דאָרט וווּ
ס'איז נישטאָ קיין גרויסע ליבע איז נישטאָ קיין אמת, ערלעכקייט
און אויפריכטיקייט און ס'קאָן אויך נישט זיין דער גרויסער פּרוכט-
באַרער ווילן צו ברענגען געזונטע און דויערהאַפטיקע פרייד אין לעבן.
אָן העלדישער אויפריכטיקייט, ערלעכקייט און מוטיקן אמת אין ברייטן
סאַציאַלן זין, אָן ליבע און פרייד, וועלכע מוזן פון זייער זייט וואַרצלען
און זיך געשטאַלטן אין די טיפענישן פון אַ פאַרצווייגטער מענטש-
לעכער מאַראַל, פעלט דאָך דער לעבעדיקער אָטעם פון יעדער קינסט-
לערישער און שאַפּערישער שענקייט. שענקייט איז נישט קיין
זעלבסטשטענדיקע, סטאַטישע דערשיינונג, וואָס ענזיסטירט פאַר זיך
אַליין, זי איז דאָס קינד פון ליבע און פרייד. אויב מ'ברענגט די
מענטשן ליבע און פרייד, האָט מען זיי געבראַכט שענקייט. אויב איר
באַמקעט אַ הונגעריקן, אַ דערשלאָגענעם און דערנידעריקטן מענטשן
וועגן רויזן, האָט איר חוזה געמאַכט פון אים און פון די רויזן.

חיים אייזבערג האָט טיף אָפּגעאַטעמט און געפילט ווי ס'וואַלט
אים אַראָפּ אַ שטיין פונם האַרץ.

יצחק קאַלעכשטיין האָט זיך אָבער נישט געלאָזט :

י. א. ליסקי

— אויב איר אָנערקענט נישט די העכערע עגזיסטענץ פון שענד
קייט, מוזט איר דאָך זיין קאָנסעקווענט און אָפּלייקענען אויך די
עגזיסטענץ פון אַן אַבסאָלוטן אמת און די אַלע אנדערע ווערטן, וואָס
איר רעכנט דאָ אויס, וויאָזויזשע קענט איר פּראָפּאָגאַנדירן פאַר זאָכן,
אין וועלכע איר גלויבט נישט?

חיים אייזבערג האָט אויפגעשטעלט מויל און אויערן, ער האָט
נישט געקענט פאַרשטיין, ווי אזוי אָט דער מענטש, וואָס איז טויב
צו יעדן לויטערן קלאַנג און בלינד צו יעדן לעבעדיקן בילד, קען אזוי
קונציק אַרבעטן מיט ווערטער, ווי אזוי אָט דער יצחק קאַלעכשטיין
קען אזוי געשיקט זיך אַרויסדרייען און אזוי פלינק יענעם פאַרלויפן
דעם וועג, אין דער צייט וואָס אים, חיים אייזבערג, איז שטענדיק
אויסגעקומען אזוי שווער צו דערקלערן זאָכן, וואָס האָבן, לויט זיין
מיינונג, געמוזט פיל גרינגער רעדן צום מענטשלעכן האַרץ און צום
מענטשלעכן שכל הישר. טאַקע דערפאַר האָט חיים אייזבערג
שטענדיק געפרווט אויסצומיידן אַבסטראַקטע וויכוחים. האָט מען אים
אַבער איינמאַל אַריינגעשלעפּט, האָט ער מיט די נעגל געזוכט דורכצו
לעכערן דעם באַרג, און אויך איצט האָט ער זיך אָנגעגורט די לענדן,
כדי נישט צו פאַרלאָזן אין מיטן דאָס שלאַכט פּעלד.

— אמת, פונקט ווי שענקייט, איז טאַקע אַ רעלאַטיווער באַגריף,
— האָט ער זיך אַ רים געטאָן אויפן קול, — אַ באַגריף וואָס ענדערט
זיך מיט דער צייט און מיט דער געזעלשאַפט, אָבער אויב מיר זאָגן,
אַז די זאָכן זענען רעלאַטיוו, מיינט דאָס בשום אויפן נישט, אַז זיי
עגזיסטירן נישט, פאַרקערט, די רעלאַטיוויטעט פון זאָכן ווייזט אָן
אויף זייער ווירקונג, אַנטוויקלונג און לעבענספּעאיקייט. די רעלאַטיוו
וויטעט פון זאָכן שטרייכט אונטער זייער סיבה'דיקייט, די שייכות,
וואָס איז פאַרהאן צווישן זיי און די קעגנזייטיקע באַציינגען, אין
וועלכע זיי שטייען צווישן זיך, ווי סיבות צו פּאָלגן.

נעמען די זאָכן אין זייער באַוועגונג, אויסגעפינען די אינערלעכע
שייכות צווישן זיי, דערקענען זיי אין די פאַרשידענע באַציינגען און
רעלאַציעס זייערע, הייסט זען די נשמה פון די זאָכן, און אויב

מלאכה בזויה

איר ווילט, איז דאָס דער אמת'ער שם המפורש, און נאָר אזוי אַרום קען מען שאַפן עכטע, קינסטלערישע סימבאָלן. נאָר אין דעם זין קען מען אורטיילן איבער שענקייט. דאָס הייסט, אז נאָר דעמאָלט ווען מ'זעט וויאזוי די גייסטיקע שענקייט, אין אירע פאַרשידענע קאָנ-קרעטע געשטאַלטן, וואָרצלט אין דער מענטשלעכער מאָראַל און ווערט דערגרייכט דורך אמת, אויפריכטיקייט און ערלעכקייט, נאָר דעמאָלט קען מען וועגן איר האָבן עפעס אַ לעבעדיקע פאַרשטעלונג. מיר ווייסן פון דער געשיכטע און פון דער קולטור געשיכטע, אז די מענטשן האָבן שטענדיק געהאַט אַ באַשטימטע מאָראַל און, דאָס הייסט דאָך, אז זיי האָבן געהאַט באַשטימטע באַגריפן וועגן אמת, ערלעכקייט און אויפ-ריכטיקייט. ווי פאַרשידן אַט די מאָראַל זאָל נישט געווען זיין אין פאַשידענע צייטן, איז אָבער איר פרווושטיין שטענדיק געווען דאָס גליק און די פרייד פון דער אָדער יענער גרופע פון מענטשן. בלויז אויף אַט די יסודות און אין פאַרבינדונג מיט זיי איז געוואַקסן, האָט זיך אַנטוויקלט און געענדערט דער באַגריף און דאָס געפיל צו שענ-קייט...

יצחק קאלעכשטיין האָט מיט ביטול אַ מאַך געמאַן מיט דער

האַנט:

— מאָראַל, מיינ קינד, איז שוואַכקייט. סאָציאַלישקייט איז די פחדנות פון די קליינע מענטשעלעך, וואָס זוכן שוין, שטיצע און זיכער-קייט אין דער סטאַדע. די דערהויבענע פערסאָנאַליטעט, דער זשעני איז אינדיווידואַליסטיש. די הויכע אינדיווידואַליטעט איז איבער די גרעניצן פון גוט און שלעכט און פריי פון די צוימען פון געזעלשאַפט-לעכע קאָנוענציעס. די שענקייט, מיט וועלכער די געטער פונם אַלימפּ האָבן באַשאַנקן די פען און דעם פענזל, פאַרמאָגט אין זיך די קראַפט אַראַפּצוואַרפן דעם יאָך פון דער מאָראַל, וועלכע שטערט אונז צו גע-ניסן דאָס לעבן....

היים אייזבערג איז געוואָרן אויפגעבראַכט. די גאַנצע דיסקוסיע מיט יצחק קאלעכשטיין האָט אים געשלאָגן צו דער גאַל, און דאָך האָט אים דאָס האַרץ נישט דערלאָזט צו געבן יצחק קאלעכשטיין די גע-לעגנהייט צו בלייבן ביי'ם לעצטן וואָרט:

י. א. ליסקי

— לויט מײן מײנונג — האָט חיים אייזבערג געפירעט — איז די נײטשעאַנישע תורה, וועגן די אויבערמענטשן, געמײן פאַרברעכעריש און פלאַך-געשיכטלעך האָט זיך די מאָראַל טאַקע געמעגט אַנטוויקלען פון מורא, פון נױט און שוואַכקײט. פאַר דעם אורמענטש איז די מאָראַל געווען אַ מיטל, אַ געווער צו קענען לעבן און קעמפן קעגן די רױע נאַטור־קרעפטן. צוליב דעם דאָזיקן קאַמף האָבן זיך די מענטשן געמוזט אָרגאַניזירן אין גרופן און שאַפן אַ מאָראַל. די נױט, די מורא און די אינדיױדועלע שוואַכקײט האָט די מענטשן געמעגט צווינגען אָנצוטאָן אויף זיך דאָס, וואָס האָט זיי לכתחילה אויסגעזען צו זײן אַ יאָך, אָבער בײ דעם עכטן קולטור מענטש, בײ דעם אמתן קינסטלער און שאַפער איז די מאָראַל אַ גײסטיקער כּח, צוליב וועלכן, און מיט דער הילף פון וועלכן ער קען בײקומען די גרעסטע ווייטאַקן, די שווער־סטע לײדן. די מאָראַל איז בײ אים אַ קראַפט, וואָס מאַכט אים שטאַרק און מוטיק, העלדיש און אומדערשראַקן. זי פאַרמאַגט אין זיך אַן אומענדלעכן ים מיט גבורה און שענקײט. גענײאַליטעט אַלײן איז לױט דער מאָדערנער פּסיכילאָגיע אַ פּראָדוקט פון אַ געוויסן געפיל פון מײנדערווערטיקײט און אָרגאַנישער שוואַכקײט. איר וועט דאָך אָבער דערפאַר נישט זאָגן, אַז צוליב אָט די סיבות טױג נײט די גענײאַליטעט. פונקט אזוי קען מען נישט זאָגן, אַז מאָראַל טױג נישט דערפאַר וואָס זי איז שטענדיק, דורך דער געשיכטע פון דורות געווען אַ נױטווענדיגע פּאַלגע פון דער נױט פון מענטשלעכן לעבן.

יצחק קאַלעכשטיין, וואָס האָט די גאַנצע צײט אוועקגעקוקט האָט אים מיט אַמאָל אַנטשלאָסן אָפּגעשטעלט. —

— איר זענט אַ קרבן, איר קומט שוין ווידער מיט אייערע טעג־דענצן. ס'זענען דאָ קינסטלער, וואָס האָבן נישט צו טאָן מיט קײן שום סאַציאַלע פּראָבלעמען און מיט קײן שום מאָראַל, סײ אין זײער לעבן און סײ אין זײער שרײבן. און דוקא זיי שאַפן רײנע קונסט און ברענגען אַרױס די העכסטע שענקײט.

— וואָס מײנט איר — האָט חיים אייזבערג אויפגעקאַכט — איר מײנט צו זאָגן, אַז אייערע קינסטלער שרײבן וועגן שענע זאַכן, צי ווילט

מלאכה בזויה

איר באהויפטן, אז זיי באזיצן א פייע טעכניק, סטיל און פאָרם? שרייבן וועגן שענע זאכן, קען אָפט זיין די מיאוס'טע גראַפֿאָמאַניע און די ערנסטע קאָאָפּאַניע, ווי די רוסן רופן דאָס. אַ גוטער ליינער האָט מיר אַ מאָל געזאָגט, אז ער האָט געליינט צוויי דערציילונגען: איינע איבער בעטהאָווענס ניינטער סימפּאָניע און די אנדערע וועגן חורים איז די דערציילונג איבער די חורים געווען פּול מיט מוזיק, און די דערציילונג וועגן דער מוזיק איז געווען ריינע חזיריי... טעכניק, סטיל און פאָרם, פון דער אנדערער זייט, קען מען נישט דער גרייכן, אויב מען אַרבעט נישט אויף זיך און אויב מען שטרענגט זיך נישט אָן... אַרבעט און אַנשטרענגונג, ווידער, פאָדערן ערלעכקייט, אמת אין אויפריכטיקייט. וואָס מער ס'טוען איינעם וויי די מענטש' לעכע ליידן און וואָס מער ס'האַרן אים די סאַציאַלע קריוודעס, אַלץ מער שטרענגט ער זיך אָן צו דערגרייכן די פייערע טעכניק, סטיל און פאָרם, כדי צו קענען טיפער אויסדריקן די דאָזיקע קריוודעס און אויף אַ מער פּאָלקאָמענעם אופן פאַר אַט די עולות זיך איינצושטעלן. אַלץ בעסער גיט זיך עס אים איין, אַלץ נאַטירלעכער קלינגט ביי אים די שפּראַך, אַלץ עכטער בלישטשעט זיין טעכניק, סטיל און פאָרם.

אודאי זענען פאַרהאַן אַזעלכע שרייבער, וואָס אַלעס קומט זיי אָן זער גרינג. זיי פּאַלן אָבער שטענדיק אַריין אין יענעמס הויזן אַריין און ס'רעדט פון זיי אַרויס דאָס באַנאַלסטע פון דעם, וואָס זיי האָבן זיך אָנגעליינט און אָנגעהערט, און וואָס זיי האָבן אָפט אפילו נישט באַוווּזן ווי ס'באַדאַרף צו זיין צו פאַרדייען. אויף דעם אָרט זיך אויס' צולערנען דעם שם המפורש דורך אויפריכטיקער האָרעוואַניע, ערלעכער אַרבעט און אמת'ער מי לשמה און אים אַריינצובלאָזן אין די אייגענע גולמות, האָבן זיי זיך אויסגעלערנט נאָכצומאַכן דעם גולם. — האָט חיים אייזבערג זיך צו אים צוגעבויגן, ווי ער וואָלט אים דאָס וועלן זאָגן אויפן אויער....

— יצחק קאלעכשטיין האָט אַ קוק געטאָן אויפן זייגער:

— דעם שם המפורש קען מען זיך נישט אויסלערנען. דער גרויזער קינסטלער האָט אים שוין אין זיך. ער ווערט מיט אים געבוירן.

י. א. ליסקי

דער רוח הקודש רועט אויף אים און זיין קונסט גיסט זיך פון אים, ווי פון א קוואל — האָט ער שטאַלץ אָפּגעענפערט.

חיים אייזבערג'ס בליק האָט זיך טרויעריק אָנגעשפּאַרט אויף עלקעס האַלדז, וואָס האָט זיך שטאַלטנע געהויבן פון דעם ביליקן, אָפּ-געבליאַקעוועטן מאַנטל אַרויס.

— מיין טייערער פּריינט, — האָט ער פאַרביסן געזאָגט צו יצחק קאַלעכשטיין, — איך בין דאָך אויך אַ שרייבער, קען איך אייך זאָגן, אז שרייבן איז שווערע אַרבעט און ביטערע מי. דאָס וואָס גיסט זיך ביי אייערע גאָטגעבענטשטע, איז בלוז פּרעמדע גייסטיקע האַרעוואַניע, וואָס זיי שלעפּן צענויף און מישן אויס אין איין מיסטקאַסטן. אָבער נאָר די ערלעכע און אויפריכטיקע אַרבעט קען מיט רעכט אָנגערופן ווערן רוח הקודש.

יצחק קאַלעכשטיין האָט זיך אויפּגעהויבן צו גיין און כּדי צו שליסן די דיסקוסיע, האָט ער מיט דעם שטעל פון אַ גייסטיקן וועג-וויזער באַרויערט חיים אייזבערג:

— איר זענט אַ בטלן, אַ שאַד אייער טאַלאַנט, איר פאַרשוועכט אייער אייגן שאַפּן.

עלעק האָט פּול מיט עקשנות'דיקער פּריילעכקייט און מוט זיך צעלאַכט; זי האָט מיט אַ טיפּער זיכערקייט אין איר בליק אָנגעקוקט יצחק קאַלעכשטיין און שטאַלץ און איבערלעגן אים דערלאַנגט די האַנט. חיים אייזבערג האָט זיך געכאַפּט, אז ער דאַרף אַריינגיין אין דער דרוקעריי נעמען אַ פּאָר ביכער און ער האָט געבעטן עלקען צו צוואַרטן אויף אים.

אין דער טונקעלער זייט פון דער דרוקעריי, ביי דער וואַנט, וועלכע איז געווען פאַרשמירט מיט פעטע, שוואַרצע און רויטע פאַרבן, איז חיים אייזבערג געשטאַנען און געפאַקט אַ פעקל. ער האָט זיך געאַיילט. דאָס פּאַפּיר האָט זיך אים געהאַלטן אין איין צעפּאַרן און ער האָט געזוכט אַ שטיקל שטריקל אַרומצובינדן די פּאָר ביכער, וואָס יצחק קאַלעכשטיין האָט אים אַרויסגעגעבן צו פאַרקויפּן.

מלאכה בזויה

אָנגעשפּאַרט מיט דער פּלייצע אין אייווערנעם טישל, האָט, אין דעם אַנדערן עק, יעקב לייב מישזאָן אָן אָטעם געוואָרט אויף יצחק קאַלעכשטיין, וועלכער האָט געמיטלעך איינגע'טענה'ט מיט אַ קונה. אונטער דעם שטעכיקן ליכט פון די נאָענטע עלעקטרישע לעמפּ-לעך, ביי דער היץ פון געשמאַלצן בליי און אָנגעזאַפט מיט דעם שטויב פון געשניטן פּאַפּיר, זענען געזעסן די זעצער, מיטן קאַפּ און מיט די אויגן אַריינגעטאָן אין די זאַץ-מאַשינען. פּונ'ם דרוק זענען געלאַפּן פּריש געבאַקענע בויגן און געוואַקסן אין אַ הויכן שטויס. אונטער די פּיס האָבן זיך געוואַלגערט די אָפּצוגן פון אַ נייעם בוך. . .

אַרויסבאַגלייט דעם חשובן קונה, האָט יצחק קאַלעכשטיין, וועלכער איז פּונקט געווען זער גוט אויפגעלייגט, אַנטקעגנגעטראַגן יעקב לייב מישזאָן אַ ברייטן שלום עליכם, באַגלייך ער וואָלט דעם דיכטער ערשט איצט, נאָך אַ ווייטער נסיעה, ווידער געטראָפּן. ער האָט געהייסן דעם „באָי“ אַהערברענגען מישזאָנ'ס בוך.

די הויכע, ברייט־פלייציקע געשטאַלט פון יעקב לייב מישזאָן, מיט די לאַנגע, נאָכהענגנדיקע הענט, האָט זיך אומבאַהאַלפּן צענויפ־געצויגן. . . ער האָט תּיכּף אויפגעמישט דאָס בוך אויף דעם לעצטן בלעטל און איז געבליבן שטיין פאַרלוירן, ווי ס'וואָלטן אים באַשלאָגן אַנקסטן. זיין גרויס, קינדעריש־קיילעכדיק פנים איז בלייך געוואָרן, די ליפּן האָבן אים אָנגעהויבן צו ציטערן און דאָס בוך האָט זיך גע־שאַקלט אין זיינע הענט.

— וווּ זשע איז דער תּיקון טעות, וואָס איר האָט מיר צוגעזאָגט צו מאַכן. — דאָס קול האָט ביי אים געדרינושעט, ווי איינגעבראַכן פון צאָרן. . .

— אויף איין אָרט האָט איר אַרויסגעלאָזט גאַנצע זעקס שורות. די וויכטיקסטע שטעלן פון מיין בעסטער פּאַעמע פאַרלירן דאָך דעם גאַנצן זין. . . און פאַרוואָס האָט איר מיר נישט געוויזן דעם לעצטן בויגן? ווער ווייסט וואָס נאָך פאַר אַ גרייזן ס'זענען דאָרט אַריינגע-פּאַלן. ס'איז שוין באַלד אַ יאָר צייט, אַז איר שלעפט מיך אַרום מיט דעם בוך און איצט האָט איר דאָס פּלוצים מיט אַמאָל אזוי שנעל

י. א. ליסקי

אָפּגעפּאַרטיקט ... ס'איז שרעקלעך ... ס'איז שרעקלעך... — האָט ער געיאָמערט.

יצחק קאַלעכשטיין האָט אויף אים געקוקט, ווי אויף איינעם וואָס וואָלט פון דער העלער הויט זיך גענומען אים פאַרליינען די מעשה פון דער חר גדיא... .

— ווער שטעלט זיך אָפּ אויף אַזעלכע קלייניקייטן און ווער שטודירט עס אַזוי... א צווייט מאָל וועט איר אייערע לידער לאָזן שרייבן פון א סופר — האָט אים יצחק קאַלעכשטיין געטרייסט. ביידע האָבן זיי גאַנץ גוט געווסט, אַז דער דיכטער האָט נישט קיין שום אויסוועג, אַז ער וועט נאָך נישט איינמאָל מוזן אַנקומען צום „פאַרלעגער“, און אַז סײַדן ער וויל ווערן אויס שרייבער מעג ער זיך אַרײַנלאָזן אין אַ מחלוקת מיט יצחק קאַלעכשטיין... . יעקב לייב מישוואַנ'ס האַנט האָט זיך אונטאַרומער פאַרקלעמט אין אַ פּויסט, און זײַן פנים האָט זיך נאַרײַש געקרומט אין אַ פּוילן, צעקראַכענעם שמויכל... .

ווי געוויינטלעך האָבן אַרום דער שעה אין דער דרוקעריי אַלע מאָל אָפּגעטראָטן די „אינטעליגענטע פּראָפּעסיעס“. אָט האָט זיך אַרײַנגעכאַפט אַן אַלטער משכיל, אָט איז אַרײַנגעקומען אַ העברעאישער לערער, אַ חזן, אַ גבאי פון אַ שול, אַ סעקרעטאַר פון אַ פאַרײַן. אין דער טיר וואָס האָט זיך איצט, פאַרנאַכט, אויף קיין מינוט נישט צוגעמאַכט, האָט זיך חיים אייזבערג אָנגעשלאָגן אין אַן אַלטן באַקאַנטן. יענער האָט זיך מיט אים אַרומגעכאַפט און אים געהאַלטן אין איין פּרעגן וואָס ער טוט און וואָס ער שרייבט. חיים אייזבערג האָט אַרויסגעשלעפט פון דעם פּעקל זײַן בוך, וואָס איז נישט לאַנג צוריק דערשינען און עס אים געוויזן. דער באַקאַנטער זײַנער האָט אַ קוק געטאָן אויף דעם פּרייז פונם בוך, וואָס איז געווען געצײכנט פינעף שילינג, אים אַרײַנגעשטופט אין דער האַנט אַרײַן אַ פונט און אים גוט־ברודעריש אַ קלאַפּ געטאָן אין דער פּלייצע. חיים אייזבערג האָט וואַרעם געדאַנקט. ער האָט זיך אין דער שטיל געפּרײט וואָס

מלאכה בזויה

ער וועט באַרד עלקען ברענגען געלט אויף אַ פאַר נייע שיד, און חשוב אריינגעלייגט דאָס פונט אין קעשענע.

איידער מ'האַט זיך אויסגעדרייט איז פלוצים יצחק קאַלעכשטיין נעבן זיי געבוירן געוואָרן, ער האָט געקוקט אויף דעם בוך, וואָס דער באַקאַנטער האָט געהאַלטן אין דער האַנט, זיך באַקלאַגט אויף די מענטשן ווי אומדאַנקבאַר זיי זענען, און גלייך איבערגעגאַנגען צו „ביזנעס“. חיים אייזבערג האָט זיך געזעגנט און זיך געלאָזט אַוועק גיין, נאָר אונטער דער פלייצע איז אים יצחק קאַלעכשטיין פאַוואָליע נאָכגעגאַנגען און אים אָפּגעשטעלט אין שמאַלן פּעדער־הייזל.

— וואָס האָט איר עפעס אַריינגערוקט דאָס געלט אין קעשענע אַרײַן... — האָט ער מיט כעס אַ שפּריץ געטאַן. — און מיר קומט שוין ביי אייך גאָרנישט?

חיים אייזבערג'ס פנים האָט זיך רויט-אַנגעגאַסן און ס'האַט אים אָנגעהויבן זשומען אין די אויערן, ווי ער וואָלט געכאַפט אַ ליש איבערן קאַפּ... ער האָט מעכאַניש אַרויסגענומען דאָס פונט, עס אַוועקגעגעבן יצחק קאַלעכשטיין, און ערשט דערפילט ווי דאָס האַרץ האַלט אים אין איין טיאַכקען.

מיטן פּעקל אונטערן אָרעם האָט ער זיך שנעל אַוועקגעלאָזט אין קאַפּע־הויז אַרײַן, וווּ עלקע האָט אויף אים געוואַרט, ברוגז וואָס ער האָט זיך אַזוי לאַנג געזוימט און זי געלאָזט אַזאַ צייט אַליין זיצן...
* * *

דינע כוואַליעס פון ערב־פאַרטאַגיקער קעלט זענען אָנגעלאָפּן אין שטוב. חיים אייזבערג האָט פאַרויכטיק צורעכט געמאַכט דעם צורעק, אויסגעגלייכט דעם אָפּגעטראַגענעם מאַנטל, וואָס איז געלעגן פאַררוקט ביי עלקען צופוסנס, אויף דער אַלטער צעשיטער קאָלדער, און געזוכט נאָך עפעס אַרויפצולעגן פון אויבן.

עלקע האָט נישט געקענט פאַטראַגן דאָס שטילע דרייען זיך פון אים, ס'האַט זי געהאַרט זיין שווייגן און ס'האַט זי געקרענקט, וואָס ער פּטרט זי אָפּ מיט אַן אומגעדולדיקן מאַך; עס איז איר אויסגעקור מען ווי ער וואָלט אַוועקגעשטעלט עפעס אַ פאַרדריסלעך פּלויטל פאַר

י. א. ליסקי

זיך און ווי ער וואָלט מיט אַמאָל געוואָרן פאַר איר ווייט און פרעמד ... אירע הענט זענען געוואָרן אומרוואיק און זיי האָבן, ווי פון זיך אַליין, געפרווט מיט עפעס אויספילן די ליידיקייט, וואָס האָט פּלוצים גע- געבן אַ ווייע אויף איר. זי האָט האַסטיק אַ שלעפּ געטאָן די צייטונג, וואָס איז געלעגן אויפן בענקל נעבן איר בעט, און גענומען ליינען די אַנאַנסן פון נייע פּילמען, טייערע קליידער און גוט עסנוואַרג ... — וואָס האָסטו דיך גענומען ליינען די צייטונג? — האָט חיים אייזבערג געפרעגט און מיט דער האַנט אויפגעהויבן עלקעס פנים צו זיך ...

— אפשר זאָל איך דיר מאַכן טיי, צי אפשר ביסטו הונגעריק? ... עלקע איז ביז געוואָרן.
— וואָס פאַרעסטו מיר נאָך די ציין, פאַרוואָס ענטפּערסטו נישט ווען מ'פרעגט דיך עפעס און וואָס דרייסטו דיך אַרום אָנגעבלאָזן און פול מיט סודות? ... האָט זי זיך אויסגעשריגן.
... — ס'האָט נישט קיין שום זין דיך נאָך מער אַריינצושלעפּן אין דער בלאַטע אין וועלכער מיר שטעקן מיט דער גאַנצער „מלאכה בזויה“ אונזערער. נאָך וואָס דיר אומזיסט פאַרגיסן דאָס בלוט מיט דעם גאַנצן פאַסקורדנעם עסק? ... ס'קען דיר נאָך בלייבן אַ טע אויפן האַרצן פון די לייטעראַרישע גבאי־טעס און פון די אַלע מכות, וואָס אייטערן אויף דער קונסט ... ווען דו ווילסט בעסער אַצינד עפעס עסן, צי טרינקען אַ ביסל וואַרעמס און ווען ס'גליסט זיך דיר אויך נישט צו רעדן איצט וועגן קיין שרייבעריי, וואָלט מען אפשר גע- קענט אויף אַ מינוט אַראָפּוואַרפן פון זיך די ברודיקע משא; מ'וואָלט זיך געקענט אַ ביסל אָנוואַרעמען די נשמה, און כאַטש אויף אַ רגע אָפּכאַפּן דעם אַטעם אין דער לויטערער, גוטער און פרייער לופט ... האָט חיים אייזבערג געפרווט עלקען איינצונעמען און זיך אַ לאָז געטאָן אין קיך אַריין.

די הייסע טיי האָט געפאַרעט פון דעם ווייסן אויסגעשטשערבעטן טעפעלע, מיט דעם אָפּגעבראַכענעם אויערל, וואָס חיים אייזבערג האָט

מלאכה בזויה

געהאלטן אין איין האנט, — און דער געלער ענגלישער אינגבער-קניש האָט געשווינדלט מיט דריבנע ראָזשענקעס אויפן טעלערל, וואָס חיים אייזבערג האָט געהאלטן אין דער צווייטער האנט. נאָר עלקע איז שוין געשלאָפן און, פונם שלאָף, ווי פאָרווונדערט געשמייכלט. חיים אייזבערג האָט לאַנג געקוקט אויף איר קליין טשיקאווע פנים, פון וועלכן ס'האָט געשלאָגן מיט ליבער פרייד, ווי פון אַ קוואַל, וואָס שלאָגט אָפּ דעם בליאַסק פון אַ לויטערן טאָג.

ער איז שטיל אויף די שפיץ פינגער אַרויסגעגאַנגען פון שלאָף-צימער, זיך אָנגעטאָן זיין גראָבן ווינטער מאַנטל, געמאַכט אַ הייסע גומען פלאַש, גענומען די פּעדער און זיך צוריקגעזעצט צום טיש . . . דער בלייכער מאָרגנשטערן האָט מיט זיין טרויעריקן ווייכן בלישטש שטיל געגלעט און ווייטיקלעך גענאָגט ביים האַרצן. נאָר חיים אייזבערג האָט געפילט, ווי דאָס אַרומיקע שטילע נאָגן און מאַנען וואָלט געוואַרעמט דאָס לעבן אין אים. ער האָט געפילט ווי דאָס בלוט וואָלט אים האַסטיק געלאָפן אין די אַדערן און די באַקן האָבן אים אָנגעהויבן צו שפּילן. פון אונטער דער פּעדער זענען געפאַלן גראַבע שטרעכער, און קרום און געדרייט זיך געלייגט אין פעטע טונקעלע רייען ווי די שטיקער שוואַרצע ערד אונטערן אַקער אייזן. זיי זענען פול און ברייט אויפגעגאַנגען אויפן ווייסן בלעטל און זיך גענומען ציען צו דער ליכטיקער שיין פון דער זון און צו די ערשטע, וואַרעמע שטראַלן, וואָס האָבן געשפּיזט אין פענצטער.



פון אונטער דער פערער זענען געפאלן גראבע שטרעבער און קרום און געדרייט זיך געלייגט
אין פעטע, טונקעלע רייען, ווי די שטיקער שווארצע ערד אונטערן אקער איין...
...

עלִקע האָט אויסגעדרייט די נאָסע, גראָבע שמאַטע, וואָס זי האָט געטונקען אין אַ טיפּן בעקן מיט וואַסער, זיך אַ לאָז געטאָן איבער דעם דיל, ווי אַ שוואַן מיט די פּיס פאַרבויגן אויף צוריק, און ווייט צעשפּרייט די הענט.

... — אַרום פינעף וועט קלאַראַ וואַנסמאַן דאָ זיין ... מ'דאַרף פאַרטיק ווערן מיט דעם אָפּוואַשן, מ'דאַרף די פאַפּירן אַביסל צענויפֿ־לייגן ... באַווישן דעם שטויב ... מ'מוז זיך אַליין אויך נאָך צורעכט־מאַכן און איבערטאָן, און ווער ווייסט ווי לאַנג מ'וועט נאָך די מים וואַנסמאַן דאַרפן אונטערהאַלטן איידער חיים איינזערגן וועט אַהוימ־קומען ... זי האָט געכאַפּט אַ קוק אויפן זייגער.

וואָס ווייטער דער זייגער האָט זיך גערוקט אַלץ האַסטיקער איז עִלִקע געוואָרן און אין איילעניש געגעבן דאָ אַ וויש און דאָרט אַ גלעט, איין אָרט פאַרדעקט, אַ צווייט פּלאַץ פאַרווימט און ערשט מיטאַמאָל פאַרטיק געוואָרן ווען ס'האָט שוין געהאַלטן גאַנץ נאָענט צו דער באַשטימטער צייט ...

זי האָט זיך אויף גיך צורעכטגעמאַכט די האָר, באַטראַכט די נעגל פון די הענט און אָנגעטאָן אַן איינפאַך בלוי האַלב־קליידל, מיט אַ בלויעם דזשעמפּער, וואָס זאָל אויסזען נישט שטייף, נאָר שטוב־מעסיק, און אזוי ווי מ'וואָלט זיי געטראָגן ביי דער אַרבעט, נישט ווי אומיסטן אייגנס פאַר אַ גאַסט אָנגעטאָן; וואָס זאָלן אָבער דערביי זיין אזוי גלאַט, פּריש און זויבער, ווי אַט די מלבושים זען אין אַן אמת אויס נאָר דעמאָלט ווען מ'טוט אין זיי גאַרנישט ...

אין דעם מאָגערן, קילן, ענגלישן פּרילינג, איז מיט דעם זעלטענעם

י. א. ליסקי

גלימער פון טיפן בלוי, זאפטקין רויט און שווערן, רייכן גאלד דער דרויסן שוין געשטאנען האלב־זייטיק אויסגעדרייט צו דער זון. א נאָכ־ הענגדיקע צווייג פון אַן איינזאַם, פאַרוואַגלטן קאַרשן־בוים, האָט אַראָפּגעוואָרפן צארטן צווייט אויפן פלאַכן דאָך פונם נידריקן. פאַכריקל קעגנאיבער, די פולע כוואַליעס ליכט און וואַרעמקייט מיט וועלכע דער טאָג האָט געשטראַמט דורך די שוויבן, האָבן שוין אָנגעהויבן פאַוואַליע זיך אַרויסצוריקן פון צווישן די הענט. פון אונטער די פיס האָט זיך אַלץ ווייטער און ווייטער גענומען לאַנגזאַם אוועקגלייטשן די לאַשטשני־דיקע שיין...

עלקע האָט זיך צוגערוקט נענטער צום האַלב־אַפּענעם פענצטער באַגלייך זי וואַלט זיך געוואַלט איינטוליען אין די אנטלויפנדיקע כוואַליעס און זיי וואָס לענגער צוריקהאַלטן, ווי די נאַענטקייט פון אַ געטרייען מענטשן, וואָס וועט באַלד אוועק...

פון יענער זייט טראַטואַר איז היים אייובערן אָנגעקומען. ער האָט זיך געאיילט צו זיין אין דער היים פינקטלעך צו דער צייט, דער גאַסט זאָל אויף אים נישט דאַרפן וואַרטן און עלקען נאָך צו קענען אפּשר עפעס צוהעלפן אין שטוב, אַדער, אויב מ'דאַרף, עפעס אַרייַן־כאַפּן פונ'ם געוועלכ... אין גאַנג האָבן זיך אים די הויזן נאָכגעטאָר־לעפעט און די סטרעפקעס ביי די ראַנדן פון די אַרבל זענען אים גע־קראַכן אויף די דלאַניעס.

שוין נעבן דער פּעדער־טיר האָט ער אַ קוק געטאָן אויף זיין הולך און זיך מיטאַמאָל דערפילט עפעס אַזוי אומגעלומפערט און פריקרע. די לינקע האַנט האָט זיך נישט באַוואויגן אין טאַקט מיט דער רעכטער, זי איז אים נאָכגעהאַנגען אין געמאַכט זיינע באַוועגונגען אָפּהענטיק. די אייגענע באַוועגונגען האָבן אים אָנגעהויבן איבער־דריסיק צו ווערן און אַלעס איז אים געאַנגען קאַפּויער. ער האָט לאַנג געדרייט דאָס שליסעלע אין לאַך, און נאָכדעם שווער באַטראַטן יעדע טרעפּ באַזונדער ביז ער איז אַרויף צו זיך אין שטוב אַריין.

ער איז געווען הונגעריק און דאָרשטיק, ס'האַרץ האָט אים גע־כליאַנעט און ער האָט געחלשט צו טרינקען אַביסל טיי. ס'האַט אים

מלאכה בזויה

געצויגן צום ווייסן טיש-טוך און צו די אויסגעוואשענע טעפעלעך אויף דעם טיש, וואָס איז געשטאַנען נישט ווייט פונ'ם פענצטער, נאָר ער האָט מורא געהאַט צו צעשטערן דאָס שטיקל לאַד אין שטוב. ער האָט געוואוסט, אז אבי מ'וועט נאָר אַרויסנעמען דאָס פעקל טיי און דעם בייטל צוקער, דאָס ברויט און דאָס ביסל מילך אין פלאַש, וועט דאָס קליינע טישל תיבה ווערן פול אָנגעשטעלט, ס'וועלן זיך באַלד אָנהויבן שיטן די ברעקלעך און ביז מ'וועט זיך אויסדרייען וועט די שטוב נישט זיין צו דערקענען...

ער האָט דערווייל צוגעשטעלט דעם טשייניק וואַסער אויפן נאַז, מ'זאָל קענען די טיי מאַכן גלייך נאָכדעם וואָס מים וואַנסמאַן וועט אָנקומען.

זיי האָבן אָבער געמוזט אויף איר לאַנג און פיינלעך וואַרטן... — די מים וואַנסמאַן קען אונז נאָך אימנאַנצן „לאָזן זיצן"... ס'איז נישט קיין תכלית צו שטיין און אַרויסקוקן אויף איר... דו מעגסט דערווייל אָפּטרינקען און עפעס עסן... — האָט אים עלקע צו גערעדט.

חיים אייזבערג האָט זיך געפרוּווט מאַכן אַביסל באַקוועמער און עפעס איבערכאַפן און עלקע האָט פונדערווייטנס אומבאַהאַלפן געקוקט ווי די אויפגעראָמטקייט אין דעם ענגן צימער הויבט זיך אָן צו צעפּאַרן. אונטן אין דער טיר האָבן זיך דערהערט צוויי קלאַפ... עלקען האָט עס אונטערגעטראָגן פון אָרט. זי האָט אַרויפגעבראַכט די מים וואַנסמאַן, וועלכע האָט אָנגעהויבן נאָך אויף די טרעפּ זיך צו פאַר-ענטפערן פאַר איר פאַרשפּעטיקן זיך...

— שטערט אייך נישט, שטערט אייך נישט... איר מענט ענדיקן אייער טיי... איך בין געווען אזוי פאַרנומען... איך האָב געהאַט א סך זאַכן צו דערלעדיקן... זי האָט שנעל גערעדט, דערביי צענויפ-געצויגן דאָס מויל און צוגעפּוצט די ווערטער מיט דעם טאָן און מינע פון אַ ציטעריק קינד, וואָס פעשטשעט זיך.

חיים אייזבערג האָט זיך אויפגעהויבן און צוגערוקט פאַר איר אַ בענקל צום טיש, זי געפרעגט צי זי וואָלט נישט געטרינקן קיין טיי, אָדער עפעס צוגעביסן.

י. א. לייסקי

מים וואנסמאן האָט געדראַנקט, זיך אָפגעזאָגט פון אַלעמען, זי האָט שוין געהאַט איר טיי און „סאַפער“ און אַלעס ...

— איך האָב נאָך נישט אַלעס אַרויסגעשריבן אין מיין בריוו צו אייך, חבר אייזבערג, מיר ווילן אָרגאַניזירן די אינטעלעקטואַלן און זיך פאַררייניגן מיט זיי, וואָס פאַר אַ מענטשן מיט נעמען וואָלט איר אונז געקענט אָננעבן, חבר! איר פאַרשטייט, מיר מוזן האָבן גרויסע נעמען פון דער יידיש-ענגלישער וועלט ... — איז קלאַראַ וואַנסמאן גלייך צוגעטרעטן צום ענין ...

חיים אייזבערג האָט פון דער זייט אַ קוק געטאָן אויף דעם יידישן בריוול, וואָס זי האָט אים געשיקט. אין יעדן זאץ האָט געדעלט אַ וואָרט, כמעט אין יעדן וואָרט האָט געפעלט אַן אות ... קיין שום אַרטאָגראַפיע, קיין שום שול, ווי אַ קינד, וואָס הויבט ערשט אָן דעם טראַף. און ווי אָנגעפלינדערט ס'זענען דאָ אידעען פאַר וועלכע ערלעכע און טאַקע ב'אמת גרויסע מענטשן מיט האַרץ, האָבן גע-קעמפט און געבלטיקט, און ווי צעמזיקט ס'ליגן דאָ צעלייגט די ווערטער און וואָס פאַר אַ תכלית דער נגב מאַכט שוין פון דעם גייס-טיקן האָב און גוטס פון די מענטשן ... גרויסע ווערטער ... און „גרויסע נעמען“ וואָס פאַר אַ געמיינע חוצפה ... און וואָס פאַר אַ נידריקער באַגריף וועגן מענטשלעכן ווערט און מענטשלעכער ווערדע... מים וואַנסמאן האָט אַרויסגענומען אַ שפּאַגל-נייע פול-פּעדער מיט אַ נאָטיצ-ביכל און געוואַרט אויף די אַדרעסן ...

חיים אייזבערג האָט אין דער טיף אַ קרייז געטאָן מיט די ציין... אָבער ס'האָט זיך אים געדאַכט, אַז פונדעסטוועגן איז ער נישט באַ-דעכטיקט צוריקצוהאַלטן עפעס, וואָס קען אפשר יענעם ברענגען נוצן, און ער האָט אָנגעהויבן צו דיקטירן נעמען און אַדרעסן פון מענטשן מיט איינפלוס, מיט וועלכע ער האָט דורך פאַרשידענע צופעליקייטן, זיך באַקאָנט, און דורך פאַרשידענע רעקאָמענדאַציעס אין משך פון אַ היפשע פאַר יאָר זיך דערוואָרבן זייער פריינדשאַפט.

מים וואַנסמאן איז געזעסן און געוואַרט ... 5 4 3 ... פּראָפע-סאָר קאָן, רעדאַקטאָר אירדזש, דר. סיימאן וועסטקליף ... — אָט

מלאכה בזויה

אזעלכע מענטשן דארפן מיר האָבן, אפשר האָט איר נאָך אַ פּאַר ייִדישע
ענגלישע קינסטלער, שרייבער, אָדער וויסנשאַפטלער ...

חיים אייזבערג האָט אויסגעשיט אלעס וואָס ער האָט פאַרמאָגט
און געבליבן שטיין פאַר איר פען ווי אַ מאַגערער בראַקן אויפן טעלער
פון אַן עזות'דיקן פרעסער ...

— איצט וועגן אייך חבר אייזבערג! ווי איך האָב אייך שוין אין
מיין בריוו דערקלערט, — קלאַראַ וואַנסמאַן האָט אָנגעשטעלט
דאָס מויל ווי אַ שנאָבעלע און צוזאַגנדיק געשמיכלט ...

— מיר ווילן איר זאָלט קומען צו אונז און פאַר אונזערע חברים
האַלטן אַ רעפּעראַט איבער ליטעראַטור און קונסט ... לאַמיר זאָגן
זונטאָג ... אַרום האַלב נאָך צוויי, ווען די חברים האָבן שוין אָפּגע-
געסן, וועלן זיי נישט קענען האָבן קיין אויסרייד ... דערביי קען זיין
אַ גוטע געלעגנהייט צו פאַרשפּרייטן אייער בוך ... איך וועל שוין
זען, חבר אייזבערג, אַז זיי זאָלן אייער בוך קויפּן. —

— איך בין נישט קיין אַראַטאָר און קיין מאַסן־רעדנער ... וועגן
ליטעראַטור און קונסט קען איך רעדן נאָר צו מענטשן, וועלכע זענען
ציגעגרייט דערצו ... אויב צווישן אייערע חברים זענען דאָ אזעלכע
וואָס קענען די ייִדישע ליטעראַטור און האָבן אַ ספּעציעלן אינטערעס זיך
קלאָר צו ווערן איבער באַשטימטע פּראָגן, וואָלט איך אפשר געקענט מיט
זיי רעדן איבער די אויפגאַבן און צילן פון דער גוטער ליטעראַטור און
זיי אויך אָנגעבן געוויסע ביכער צו ליינען וועגן דעם. —

— יאָ, אוראי ... טאַקע אזוי ... זער גוט ... איר טאָרט אונז
נישט „דיסאַפּאָינטן“ ... קומט פינקטלעך צוויי אַ זייגער ... דאָ האָט
איר מיין נייעם אַדרעס ... ביי מיר אין דער היים טרעפּן זיך אלע
צענויף. — קלאַראַ וואַנסמאַן האָט אויף שנעל צענויפגעזוכט אלע אירע
זאַכן, ביכלעך, הענטשקעס, די ציגאַרעטן און דעם האַנט־בייטל און
זיך אייליק געזעגנט.

— דו האָסט נישט באַדאַרפט צוזאָגן, אַז דו וועסט גיין צו זיי
רעדן... — עלקע האָט זיך געהאַלטן אין איין עסן דאָס האַרץ און פאַר-
דריסלעך געקוקט אויף חיים אייזבערג ...

— דו צעשטרענצלעסט אומזיסט די צייט, פארדרייסט דיר דעם קאפ מיט גארנישט און מוטשעסט דיר נאָר אויס די נערווען... זיי וועלן במילא נישט פאַרשטיין וואָס דו וועסט צו זיי רעדן און ס'אינד טערעסירט זיי אומגאַנצן נישט... די מים וואַנסמאַן מיינט גאָר, אז זי טוט דיר נאָך אַ טובה... דו האָסט נישט געהערט ווי זי האָט דיר געהאַלטן אין איין רייך מאַכן אויף איר געמיינעם, גראָבן שטייגער?... און ווי קען מען דען אין איין שעה צייט מיטאַמאָל אָנהויבן פאַרשטיין דעם חלוק צווישן עכטן שאַפן און העם באַנאַלעסטן קוואַטש, וואָס קלעפט זיך צו זיי שטענדיק צו, ווי אַ נאַסע שמאַטע צום טאַכעס, זאָלסט מיר מוחל זיין פאַר דעם אויסדרוק... — עלקע האָט פאַרשעמט, אָבער זיכער אין דער טרעפלעכקייט פון דעם פאַרגלייך, זיך שטיף צעלאַכט.

— מיט פשוטע אויפריכטיקע ווערטער קען מען אַמאָל קלאָר מאַכן זער פאַרצווייגטע באַגריפן און גאַנץ הויכע ענינים, מיט אַן איינפאַכן וואָרט, מיט אַן ערלעכן וואָרט קען מען אָפט אויפמאַכן די שווערסטע פאַרשטאַפטע אויערן צו דעם קול פון אַ טיפן אמת... — האָט היים אייזבערג זיך געפרוווט צו פאַרענטפערן.

— קיינער באַצייט זיך נישט מיט אַזאָ גרינגשעצונג צום פשוטן וואָרט, ווי אָט די דאָזיקע פשוטע מענטשן, אַ חוץ דעם איז פשטות אָפט די שווערסטע צוים פאַר דעם אמתן קינסטלער, נישט שטענדיק קען מען פאַרצווייגטע זאַכן מאַכן איינפאַך און דערביי נישט ברעכן זייער רוקן און זייערע לענדן... עכטע קינסטלערישע פשטות איז אַ זעלטענע פרוכט, אַ גליקליכער צופאַל, אָבער אַלס אַ קינסטלעריש געזעץ איז זי אַ זיכערער טויט... און אויב דער קינסטלער מוז צוליב דער פשטות אָפּפערן מיט אַ וואָס פאַר אַ נישט איז קינסטלערישע רעגלען, טויג אָט די פשטות נישט, און יענע גרויסע קינסטלערישע פשטות, ווידער, וואָס אַנטשפרעכט יאָ אַלע געזעצן פון שאַפן און וואָס מ'דערנרייכט אַמאָל אין אַ געבענטשמער מינוט, נאָך לאַנגער און שווערער אַרבעט, זי ווערט אָפט דורך די גראָבע יונגען געטראָטן מיט די פיס... קיינער צעשייט נישט אַזוי די פערל פון דער אמת'ער,

מלאכה בזויה

ווערטפולער פאָלקס-שאַפונג, קיינער אונטערשעצט נישט אזוי דאָס פאָלקסטימלעכע, ווי דאָס טוט אָפּט דאָס פאָלק... אינדווידועל און דורך דירעקטן קאָנטאַקט וועסטו דאָס נישט איבעראַנדערשן... וואָס נענטער און דירעקטער דו קומסט צו זיי און רעדסט פאַר זיי, אַלץ ווייניקער ווערט האָסטו פאַר זיי, און במילא שוין אויך דינע רייד... דו קוקסט נישט וווּ דו גייסט און ס'פאַרדריסט דיך נאָך וואָס דו האַלסט אין איין פאַלן... — עלקע האָט זיך אַליין געוונדערט, וואָס איר האָט זיך איינגעגעבן אזוי קלאָר און בולט אַנצווייזן היים איינ-כערג די נעץ אין וועלכער ער פּלאַנטערט זיך און האָט נישט גענוג מוט זי אוועקצושאַרן מיט די פיס...

— אַנטקעגן דעם, וואָס דו זאָגסט, האָב איך פאַראַיארן, ווען איך בין געווען אין פאַרזי אויפן קאָננרעם, געהאַט אַ זער טשיקאווע איבער-רעדט מיט איינעם פֿין די דאָרטיקע שרייבער, דעמאָלט האָב איך דוקא פאַרטראָטן דיין מיינונג און איך האָב צוריקגעוויזן דעם שריי-בער, וואָס האָט געהאַלטן אין איין גונערן איבער דעם „אוממיטלכאַרן און טיפן „פאָלקס-אינסטינקט“, מיט וועלכן דאָס פאָלק דערפילט כּלומרשט דירעקט און אַן שום צוגרייטונג די קונסט און קען בלינדער-הייט אונטערשיידן צווישן שונד און עכטער שאַפונג“. איך האָב אים גלייך געזאָגט, אז דאָס איז שקר וכזב... האָט ער מיר דערציילט אַ גאַנצע מעשה וועגן די זונטאָגדיקע פאָלקס-קאַנצערטן. די פאָלקס-קאַנצערטן ווערן, לויט זיין מיינונג, באַזוכט פון לויטער פשוטע מענטשן, וועלכע שאַצן זער גוט אָפּ די קלאַסישע מוזיק, וואָס ווערט פאַר זיי געשפּילט. און אז איינמאָל, ווען דער דיריגענט האָט געשפּילט אַן אייגענע קאָמ-פּאָזיציע, האָבן זיי אָנגעהויבן פּראָטעסטירן און קלאַפּן מיט די פיס, זיי האָבן תּיכּף דערזען דעם חילוק און פאַרשטאַנען, אז מ'נאַרט זיי אָפּ. מיינ מיינונג איז געווען, אז ס'איז נאָך נישט געדרונגען, אז דעם דיריגענטס קאָמפּאָזיציע איז דווקא אַ שלעכטע. גיכער איז מעגלעך אז זיי האָבן די נייע זאַך נישט פאַרשטאַנען און דערפאַר האָט עס זיי גענודיעט. די קלאַסישע מוזיק, וואָס מ'האַט פאַר זיי געשפּילט, האָט געמוזט, ווי געוויינטלעך אויף זונטאָגדיקע פאָלקס-קאַנצערטן.

י. א. ליסקי

באשטיין פון סעריעס לייכטע מינועטן און פון איינפאכער, גרינגער מוזיק, וואָס מ'קען געפינען צווישן די שאַפונגען פון אַלע קלאַסיקער. און אַ חוץ דעם האָבן זיי שוין אָט די לייכטע זאַכן געמוזט הונדערטער מאָל הערן, זיך צוגעוויינען און אויף ווי ווייט זייער קולטור גייט, אויף אזוי ווייט אפשר אויך אַביסל פאַרשטיין... איך האָב אים אויך געזאָגט, אז אפילו שלום עליכם איז לויט מיין מיינונג קיינמאָל נישט ריכטיק אָפגעשאַצט געוואָרן פונם פּאָלק, די אָנערקענונג וואָס שלום עליכם האָט יאָ, איז נאָר אַ דאַנק דער אינטעליגענץ און דער קריטיק וואָס האָט שלום עליכם'ן צוריקגעבראַכט צום פּאָלק און אים אַנידער-געשטעלט פאַר דעם יידישן קלאַסיקער. דער שרייבער האָט זיך דאָרט גענומען וואַרפן צו דער ערד און מיר געבראַכט אַ באַווייז צו זיינע רייד פון זיין אייגענעם טאַטן... „ווען די נייעס, אז שלום עליכם איז געקומען צו אונז אין שטעטל אַרײַן, האָט זיך צעטראַגן איבער דער גאַס.“ האָט ער געזאָגט, „איז מיין טאַטע גראָד געשטאַנען און געפישט, ער איז אזוי באַגייסטערט געוואָרן פון דער גוטער בשורה, אז ער האָט זיך אזש פאַרנעסן צו פאַרשפּילען די הויזן און איז אזוי געלאָפן איבער דער גאַס און געשריגן וווּ איז ערגעץ שלום עליכם? ... און פון דע מאָלט אָן האָט ער געקריגן דעם צונאַמען „משה שטעק אַרײַן“... — די טעמפע און גלייכגילטיקע בר' מילה'ס צו וועלכע דו רעדסט זענען גראָד די אמתע אָפגעמער און די בעסטע קונים פאַר אַזעלכע פאַרכלינעטע שונדיסטן אין גראַפאַמאַנען, ווי דיין פריינט, דער פאַריזער שרייבער מיט זיין ליטעראַריש באַנעצטן טאַטן... — פונדעסטוועגן קען אַ שרייבער דאָך נישט לעבן אָן דעם פּאָלק און זיין שאַפן האָט נאָר אַ ווערט אויף וויפל ס'דינט דעם פּאָלק און קעמפט פאַר די רעכט פון די מענטשן... — האָט חיים אייזבערג אויף איר אויסגעשטעלט זיינע גרויסע אויגן. עלקע איז געוואָרן אין כעס. — דו פאַרשטייסט נישט וואָס איך רעד, צי מאַכסטו דיך, אז דו פאַרשטייסט נישט? ... איך פאַרטרעט נישט יצחק קאַלעכשטיינס מיינונגען... איך טייל נישט אָפּ די קונסט פון די אָנגעווייטיקסטע פּראַבלעמען פון לעבן און די בלוטיקסטע

מלאכה בזויה

ראנגלענישן פון די מענטשן, נאָר איך מײן, אז דער שרייבער קען זיך נישט פארלאָזן אויף זײן געוויינטלעכער שטייג, און אויף זײן דירעקטן פערזענלעכן קאָנטאַקט. דאָס קונסט ווערק רעדט שטאַרקער, די שטייג זײַן אַ שאַפונג גרייכט ווייטער און ווירקט טיפער און דויערהאַפטיקער.

— איך פאַרשטיי וואָס דו מײנסט און איך ווײס אז דו ביסט גערעכט, — האָט חיים אײזנבערג אַ שאַקל געטאָן מיטן קאַפּ — די סביבה אין וועלכער דער קינסטלער דרייט זיך אָפט איז פול מיט שטיק־שטאַף און פאַר'ס'טער לופט, וואָס לײגט זיך אויפן האַרצן און שטיקט דעם אָטעם... מיר איז גראָד איצט אײנגעפאַלן עפעס אַ שטיקל פאַרגלײך, וואָס וועט דיר דאַכט זיך געפּעלן, הער אויס:

צווישן דעם שאַפן פון אַן אמת'ן שרייבער און צווישן דעם פאַטשקען פון דעם גראַפאַמאַן און שונדיסט איז דאָ דער פאַלנג-דיקער חילוק. בײ דעם גוטן שרייבער נײט דער פּראָצעס אויף דעם זעלבן שטייגער, ווי דער פּראָצעס פון פאַרדייען און אויסטײלן בײ פלאַנצן; די בלומען עסן אין זיך אַרײן שטיק־שטאַף און גיבן אַרויס לײטערע לופט, וואָס דערפרישט דעם אָטעם און דערהאַלט דאָס חיות. בײ דעם גראַפאַמאַן און בײ דעם שונדיסט, פאַרקערט, איז דער אַקט אַן „עכט מענטשלעכער“, זײ פּרעסן אין זיך אַרײן פיש, פלײש און געבראָטנס, כאַפן פון די פאַרטיקע טישן, וואָס זענען פול מיט גוטע פאַטראַוועס און מיט כל טוב און זײ גיבן אַרויס רײנעם טינּופּת... —

— דאָס אומגלוק איז, וואָס די אַלע גראַפאַמאַנען און שונדיסטן שטייען בײ די שיסלען, זענען די וואַרט־זאָגער און נעמען דעם גײסט, די נשמה, דעם כבוד פונם פּאָלק אין אַרענדע, ווי די שראַנקן־יידן. אויב דער עכטער שרייבער זאָל קענען עפעס דערגרייכן און נישט אויסגיין, ווי אַ ליכט, מוז ער, אַ חוץ טיפן געפיל און גרויסער ליבע, פאַרמאָגן אויך אײזערנע לײנגען און אַ האַרץ פון קופּער צו קענען אָפט אַריבערטראַגן דעם בזיון, און אויב דער עכטער שרייבער זאָל אויך וועלן לעבן, האָב איך מורא, אז ער דאַרף אַ חוץ זײן טאַלאַנט האָבן נישט נאָר די חוצפה פון אַ מאַרק־ענדלעך און די אומ'רחמנות־דיקייט פון אַ גרויסן סוחר, נאָר ס'מוז אין אים שטעקן אויך די אומ־

י. א. ליסקי

פארשעמטקייט פון א געשיקטן קאמיוואיאזשער — האָט עלקע זיך
גענומען אוועקשטעלן דעם ענין נאָקעט.

איבער דער אַנדערער זייט גאס, אויפן טראַטואַר, האָבן קינדער זיך
געשפּילט. דער קליינער אַנטאָני האָט זיך אַלעמאָל צעלייגט אויף דער
ערד און געשריגן — איך בין טויט... טראַגט מיך אַוועק...
א גאַנצע כאַפּטע קליינוואַרק האָט אים אַרומגערינגלט, געוואַרט
ביז ער וועט פאַרמאַכן די שוואַרצע אויגן און אויסציען דאָס שפּיציקע
נאָמבעלע...

די דאַרע אַיוואַנע מיט די לאַנגע, דינע פּיסלעך, האָט מיט אַ
פּלינקן ווינק אַוועקגערוּפּן די קינדער. זיי זענען אַלע אויף די שפּיץ
פּינגער אַוועק און פון אונטער די ווענט געמוקט, ווי אַנטאָני ליגט
לאַנג מיט די פאַרמאַכטע אויגן, וואַרט, שטייט דערנאָך אויף אַן אַנד
טוישטער און פאַרלאָזטער און פאַרשטייט נישט פאַרוואָס די קינדער,
וואָס האָבן שטענדיק אַזוי ליב צו זען ווי ער וואַרפט זיך אויף דער
ערד און לאָזט זיך שלעפּן, האָבן פּלוצים פאַרלוירן דעם גאַנצן אינד
טערעס אין אים אין זיין אויפטו און אין זיין גרייטקייט...

עלעקע האָט פון אונטער דעם פאַרשאַרטן פאַרהענגל זיך גע'חדוּשט
אויף די כיטרע שפּיצלעך פון די „אומשולדיקע“ קינדער.

אַנטאָניס מאַמע האָט זיך געריסן דאָס האַרץ — קום אַהער
אַנטאָני, „דאַרלינג“! ... קום זשע, טייערער! ...

אַנטאָני האָט אויסגעדרייט אַ קומשעראַווע קעפל, זיינע אויגן
האָבן זיך געגעבן אַ גליטש איבער דער מאַמעס פנים און ער האָט זיך
אַ לאָז געטאָן איבערן וועג וווּ ער האָט דערזען דייווידן וואָס האָט געד
שפּאַנט מיט אַ שטעקן פּאַרויס, ווי אַ סאָלדאַט און די קליינע געל-
האַריקע דזשאַאון, וועלכע האָט געשלעפּט אַ קליינער קינד צו זיך אויף
די הענט און איז דערמיט אַלע מאָל אומגעפאַלן...

— לאָז אָפּ דאָס קינד! — האָט עלקע אַ קוויטש געמאַן, און זיך
געלאָזט אַראָפּלויפּן.

דזשאַאון האָט אָבער נישט געוואָלט הערן, זי האָט די „בייבי“
ווידער געפרוּווט אויפהויבן און ווידער מיט דעם קינד געפאַלן צו דער
ערד...
41

3

ויין מיטן העלן טאג האָט ביי קלאַראַ וואַנסמאַן אין שטוב געברענט דאָס עלעקטרישע ליכט. אויפן פענצטער האַלב אין דער ערד איז גע- האַנגען אַ פֿלושענער פֿאַרהאַנג פֿון אַ טונקלעם געלבלעך רויטן ציגל קאָליר און צווישן די געדעכטע פֿראַנזן האָט זיך געבראַכן די באַטאַגיר- דיקע שיין, וואָס איז ליכטיק געפּאַלן אויף די אויבערשטע שוויבן. זונטאָג האָט זי געקאַכט אַ ראָסל מיט ציבעלעס. דער גערוך האָט היימיש אַרומגענומען נאָך איידער מ'האַט אויפגעמאַכט די טיר און ווי אַן אייגענעם, גוט-כרודעריש אַריינגעפירט אינווייניק. . . .

— העלאַו קלאַראַ!! !... וווּ איז זי? ... נאָר זי האָט נישט קיין צייט... וואָס איז דאָס עפעס, נאָך קיינער נישטאָ פֿון די חברים, זיי שלאָפֿן נאָך? ... אַ חברה... איך בין פֿונקטלעך.. דער רוה וועט זיי נעמען, ווען זיי וועלן זיך צענויפקומען...—

עליע באַקסער'ס אונטערשטע ליפּ איז פֿאַרלאָפֿן געוואָרן מיט סלינע. ער האָט זיך אוועקגעזעצט צום טיש און גענומען אַנמאַכן אַ רויך... די בליקן האָבן זיך ביי אים אָפּגעשטעלט סאַמע אויבן אָן, וווּ ס'איז אין מזרח געהאַנגען, גרעל צעליאָפּעט דאָס בילד פֿון דער היילי- קער מוטער מיטן באַקל, וואָס האָט טויב און פּוסט געשטאַרט, ווי אַ טאַק פֿון קויטשוק אוועקגעלייגט אויף דעם פעטן אָרעם. — "חברים שאַצט די גרויסע קונסט ירושה". — האָט ער מיט כּונה אין דבּקות געלייענט די געצאַצקעטע אונטערשריפט.. ער האָט זיך באַ'נח'ת'ט און דער קוק אין זיינע אויגן איז געוואָרן ווייך און צעקראַכן, ווי אַ צע- קוועטשטער קניש. . . .

אין אַט האָבן די אייגן מיטן פֿלאַטער פֿון אַ פּליג אַנגעשפּאַרט אויף

י. א. ליסקי

א לאנגער פאליצע, הויך אונטערן סופיט... ער האָט זיך אויפגעהויבן. איין האַנט איז ביי אים געווען ווי צוגעקלעפט צו דער הויזן קעשענע און מיט דער אנדערער האַנט האָט ער א נעם געטאָן א בענקל און זיך אַרויפגעשטעלט. זיינע פאַרויכערטע פינגער מיט די אָנגעגרובעטע נעגל האָבן אָנגעהויבן אַרומקריכן איבער די פאַרשטויבטע גרינע, גראַע, רויטע, בלאַע, געלע און ברוינע טאַוועלעך. ער האָט אַפירגעשלעפט א בוך, א קוק געטאָן, צוריקגעלייגט און גלייכגילטיק אַפירגעשלעפט אַן אנדערס...

— וואָס פאַרפּלסטו דיך אַרום אין שטוב, ווי אַ הונ אין מיסט ? — האָט דזשאָזעפּ פּלוים געשריגן אין דער טיר... — אַ פייער זוכט אים ! — האָט ער אַ צי געטאָן לייבל יאַפע ביים אַרבל... — מ'דאַרף אים אַפירשלעפּן דאָס בענקל פון אונטער די פּיס, זאָל ער זיך איבער־קערן, וועט ער פאַרשפּאַרן זיך צו דראַפּן אויף די גלייכע ווענט... — די גאַנצע חברה קומט שוין, קרייך אַראָפּ עליע, — האָט לייבל יאַפע באַד פּוילן — וועלען מיר מאַכן די פּראַבע... לאָמיר נעמען אַ ייד אין באַד... לייבל האָט אַ ריק געטאָן דאָס בענקל און איז דערמיט פאַרלאָפּן ביז אין מיטן שטוב אַריין. ער האָט דאָס בענקל איבערגעקערט און דאַרויף געבליבן זיצן אויסגעדרייט מיטן אונטן צו דער משפּחה... די אויגן־לעפּלעך זענען אים אַראָפּגעפּאַלן און אַרויסגעלאָזט צוויי בראַך־דעווקעס, האַרטע, ווי די קערן. ער האָט זיך מיט די פינגער פאַר־שטאַפט די נאָז לעכער, שיער נישט צום פּלאַצן און איז געוואָרן שטאַרק רויט אין פנים. ער האָט אָנגעהויבן מאַכן אומגעלומפערטע הויזות, קלעטערן מיט די הענט אין דער לופטן, קראַצן זיך אין קאָפּ אין האַלדז און נאַקען און אונטער די פּאַכוועס... — איי ס'איז גוט... ס'איז גוט... גיסט אונטער... גיסט אונטער... — האָט ער געפּאַנפעט, געבלאָזן מיט די ליפּן און געשריגן, ווי פון אַ זאַק אַרויך — מאַכט פאַרע, אַ רוח אין אייערע טאַטעס !!! איי... איי... איי... און אויפצוכלומרשט זיך גענומען שמייסן די פלייצע...

— נו, ווי געפעלט אייך די סצענע אין באַד ? ... הע !... גוט, אַ יאָ ? אַז איר וועט קלאַפּן בראַוואָ, וועל איך מאַכן נאָך עטלעכע סצענעס.

מלאכה בזויה

לייבל'ס אויגן האָבן צופרידן געגלאַנצט און עו האָט זייער אָנגעקוואַלן...
דער עולם האָט אים אַרומגעסטאַמפּעוועט. — דערלאַנג „אַ באַלד־
שעוויק“ פון משה נאָדיר... — האָט מען געשריגן פון אונטן. — „דער
נאַקעטער יונג פון די בלאַטעס“ פון איציק פעפּער — האָבן אַנדערע
זיך געבעטן.

— לאָז מיך פריער מאַכן „אַ חזן אַ שיכור“ פון מאָררס שוואַרץ
— האָט עליע זיך געשפּאַרט...

— לאָמיר דאָס אָפּשטימען — האָט זיך לייבל פאַרגלייכט. —
ווער ס'איז דערפאַר, זאָל אויפהייבן אַ האַנט...

קלאַראַ וואַנסמאַן האָט פלינק געגרייט צום טיש.

— נו, חברה... מ'גייט נישט קיין טאַנץ פאַרן עסן... לאָזט אייך
נישט לאַנג בעטן.

זי האָט דערלאַנגט אַ רויט געדעכטע קאַנסערוון זופ און ברוינע
שטיקער ראָסל פלייש. מיט הייסע קאַרטאָפליעס און געזאַטן קרויט...
קלאַראַס אייגענער חבר, וועמען די חברה האָבן געקענט אונטערן
נאָמען קלאַראַוויטש. האָט זיך וואַזשנע אוועקגעזעצט אין פּראַנט...
די חברה האָבן מיטאַמאָל פאַרנומען די בענקלעך...

— איר מעגט עסן וויפל איר ווילט... עסט... עסט... מ'זשאַלעוועט
אייך נישט חברים — האָט ער זיי ברייט אויפגענומען...

— א, אַ מחיה, אז ס'עסט זיך גאָר אַנדערש דאָ ביים טיש... מ'קען
דעם ראָסל איינשלינגען אינאיינעם מיט די טעלער און מיטן טישטוך...
האָט עליע זיך געצויגן און געשטרעקט די מוסקולען.

— קלאַראַס מאַכלים שמעקן שוין איינמאָל גוט... די ענגלענדער
וואַלטן זיך געמעגט ביי איר אַביסל צולערנען... אַ „פּודינק“ מיר זיי
מאַכן... ווי דאָס זעט אויס... נישט קיין לאַקשן און נישט קיין קונגל,
נאָר עפעס אַ צעקראַכענע בולקע, וואָס שוויצט... האָט לייבל יאָפע
זיך צעלאַכט און אלע באַשפּריצט מיט צעקאָיעטע דרויבלעך באַרבר
ליעס מיט ראָסל...

— ווער פון אייך ווייסט וועגן אַ גוטער „שאַפּ“, חברה? מיט
אַ פּראַנט, וווּ מ'קען אַרויסהענגען אַן אויסגעפרעסט שטיקל אַרבעט...

י. א. ליסקי

אן אויסגעפרעסטער אנצוג, אז ער הענגט אין א גוטן פראָנט זעט ער גאר אנדערש אויס... ווען איך קריג א גוטע „שאַפּ“ וואָלט איך ביז אין דריי חדשים אַרום מיין בעל־הבית אַרײַנגעשטעקט אין וועסט־קעשענע — האָט דזשאָזעף פֿלויס זיך באַרימט...

די חברים האָבן ווי אין אַ כאָר זיך אַלע אַ וואָרף געטאָן, באַגלייך זיי וואָלטן געכאַפט אַ ברייַ זיי האָבן אים אָבער גאַרנישט געענטפערט. — דו קלויבסט דיך צו ווערן אַן עקספּלאָאטאַטאָר, אַ קאַפיטאַל־ליסט? — האָט קלאַראַוויטש מיט טיפער קנאה און מיט געמאַכטן ביטול געחווקט...

— איך וועל שטענדיק בלייבן געטריי אונזער קונסט און קולטור קרייז — האָט אים דזשאָזעף הייס צוגעזאָגט...

— דריי נישט קיין ספּאַדעק מיר האָבן איצט וויכטיקערע זאַכן צו דערליידיקן... מ'דאַרף צענויפּזאַמלען די אונטערשריפטן פון דער גאַנצער יידישער און נישט יידישער באַפֿעלקערונג פון דער „איסט ענד“ — איז אים לייבל אַרײַנגעפּאַרן אין די רײַד...

— מיר טאָרן אויך נישט פאַרגעסן, אז אויף אונז ליגט די אויפֿגאַבע אַרײַנצודריגען אין דער פרעסע... מיר מוזן זען, אז „סצענאַריום“ זאָל מאַכן אַ נאָטיז וועגן אונזער דראַם־קרייז און מיר מוזן אויך פרוּווּן אים צוברענגען צו אונזער פּאַרשטעלונג און זען, אז ער זאָל אָנשרייבן אַ באַריכט, האָט עליע זיי איבערגעשלאָגן מיט אַן אַפּלאָמב... — איך בעט דאָס וואָרט, חברים — האָט קלאַראַ וואַנסמאַן אַ געשריי געטאָן.

— איך האָב אַ בעסערן פּאַרשלאָג: איך נעם אויף מיר צו ברענגען יצחק קאַלעכשטיין אין אַן אויטאָ צו אונזער פרעמיערע פון די „דריי נײַטאַרנעס“ די „דריי מתנות“ און „זינדיק בלוט“ פון יהודה לייב פּרץ... איך קען אויך ביי אים פּועלן, אז ער זאָל האַלטן אַ רעדע וועגן קונסט און קולטור... ביז ער וועט ענדיקן וועל איך מיך דערווייַל קענען פאַר־גרימירן... איר וועט פאַר מיר אַלעס צוגרייטן... איך קען מײַנע ראָלן אויסנווייניק...

— מיר קענען זיך אויף איר פאַרלאָזן — האָט לייבל אויפּגעהויבן

מלאכה בזויה

א האנט און איר געוואַלט א קלאַפּ טאָן אויף דער פלייצע, נאָר קלאַראַ וואַנסמאַן האָט שוין אָנגעשפּאַרט אין אַנדערן עק, ביי דער טיר...

— נאָך „טי טיים“ לאָזן מיר זיך אַרויס איבער ווייטשעפּל — האָט שלמה קרויזש אָנגעשטעלט דעם קאַפּ און אַרויסגערוקט די ברוסט, ווי אַ סאַלראַט.

— איך גיי זיין אַ שלאַגלער, אַ סטאַכאַנאָוויץ... ווער גייט מיט מיר אַרויס אויף אַ סאַציאַליסטישן געוועט? איך וועל אייך אַלע איבער-שטייגן — האָט דזשאָזעף פּלוים געברענט...

— די פעמיציע מוזו ביז דריי טעג אָנקומען צום אינערן מיניסטער און ער מוז אָפּשטעלן „מויזלים“ מאַרש דורך ווייטשעפּל... מיר וועלן די שוואַרצע, פּאַשיסטישע פעסט דערטרענקען אין פּוילע מאַראַנצן און אייער שלאַלעכץ... איך האָב געהערט, אַז די „אַלדגייט באַיעס“ האָבן פאַר זיי צוגעגרייט די אמתע פּאַרציע... אהרקעלע קוּ, קען נעמען אַ טויף פּאַשיסטן אויף יעדן פינגער... נעט פיף, קען זיי פּאַטשן זיצנדיק, ער איז שוין איינמאָל אַ באַקסער, ער איז דער צוקונפטיקער וועלט „טשעמפּיאָן“... פרענק כּהן און בן לעווינסקי גיבן זיך אַ ריר קענען די „שוואַרצע העמדלעך“ קלויבן די ציין אין „הייד פּאַרק“ און זייערע הויזן קענען זיי געפינען אַזש ביי „העקני סטיישאַן“ מיט איין בלאַז פליען די פּאַשיסטן, ווי די פּערערן. אין לייבלס אויגן זענען די גומאות געוואָרן אַלץ אמתדיקער און אַלץ זיכערער און זענען געוואַקסן אינעם איינעם מיט דער שפּאַנונג, וואָס זיי האָבן ביי די אַרומיקע אַרויסגערופּן.

— נו, חבר'טע קלאַראַ, איר קומט מיט מיט אונז? — האָט שלמה קרויזש אָפּגעשטעלט די מים וואַנסמאַן, וועלכע האָט זיך צוריק אומגע-קערט און זיך אָנגעהויבן שטופּן צווישן די בענקלעך, וואָס זענען איר געשטאַנען אין וועג צו דער פּאַליצע, און ער האָט איר צוגעלייגט פינעף האַרטע, ברענדיקע פינגער צום אויבערשטן, גראָבן פלייש פון דער נאַקעטער האַנט...

קלאַראַ וואַנסמאַן האָט זיך גענומען דרייען אויף איין אָרט, ווי אַ הון וואָס וויל זיך זעצן... אין די הענט איז איר געווען איבריך דאָס פעקל ביכער, וואָס דער פּאַרסאַפּעטער יעקב לייב מישזאַן האָט איר אָנגעהאַנגען, גלייך ווי נאָר ער איז אַריין אין שטוב אַריין.

י. א. לייסקי

יעקב לייב מישזאָנס אויגן זענען אין צווישן געבליבן הענגען אויף די אַרומיקע. ער האָט זיך אַרומגעקוקט ווער ס'איז דאָ אַלץ נישטאָ און טרויעריק געטראַכט צי וואָלט כאַטשע איינער פון זיי זיך געקענט כאַפן אויפן תיקון טעות...

קלאַראַ וואַנסמאַנס בליק האָט זיך גראָד אָנגעשלאָגן אין חיים אייזבערג, וועלכער איז נאָר וואָס אָנגעקומען.

— נוט, וואָס איר זענט דאָ חבר... זיצט... זיצט... זי האָט זיך איבערגעקוקט מיט איר חבר קלאַראַוויטש...

חבר קלאַראַוויטש האָט זיך איבערגעקוקט מיט יעקב לייב מישזאָן און איז מיט אים אַרויסגעגאַנגען אויף אַ סוד אין צווייטן צימער...

קלאַראַ וואַנסמאַן האָט כיטרע אַ וואָרף געטאָן אַ בלאַטן ווינק צו שלמה קרויזש — גיט עס אַ שים אַרויף אויף דער פּאָליצע, חבר — האָט זי אים דערלאַנגט דאָס פעקל.

די חברה זענען מיט אַמאָל געוואָרן זער פאַרנומען... זיי האָבן זיך אָנגעהויבן שושקען, שטופן זיך אין רעדלעך, גייען אַרויס און אַריין... קלאַראַוויטש איז אַריינגעקומען און מים וואַנסמאַן איז אַרויסגעלאָפן. עליע באַקסער איז נאָכגעגאַנגען איבערצורעדן מיט מישזאָנען און דער נאָכדעם אים אַריינגעבראַכט אין שטוב אַריין און צוגעפירט צו איינעם פון די רעדלעך...

מישזאָן האָט געוואָרפן אומרויאיקע בליקן אויף חיים אייזבערג, באַגלייך ווי חיים אייזבערג וואָלט אים געווען אין וועג; אַלעמאָל האָט זיך מישזאָן מורא'דיק אוועקגעדרייט ווי חיים אייזבערג וואָלט אים דאָ קאָליע געמאַכט דעם יריד, און בשעת מעשה האָט ער, מישזאָן, פאַד מעלעך און פאַרויכטיק זיך גענומען אַריבערצופירן דעם שמועס אויף זיך און געפרוווט איבערצייגן די חברים אין עפעס וואָס האָט אים אויסגעזען צו זיין זער וויכטיק פאַר זיין פרעסטיזש... דאָס רעדל אַרום אים איז געוואָרן אַלץ גרעסער.

חיים אייזבערג האָט זיך נישט געקענט געפינען קיין אַרט, ער האָט זיך דאָ געפילט אומגאַנצן איכריק און ס'האָט זיך אים געדאַכט, אז ווען ס'עפנט זיך אַ גרוב וואָלט ער אין אים אַריינגעשפרונגען...

מלאכה בזויה

— איר מענט איך שעמען... ס'איז נישט שען פון אייער זייט... היינט האָט איר איך נישט באַדאַרפט אָנשיכורן... היינט האָט איר באַדאַרפט מאַכן אַן אויסנאַמע צוליב דעם „נאַכמיטאַג“ פון אונזער קונסט און קולטור־קרייז און דאָסמאָל נישט טרינקען... איר האָט באַדאַרפט אָפּפערן מיט אייער דיכטערישער שטימונג פאַר דער דיסציפּלין און כבוד פון די ליטעראַריש קולטורעלע קונסט-פאַרשטייער פון דער פּראָגרעס־סיווער יוגנט פון דער אַרבעטער אינטעליגענץ... — האָט קלאַראַ וואַנס־מאַן אַריינגערעדט אין דער אויפגעמאַכטער הינטער־טיר.

אין האַלב טונקעלן שיין האָבן זיך אַ הוידע געטאַן אַ פאַר פאַר-גלייזטע איבערגעקערטע אויגן. די נאָז איז ביי דעם דיכטער געווען רויט און פאַרסמאַרקעט און די הויט פון זיין פנים האָט דערמאָנט אין אַ פאַרגעלט ווינדל...

— לאָזט מיך אַריינגיין — האָט ער זיך געבעטן, ווי אַ פאַריתומט קינד און זיך אַ שטופ געטאַן.

— אָט נייט אונזער גרויסער דיכטער, דער גרעסטער יידישער דיכטער, וואָס איז אפשר נאָך גרעסער, ווי דער גרעסטער ענגלישער דיכטער, וואָס איז אפשר נאָך גרעסער פון אַלע דיכטער פון אַלע פעל־קער... הויבט איך אויף... לאָז זיך אונזער שעקספיר אַנידערזעצן... — האָט קלאַראַ וואַנסמאַן קאָמאַנדעוועט...

עליע באַקסער, האָט דעם דיכטער אוועקגעזעצט אונטער דער מאַדאַנאַ'ס בילד...

קלאַראַ וואַנסמאַן האָט פאַר אים אוועקגעשטעלט אַן ענגלישן „קויק“ מיט „פּעיסטריס“...

— קומט אַהער מומע — האָט דער דיכטער זי אַ צי געטאַן ביים קליידל — שיקט עמיצן אַריינברענגען אַ פּלעשל וויין... ער האָט פון דער קעשענע אַרויסגעשלאָפּט אַ לאַנגע קישקע ווורשט, און זי גענומען דרייען און קוועטשן צווישן די צעפּוילטע ציין.

קלאַראַ וואַנסמאַן איז צונטער־רויט געוואָרן, נאָר זי האָט אַראָפּגע־שלאָנגען די באַליידיק נג און זיך נישט וויסנדיק געמאַכט... — מ'דאַרף דעם דיכטער ברענגען וויין — האָט זי זיך געווענדעט צו די חברים.

י. א. ליסקי

— ער קען אָן קיין וויין נישט לעבן — האָט עליע אים באַדויערט
און באַווונדערט...

— אַ דיכטער אָן וויין, איז ווי אַ פּינגל אָן פּלינגל — האָט דזשאָזעפּ
פּלויס געזאָגט און אַרויסגענומען אַ פּאַר האַלבע קרוין פּונם בייטעלע —
דערלייג און קויף אים צוויי פּלעשלעך, וועט ער איינס קענען זיך מיט
נעמען אַ היים — האָט ער שלמה קריזש דערלאַנגט דאָס געלט.

— חברים, מיר טרעטן צו צו דעם ליטעראַרישן נאַכמיטאַג —
האָט חבר קלאַראַוויטש אַ קלאַפּ געטאָן אין טיש. ער האָט אָנגעהויבן
פּאַרליינען אַ לאַנגען באַריכט אויף צען בייגעלעך און אויסרעכענען
וויפּיל מאָל קלאַראַ וואַנסמאַן איז געווען פּאַרזיצערין, וויפּיל מאָל זי
האָט געהאַלטן אירע רעדעס און ווער פּון די חברים, ס'האָט וואָס ביי-
געטראָגן, פּאַרגעלייגט און גערעדט... ער האָט ביי דער געלעגנהייט
בלויז אויסגעדריקט באַדויערן, וואָס די „גענעראַלן“ צווישן די יידישע
שרייבער אין לאַנדאָן זענען אזוי צעריסן צווישן זיך און קומען נישט
אַהער. זיי לאָזן זיך בעטן. — אונזער אויפגאַבע איז זיך צו פּאַראַייניקן
און צו קאָרדענירן אונזער ליטעראַריש קינסטלערישע אַקטיוויטעט...
ווען די גענעראַלן קומען צו אונז וואָלט אויפגעבליט דער קולטור-מצב
פּונם יידישן פּאָלק... זיי דאַרפן אונז העלפן פּאַרשפּרייטן ליכט צווישן
די מאַסן...

די חברה האָבן צוגעשטימט און געפּלעסקעט מיט די הענט. ...
קלאַראַוויטש האָט מיטן ווייז-פינגער אַ רופּ געטאָן קלאַראַ וואַנס-
מאַן.

קלאַראַ וואַנסמאַן האָט אַריינגעלייגט איין האַנט אין דער אַנדערער
און זיי אָנגעשפּאַרט אין בויך און בוזים, ווי זי וואָלט געוואָלט
אויף איר ווייבערישן שטייגער זיך אונטערגאַרטלען, נאָר זי איז בלייב
געוואָרן, די אַקסלען האָבן איר געציטערט און דאָס קול האָט זיך גע-
דרייט פּון באַס צו קוויטש און צוריק... — דער זיידע, מענדעלע מוכר
ספרים איז דער זיידע פּון דער יידישער ליטעראַטור. פרץ איז אונזער
קלאַסיקער. „די דריי נייטאַרינס“, „די דריי מתנות“ און „זינדיק
בלוט“, זענען די בעסטע סאַציאַלע שאַפּונגען פּון דער וועלט, וואָס אונזער

מלאכה בזויה

דראם-קרייז גייט אויפפירן, און לאַנדאָן, וואָס קען נאָר כינקע פינקע, וועט זען וואָס ס'הייסט יידישע קולטור... אין פּוילן האָבן מיר אי גענע-ראַלן אי סאַלדראַטן, אין אמעריקא האָבן מיר נאָר גענעראַלן, אין לאַנדאָן האָבן מיר נישט קיין גענעראַלן און נישט קיין סאַלדראַטן און ווען נישט אונזער קונסט, קולטור אין ליטעראַטור קרייז, וואָלט דאָס פעלד דאָ אינ-גאַנצן פאַרוואַרלאָזט געוואָרן און דער גרעסטער דיכטער וואָס מיר האָבן דעם כבוד אים דאָ צו האָבן, ווערט אויך נישט גענוג אין דעם היגן סדרם אָפגעשאַצט און קריגט דאָ נישט די פאַרערונג, וועלכע ער פאַרדינט... קלאַראַ וואַנסמאַן האָט אַרויפגערוקט די רעכטע האַנט אויף דעם אַוועקשטייענדיקן כּוועם און אָפגעשטעלט די גראַע אויגן אויף דעם דיכ-טער, וואָס האָט גענאָסן פון יענער זייט גלעזל און געלאָזט רינען דעם וויין איבערן טיש און אויף די הויזן.

— אין אונז האָט איר די איבערגעגעבנסטע פריינט און פאַר-ערער... מיר ווייסן, אַז איר זענט געבענטשט מיט דער טייערסטער מתנה פון דער וועלט... מיר זענען נישט קיין באַלעבעסלדיקע מענטשן און מיר פאַרשטייען אייער קינסטלערישע נאַטור און, אַז איר זענט העכער פון צייט און רוים און, אַז איר מוזט האָבן פרייהייט צו טאָן וואָס איר ווילט... חברים אַקטיוויסטן, מיר דאַרפן צעפלאַקערן דאָס ליכט און אָפן אַרויס אויף דער נאַס. לאַנדאָן איז דאָס וויגעלע פון דער יידישער ליטעראַטור, מוזן מיר ווייטער שפינען דעם גאַלדענעם פאַדים, וועלן מיר פאַראייביגט ווערן אין דער קולטור געשיכטע... און מיר האָפן, אַז די שרייבער, וואָס זענען די „גענעראַלן“ וועלן אויך קומען צו אונז...

די חברה האָבן געקלאַפט מיט די פיס, געפאַטשט מיט די הענט און געשריגן. בראַוואַ, קלאַראַ...

— איך בעט דאָס וואָרט — האָט זיך יעקב לייב מישזאָן אויפֿ-געהויבן.

קלאַראַוויטש האָט אים אַ רוף געטאָן מיטן ווייז-פינגער.

מישזאָן איז רויט געוואָרן און צוגעגאַנגען צום טיש.

— איך מיין, אַז די חבר'טע, האָט געמאַכט אַ שטיקל טעות...

י. א. ליסקי

אמתע שרייבער זענען נישט קיין גענעראלן. זיי זענען פרייוויליקע סאָלדאטן, וואָס לויפן די ערשטע אין פייער אַרײַן און זיי זענען אָפּט די ערשטע צו פאַלן אויפן שלאַכטפּעלד פאַר אַ בעסער און שענער לעבן, פאַר אַ העכערער מאָראַל און פאַר אַ בעסערער און געזונטערער מענטשהײַט... אָבער, אפילו ווען זיי פאַלן, זיגט זייער כּח; כאָטש זייערע וואָפּן באַשטייען בלױז פּון אַ פּעדער מיט פאַפּיר, און ביי דער געלעגנהײַט וויל איך אייך בעטן חבּר'טע, אַז איר זאָלט ציען די אויפֿ- מערזאַמקײַט פּון די פאַרזאַמעלטע צו מיין בוך...

— „היר“!! „היר“!! — האָט חיים אייזבערג אויסגערופּן און גענומען קלאַפּן בראַוואַ, נאָר קיינער האָט אים נישט אונטערגעהאַלטן.

דער „באַרימטער“ דיכטער האָט זיך אויפּגעהויבן און מיט דער האַנט אַלעס אַראָפּגעשאַרט אויף דער ערד. ער האָט זיך צעשריגן:

— וואָס קאָקט זי דאָרט אַרום מיט קולטור? ... פאַרוואָס לערנט איר אייך בעסער פּריער נישט אויס ליינען? ... פאַרוואָס גײַט איר נישט פאַרשפּרייטן מײַנע ביכער? ... ווער פּון אייך האָט שוין מײַן בוך געקויפּט? ... און פאַרוואָס באַצאַלט איר מיר נישט? ...

— קלאַראַ וואַנסמאַן האָט געגעבן אַ קרום־זײַטיק שמײַכעלע און אויסגעשטרעקט די הענט, ווי צו באַרואַיקן אַ צעוואַויוועט קינד, — איר מוזט אונז אַנטשולדיקן, וואָס מיר האָבן נאָך נישט גענוג פאַרשפּרייט פּון אייער ווערק, מיר האָבן עס אָבער אַלע געליינט...

— וועמען וויל זי באַרען די קורווע? וואָס מײַנט זי, אַז זי רעדט דאָ צו יענעם פּאַרץ אין ראָסל — האָט ער מיט דער האַנט און מיט די אויגן אַ ווייז געטאָן אויף יעקב לייב מיזשאַן... — וועמען טוט איר אַ טובה מיט אייער ליינען? ! פאַרוואָס פאַרשפּרייט איר נישט דאָס בוך אין באַצאַלט מיר נישט דאָס געלט? ! — האָט ער אַלץ העכער געהילכט.

די יונגען זענען געשטאַנען ערפּאַכטיק און דערשאַקן, ווי די

מלאכה בזויה

הייליקע אפאסטאָלן, וואָס וואָלטן געוואָלט פארשטעלן דעם וועג דעם שטן, וועלכער האָט זיך פארמאָסטן אין זיי גובר צו זיין דאָס פרויעז-אפ-בילד, וואָס זיי טראָגן אין האַרצן...

מישזאָן איז פאָמעלעך צוגעגאנגען צום גרויסן דיכטער און אים א פליאַסק געטאָן אין דער מאָרדע אַרײַן און זיך שנעל אָפּגעטראָגן... עליע באַקסער און דזשאָזעף פלוים האָבן דעם דיכטער אָנגענומען אונטער די אַרעם און אים אַרויסגעשטופט אין דרויסן אַרויס... גייט... איידער מיר ווערן בייז... גייט אַ היים און לייגט אייך שלאַפּן...

חבר קלאַראַוויטש האָט צוגעריקט אַ בענקל פאַר קלאַראַ וואַנסמאַן. — באַרואיק דיך... מ'האָט אים נישט באַדאַרפט לאָזן דאָ ביי אונז טרינקען... אַ פאַרשאַלטענער טאַלאַנט... אַ זשעני און אַ משוגענער. — ער האָט זי געלעט איבערן פּלאַטשיקן שטערן און איר אויסגעגלייכט די האָר אויפן פּלאַכן קאַפּ. איר נאָז האָט זיך נאָך מער אויסגעצויגן, די אויגן האָבן געקוקט, ווי זאָלשעט, דאָס קורצע גאַמבעלע האָט זיך נאָך טיפּער אַרונטערגערוקט און זי האָט נאָך שאַרפּער אָנגעהויבן דער-מאַנען אין אַ מײז...

די חברים האָבן זיך גענומען גרייטן אין וועג אַרײַן... — קומט חברטע קלאַראַ, מיר גייען זאַמלען די אונטערשריפטן — האָט עליע באַקסער זי געמונטערט.

— קלאַראַ וועט היינט נישט גיין — האָט קלאַראַוויטש פאַר איר געענטפערט. — איר זעט נישט, אַז זי איז מיד און אויפגערגוט און קוקט אָן דעם רומלי, וואָס מ'האָט אונז דאָ אָנגעמאַכט... קומט אַרײַן אויף דער נאַכט און העלפט אונז אויפּרוימען און איבערוואַשן דאָס געפעס...

קלאַראַ וואַנסמאַן האָט זיך מיט אימפעט אַ הויב געטאָן, אַרומגע-נומען קלאַראַוויטשן אַרום די ברייטע פלייצעס — מיר טאָרן נישט דערלאָזן, אַז פּערזענלעכע דירכפאַלן און אינדיווידועלע געפילן און שטי-

י . א . ליסקי

מונגען זאלן אונז אנטמוטיקן און אפקערן פונם סאציאלן חוב, חבר! ...
גיב מיר דעם מאנטל, איך גיי... ווארטס צו חברים .. זי האט זיך צוריק
דערקאפט פון דעם טשמעל און ווידער אָנגענומען איר שטענדיקן,
ווייבלעך באפעלערישן טאָן...

— איך קום אויך מיט! — האט חיים אייזבערג מיטאמאל אנט-
שלאָסן אויסגערופן און זיך ענדלעך אַרויסגערוקט פונם ווינקל, אין
וועלכן ער איז די גאַנצע צייט געזעסן, ווי אין הינער פלעט...



...די יונגען זענען געשטאנען ערפאכטיק און דערשראקן, ווי די הייליקע
אפאסטאלן, וואס וואלטן געוואלט פארשטעלן דעם וועג דעם שטן,
וועלכער האט זיך פארמאסטן אין זיי גובר צו זיין דאס פרויען אפבילד,
וואס זיי טראגן אין הארצן...

ד'האט זיך אליין נישט געוואָלט גלויבן, אז אַ וויסנע אימה, אַן אומהיימלעכער עקל און אַ טיר־פאַרבאַרגענער, נאַגנדיקער פּחד עגבערט אין האַרצן, ננב'ט זיך צו די קליינע, געדרייטע געסלעך אַרום דעם ווייטשעפעלער קלויזטער, קריכט פאַרביסן דורך דעם מעכטיקן פאַרקער, וואָס שוואַרעמט און שווימט אין כוואַליעס, ווי אַ היישעריק איבער שטעלעס, „בערעס“, געוועלבלעך אין די געדערס פון ווייטשע־פעל, „קאַמערשל ראוד“, די „ליין“, ביז „מידלסעקס סטריט“, „האונס דיטש“, די „מינאַריס“, און שלאָגט זיך אָן אין די גרויסע, האַרטאָווע־געשעפטן און ריזיקע בריי־הייזער, איבער וועלכע די ליכטיקע זון האָט העל געגלאַנצט און רחבות'דיק געשאַטן איר גילדערנע שיין דורך אַ זיסער און לויטערער בלאַער לופט, וואָס האָט פון די ווייטע שפּאַציר־גערטנער אַזש ביז אַהער פאַרטראָגן דעם ריח פון האַניק, פון ליפעס און פון רויזן.

חיים אייזבערג איז אויסגעשטיגן מיט עלקען נעבן „גאַרדנערס קאַרנער“ און נישט געוואוסט וווּ אַ הין זיך צו לאָזן.

פיס־פּאַליציי און פּאַליציי אויף פּערד האָבן זיך געזאַמלט אויף אַלע קניפ־פּונקטן. איבערן קרייז־וועג זענען גרופן געריטן צו „אַלד־גייט“, אַנדערע האָבן זיך אַוועקגעלאָזט אונטער דער בריק צווישן די פאַרויכערטע מויערן אויפן וועג צו דער „טעמוע“. קליינע אָפּטיילונגען האָבן זיך געדרייט צווישן „קאַמערשל ראוד“ און „קאַמערשל סטריט“. אין אַלע עקן פון ווייטשעפל ביז צו „מיי־לענד“ זענען די וואַך־לייט געשטאַנען גרייט.

פונדערווייטנס האָט חיים אייזבערג דערזען שלמה קרויזש, וועל־

מלאכה בזויה

כער איז צוזאמען מיט די אנדערע חברים פון גאנצפרי אָן געלאָפן פון דעם „ארבעטער רינג“ צו דעם „אָפּיס“ פונם „פּאָלקס־קאָמיטעט“ און פון דעם „פּאָלקס־קאָמיטעט“ צו דער „יוניע“ און ווידער צום „אָפּיס“ פונם „פּאָלקס־קאָמיטעט“ און צוריק צום „ארבעטער רינג“... ער האָט אָנגענומען עלקען ביי דער האַנט, זיך אַ לאָז געטאָן איבער דער גאַס און זיי נאָכגעגאַנגען.

אויפן וועג איז פיטער פיליפס זיי איבערגעלאָפן. ער האָט זיך נישט אָפּגעשטעלט, קיינעם נישט באַגריסט, אין איין געיעג אַרויף אויפן צווייטן שטאָק, היימיש און פאַרטרוילעך אַרומגענומען אַרום די אַקסל די הילפס־עקערטאַרין, וועלכע איז אים אַנטקעגן געקומען מיט אַן „העלאָו“ און אַ שמייכל און די האַנט געלאָזט אַליין, אויף אייגענער אַחריות זיך אַראָפּגליטשן צו איר טאַליע... מיט אַ ווינק צו, דער טיר האָט ער דעם אונטערטעניקן מיידל אָנגעזאָגט, אַז ער וויל איצט ביי זיין אַרבעט פון קיינעם נישט געשטערט ווערן, „דזשינדזשער“ זאָל אים דערווייל פאַרטערטן און הייסן דער חברה צוואַרטן.

אויף דעם גרויסן טיש אין פּעדער־הויז זענען געלעגן אָנגעוואָרפן ביכער, פּאַפּירן, בראַשורן, אויפרופן און פּראָקלאַמאַציעס. די ווענט זענען געווען באַקלעפט מיט פּלאַקאַטן, פון וועלכע ס'האַבן אַראָפּגע־שריגן אַנטי־פּאַשיסטישע לאָזונגען. שטיקער פּלאַקאַטן וואָס האָבן זיך אָפּגעקלעפט פון דער וואַנט זענען נאָכגעגאַנגען און פון אונטער זיי האָבן אַרויסגעקוקט אַלטע שלאַג־ווערטער. אין אַ ווינקל האָט אַ בילד פון אַן אַרימער מאַמען מיט אַ קינד אויף די הענט און קינדער אָנגע־האַנגען אין איר שוים געוואָרנט מיט רויטע אותיות: — „לאָזט נישט „מויזלין“ מאַרשירן דורך ווייטשעפל...“ אין אַ זייט האָבן זיך גע־וואַלגערט גאַנצע שטויסן פון יידישע און ענגלישע „אויסגאַבן“, וואָס די קעז האָבן גאַס געמאַכט. אויף אַ פּאַק פּלוג־בלעטלעך האָט זיך געלייגט אַ דינער שטויב, ווי דער ערשטער מאַך אויפן גאַמבעלע פון אַ בחור'ל, וואָס האָט נאָך נישט געפילט די בריטווע אויף זיך.

פיטער פיליפס איז אַריינגעגאַנגען אין זיין „אָפּיס“ זיך אַוועקגע־זעצט אויף אַ ווייכן שטול ביים שרייב־טיש אויף וועלכן ס'איז גע־

י. א. ליסקי

שטאנען א טעלעפאן און א שרייב־מאשין, ער האָט זיך צוגעקעמט די האָר, אויסגעגלעט די וואַנסעלעך און זיך גענומען אויסקלאַפן אויף דער מאַשין זיין בייטראַג פאַר דער קומענדיקער „אויסגאַבע“...

אין מיטן דער אַרבעט האָט פיטער פּיליפּס זיך דערמאָנט אַז אַזאַ מענטש ווי ער, מיט אַזאַ וויכטיקן, פאַראַנטוואָרטלעכן פּאַסטן, ווי זיין נער איז, דאַרף היטן זיין אייגענע פּערזאָן, ס'זאָל עמיצער אויף אים נישט מאַכן קיין „אַטענטאַט“, אָדער אים „קידנעפן“... ער האָט פאַר־שלאָסן די טיר אונטער זיך און וואַזשנע גענומען ווייטער קלאַפן אויף דער מאַשין.

אין צווייטן צימער אויפן גאַזדינג האָט אַ טשייניק מיט אַ פּיסקל, ווי אַ פּייפל, דורך אַ שווישטש געלאָזט וויסן אַז ער גייט זידן.

„דזשינדזשער“ האָט סימעטריש אויסגעלייגט אויפן טעלער די ביסקוויטן, וואָס פיטער פּיליפּס האָט ליב און פאַר אים צוגעגרייט טיי. די חברים וואָס זענען כמעט גלייך אין זיינע פּיס־טריט אַרויפ־געקומען האָט זי געהייסן דערווייל צוגיין אין „אַרבעט־רינג“ און זיך אומקערן אַהער אַרום צוועלף אַזייגער.

חיים אייזבערג האָט דערפּילט ווי ס'נודעט אים אונטערן האַרץ און ווי מ'וואַלט אים צוזאַמען מיט דער צייט וואָס מ'צעדרוויבלט דאָ אַזוי, אָפּגעריסן שטיקער פון זיין לעבן... — מ'דרייט זיך שוין ווידער...

— מ'גייט שוין ווידער מיט די קפּות... — האָט ער געקרעכצט.

— ס'איז זיי גוט צו שיקן נאָך דער הייב־אַם, — האָט עלקע פאַר־ביטערט געשמייכלט און ס'האָט זיך איר אין דער מינוט געגליסט איבערצוקערן און צו צעברעכן דעם טעלער ביסקוויטן מיט דער טיי דעם גלייכגילטיקן מיידל איבערן רויטן קאַפּ.

פון די טרעפּ איז אַראָפּגעקומען אַן אַלטער ייד מיט אַן אויסגע־צאַמט פנים, גרייט צו גיין מיט דעם פּאַק פאַרעכטע זאַכן קיין „בעטה־נאַל־גריין“ אויפן זונטאַג־אינדערפריענדיקן גאַסן־יאַרד, — געדענקט מיסטער, מ'טאָר זיי נישט לאָזן מאַרשירן דורך ווייטשעפּל... — האָט ער שלמה קרויז אָנגעזאַגט.

פונם אַנדערן הויז איז אַרויסגעקומען דער חזן אין די הויַלע

מלאכה בזויה

ארבל, די פעטע גאָמבע נישט געגאָלט און דעם שפיץ גלאַנציקן קאָפּ
צוגעדעקט מיט אַ קליין יארמלקעלע.

— זיי ציטערן שוין אונזערע יידעלעך... אז מ'האָט זיי געהייסן
גיין קיין פּאַלעסטיין האָבן זיי נישט געוואָלט פּאַלגן, אָבער אז די
פּאַשיסטעלעך קומען צו זיי אין זייערע געסעלעך, דאָס זעט איר,
שמעקט זיי שוין נישט.

שלמה קרויז האָט אַ דריי געטאָן דעם קאָפּ און זייטיק אַראָפּ
געלאָזט אַן אויפגעציטערטן בליק, ווי אַ האָן וואָס האָט אויפגעכאַפּט
אַן אומהיימלעכן שאַרף... ער האָט אַ פּאַטש געטאָן מיט די ליפּן...
— איר ווייסט דאָך וואָס ישראל זאָנגוויל האָט געזאָגט, מ'דאַרף
פּטור ווערן פּונם יידישן נאַציאָנאַליזם פּונקט ווי פּונם דייטשישן
מיליטאַריזם.

דער חזן האָט זיך גענומען קיין דאָס האַרץ:

— יצחק קאַלעכשטיין איז גערעכט ווען ער שרייבט אין זיין
„פּייפּער“, אז די יידן דאַרפן נישט אַרויסגיין אין אַ קאַמף מיטן
פּאַשיזם. — ער האָט געוואָסט אז דערמיט האָט ער דערלאָנגט שלמה
קרויז אַ שאַרפּערן שטאָך, ווי מיט אַ מעסער.

אין גאָס האָבן זיך פּאַרבייגעשלעפּט די זונטאָגדיקע הענדלעך,
וואָס זענען אָנגעקומען פּון „קייבל סטריט“ און „סענט-דזשאָרדזשעס“,
ווער מיט אַ פּויגל אין אַ שטייגל, ווער מיט שרויפּן, שרייפלעך, אַלטע
געצייגן, רעדלעך, מאַשינלעך, רענצלעך און קינדער-שפּילעכער אויף
„בערעס“.

אין אַ געוועלבל וווּ מ'פּאַרקויפט אויף איין זייט צוקערלעך מיט
ציגאַרעטן און אין דער אַנדערער זייט שרייב-געצייג, פּאַפּירן און
זשורנאַלן, האָט דער קרעמער באַהאַלטן אין אַ ווינקל אַריין די יידישע
צייטונגען, וואָס הענגען געוויינטלעך אויף דער טיר.

אין „אַרבעטער-רינג“ איז שלמה קרויז גלייך צוגעגאַנגען צום
בופּעט.

— גיט מיר אַ האַלבן מאַרענירטן הערינג, צוויי זעמל מיט פּוטער

י. א. ליסקי

און א „קאפֿאָרטי“. צווישן די פינגער האָט ער געהאַלטן אַ האַלבע־
קרוין און ער האָט נישט אויפֿגעהערט מיט איר צו קלאַפֿן אין אַ ליידיק
טעפעלע.

— איר זענט ערשט געקומען, מיסטער קרויזש, איר מוזט צוואַרטן
אַביסל. מיר זענען היינט זער „ביזוי“. — מיסעס גליקסמאַן האָט נישט
אויפֿגעהויבן די אויגן און אויף גיך געצאָפֿט היים וואָסער פֿון דער
מאַשין. זי האָט נישט געוואַרט וואָס פֿריער צו טאָן מיט די הענט.
— „העלאַו“ שלמה, — האָט אים אַ נעמעטאָן ביים אָרעם אַ
הויכער ייד, אויסגעפּוצט אין זיין בעסטן אַנצוג, גלאַט אָפֿגעראַזירט,
דער קוטשעראַווע קאַפֿ אָנגעשמירט מיט בריִלאַנטין און פֿאַרקעמט
מיט אַ שרינט אין דער זייט.

— איר זעט אויס ווי איר וואָלט געקומען אויף אַ חתונה, מיסטער
טשאַרלי, — האָט שלמה קרויזש אים גערייצט.

מיסטער טשאַרלי האָט זיך דערפֿילט אָפֿהענטיק, ס'האָבן אים אַ
ציטער געטאָן די אויסגעשטרעקטע פינגער, פינגער, איינער גרעבער ווי
דער אַנדערער און די שטײַפע דלאַניע איז אים ווי הענגען געבליבן אין
דער לופֿטן. . . .

— אַבי איר האָט עמיגרירט פֿון ווייטשעפֿל קיין „גאַלדערס־גרוין“
איז „גור ביי“ מיסטער טשאַרלי. . . אין „גאַלדערס־גרוין“ זענט איר
געוואָרן אַ „מעמבער“ אין אַ שול און ביי אַ רבין אויך. אייערע קינדער
שעמען זיך שוין מיטן אַרבעטער קלאַס. . . זיי האָט איר אַהער נישט
מיטגעבראַכט. . . איר אַליין קומט דאָך אויך נאָר אַמאָל אַ יובֿל. . . היינט
האָט איר אייך אויסגעפּוצט און איר זענט געקומען קוקן ווי „מויזלי“
מיט דער „שוואַרצער פעסט“ וועט מאַרשירן איבער ווייטשעפֿל. נישט
דערלעבן וועט ער דאָס. . דער „אינערן מיניסטער“ מיטן גאַנצן „האום־
אָפֿיס“, זענען אַליין אויך גוטע פֿאַשיסטן. . . אונזער פעטיציע האָבן זיי
אפֿילו נישט אָנגעקוקט. . . קאַנצענטראַציע לאַגערן וועלן זיי שאַפֿן און
די „באַאַרד אָף דעפּיוטיס“ וועט זיי באַשיצן. . . — האָט שלמה קרויזש
אויף אים גענומען שרייען.

— נעמט אַ בלעטל „סטעמפֿס“, מיסטער טשאַרלי, דאָס געלט

מלאכה בזויה

גייט אויף א וויכטיקן צוועק, צו קויפן א זעמל פאר אן אַרעם קינד אין פּוילן... מיסעס גאָלד האָט מיט אַ חנ'דעלע אַרײַנגערוקט דעם יידן אַ גאַנץ בלעטל אײַגנס געדרוקטע „סטעמפּס“.

מיסטער טשאַרלי האָט בכבודיק אַרויסגענומען אַ גראָבן בריוור טאַש און איר געגעבן צען שילינג.

— אַ נײַ בוך, וואָס איך האָב ערשט אַרויסגעגעבן, איך ווײס נישט ווי איר הײסט, נאָר איך זע, אַז איר זענט אַן אונזעריקער... האָט יעקב לײב מישאַן, מיט אַן אַראָפּגעלאָזטער נאָז געשטופּט זײַן בוך דעם יידן אין די אױגן אַרײַן.

— נעמט די „פּרײַע אַרבעטער שטימע“ — האָט דער אַלטער טאַפּלער זיך צוגערוקט.

— דאָ האָט איר די „פּאַלקס צײַטונג“, מיסטער טשאַרלי, — האָט אַ בונדיסט אַ שאַר געטאַן מיט זײַנע לױפּנדיקע אױגן.

מיסטער טשאַרלי האָט בײַ זײ געקויפּט לײטעראַטור, נישט אױפֿ־געהערט צופּרירן צו שמײכלען און ער איז אַרײַנגעגאַנגען אין דער צװײטער גערוימער-העלפּט פּון דעם צימער, וואָס האָט זיך אָנגעהאַלטן אין דעם ערשטן גרויסן צימער, ווי אַ צװײלינג, באַצאָלן זײַן „קאַנטרי בױשאַן“.

דאָס גרויסע אײַנשרײַב-בוך איז געלעגן אויף אײַן טישל און אױפּן צװײטן טישל, צוגעשטעלט אין דער לענג, איז געשטאַנען אַן אײַזערן קעסטעלע אין וועלכן מ'האַט באַהאַלטן דאָס געלט. אויף די שטולן אַרום זענען געזעסן ערנסט און טיה פּאַרטאַן אין זײער אַרבעט, דער „טשערמאַן“, דער „וױיס-טשערמאַן“, דער „טרעזשורער“, דער סעקרע-טאַר און אַ מײדל אַ „קלאַרק“.

— גײסטיקע שפּײז האָב איך שױן און געזונט בין איך, אַ שאַר אײך צו געבן „קאַנטריבױשאַן“... — האָט מיסטער טשאַרלי זיך גע-וויצלט און דאָס פּעקל לײטעראַטור זײ גערוקט פּאַר די אױגן.

— איר „קאַמיטע פּיפל“ האָט צײט צו לײנען.—

— „ווי דאָנ'ט וואָנט טהעט סטאַף, ווי וואָנט יור מאַני, טשאַרלי, קאַם אָן...“ — האָט דער פּאַרויצער אויף ענגליש אים אַרײַנגע-

י. א. ליסקי

זאגט, און די איבריקע מיטגלידער פונם קאמיטעט האָבן געלאַכט.
די לופט איז געוואָרן אַלץ שווערער, פול מיט רויך פון ציגאַרעטן,
מיט פאַרע און מיט דעם שאַרפן, זויערלעך פייכטן גערוך פון מענטש-
לעבע מיילער. א ייד מיט אַ טעפל הייסער טיי אין דער האַנט האָט
זיך אַרומגעדרייט און געזוכט אַ בענקל. עטלעכע קינדער וואָס די
עלטערן האָבן מיטגעבראַכט אין דער זונטאַג-נאַכמיטאָגדיקער יידיש-
וועלטלעכער שול ביים „אַרבעטער רינג“ האָבן זיך געשטופט צווישן
די טישלעך און געזוכט דעם לערער.

חבר'טע שרה, אַ מיטגליד פונם הויז-קאמיטעט האָט געהאַט דעם
כבוד היינט, צו זיין ערן-„סטיוואַרד“. אין „אַרבעטער-רינג“ האָט זי אַ
שליטה איבער יעדן איינעם, מיט איר ווייך, דיין און שאַרף שטימעלע,
וואָס שמייסט אַ בונדיסט, אַ קאָמוניסט, אַ ציוניסט, אַן אַנאַרכיסט,
אַ פּאַלקיסט און אזוי ווייטער.

זי האָט צוגעבראַכט טיי צום טישל, וווּ עלקע און חיים אייזבערג
זענען געזעסן און אַ היפשע וויילע געוואַרט.

— צו אייך חבר אייזבערג האָב איך אויך אַ טענה... אַנטשולדיקט
מיר וואָס איך זאָג דאָס אייך אין דער אָנוועזנהייט פון דער „מיסעס“.
ביי עלקען האָבן אַ פּלאַטער געטאָן די אויגן באַגלייך זי וואָלט
מיט זיי געוואָלט עפעס אָפּשלאָגן...

— אַ נו, לאַמיר הערן, — האָט חיים אייזבערג זיך געמאַכט האַרץ.
— איך האָב געליינט אייער בוך, דער שטייגער פון אייער שרייבן
איז גאַנץ אַנדערש ווי דער שטייגער פון אייער רעדן...
— אין מיין שרייבן שטעקט זער אַ סך אַרבעט — האָט חיים
אייזבערג אויף גיך איר געענטפערט און די אויגן האָבן זיך אים צע-
פונקלט.

עלעקע האָט אים אַ שטאַרקע געטאָן אין פּוס.
— חבר'טע שרה איר האָט פאַרגעסן אונז צו ברענגען די טיי —
האָט מען ביי אַ צווייט טישל זיך באַקלאָגט.

די חבר'טע שרה האָט מיט ביטול געקוקט אויף חיים אייזבערג,
זי האָט געשטוינט, זי האָט אים אָפּגעפרעגט און זי האָט אים דערלאָנגט.

מלאכה בזויה

— וואָס זשע, איר האָט נישט קיין אינטואַיציע. ?

— אז דו רעדסט צו איר וועגן אַרבעט, האַלט זי דיך פאַר אַ קאַ-
ליקע—האָט עלקע מיט פאַרווורף געזאָגט צו חיים אייזבערג, האָסט איר
באדאַרפט זאָגן, אז ווען דו האָסט געשריבן דיינע דערציילונגען, האָט
אויף דיר גערוט די שכינה... זי פאַרשטייט יצחק קאַלעכשטיינס
שפראַך בעסער ווי דיינע.

קלאַראַ וואַנסמאַן איז אָנגעקומען מיט איר חבר קלאַראַוויטש, וואָס
האָט גלייך פון דער דרוקעריי אַהער געבראַכט צעטראָגן אַ פאַק בראַ-
שורן, נאָר וואָס אָפגעטרוקנטע פונם דרוק. זיי האָבן די בראַשורן צע-
לייגט אויף אַ טישל אַרום וועלכן ס'זענען געזעסן די חברים.

די מיטגלידער פונם „אַרבעטער רינג“ האָבן אָנגעהויבן צו צעכאַפן
די ליטעראַטור און אין איר צו זוכן עפעס אַ ווינק, וואָס זאָל זיי אָנ-
ווייזן וואַהיין זיך צו ווענדן און אין וואָס זיך גייסטיק אָנצושפאַרן.
פּיטער פּיליפּס, וועלכער האָט זיך אַהער איינגע-אַריינגעכאַפט
צו זען די „אויסנאַבע“ האָט זיך מיט איין זייט פון זיין אונטן אָנגע-
לענט אין דעם שפּיץ טיש נעבן חיים אייזבערג.

— וואָס איז איצט די טאַקטיק פון דער פאַרטיי ? וואָס איז
היינט די ליניע ? — האָט חיים אייזבערג זיך צו אים געווענדט.

— די פאַרטיי טאָר זיך נישט לאָזן פּראָוואַצירן. מיר קענען זיך
נישט אַריינלאָזן אין אַוואַנטורעס... אויפן מאַמענט, ווען מ'מוז,
דאַרף יעדער איינער האַנדלען לויט זיין אייגענער איניציאַטיוו, אָבער
מ'טאָר נישט פאַרגעסן די פאַרטיי דיסציפּלין. די פאַרטיי אינטערעסן
מוזן שטיין העכער ווי די אייגענע אינטערעסן און סענטימענטן. מיר
האָבן שוין איינגערייכט פאַר אַ דערלויבעניש דורכצופירן אַ קאָנטראַ-
דעמאָנסטראַציע. אויב „מוזלי“ וועט היינט מאַרשירן איבער
ווייטשעפּל, וועלן מיר מאַרשירן איבעראַכטאָג זונטאָג דורך דער „איסט-
ענד“ קיין „וויקטאָריאַ-פאַרק“. דער האַאום-אַפּיס“ קען אונז נישט אָפּ-
זאָגן, אז זיי האָבן דערלויבט „מוזלי“ צו מאַרשירן, נישט געקוקט
אויף אַלע פּראָטעסטן, מוזן זיי אונז אודאי דערלויבן צו מאַרשירן.
פּיטער פּיליפּס האָט זיין ענגליש צוגעפּוצט מיט דעם ספּעציפּיש

י. א. ליסקי

לאנדאנער „קאקני“־אקצענט און האָט די ווערטער געלאָזט קאָפּען, ווי טראָפּנס פּון אַ טייערן רעצעפּט. . . .

— ביז ווען וועט איר נאָך אַלץ פאַרבלייבן אַ „פעלאַרטעוולער“, ביז ווען וועט די ליטעראַטור ביי אײך זײן טייערער ווי די פאַרטיי. ? — האָט ער גענומען חיים אײזבערג מוסר זאָגן.

— ווי פאַרהאַסט ס'איז נישט אָפט דעם שרייבער צו זײן אַ „פעלאַרטעוולער“ און ווי שטאַרק ער זאָל זיך נישט רײסן צו ווערן אַקטיוו, קען ער זיך נישט העלפּן צו אָפט אײנצווען, אַז אױף דעם געביט פּון פּאָליטיק, פאַרטיי־דיסציפּלין און קלאַס־קאַמף, פּלאַנטערט ער זיך מערסטנטייל אונטער די פּיס פּון די ערלעכע און אױפּריכטיקע קעמפּער פּון אײן זײט און פּון פאַרטיי קאַרעריסטן אױף דער צוויי־טער זײט.

דער אמתר שרייבער, אױב ס'איז דאָ אזא זאך, קען אױף קײן מינוט פּון אױג נישט אַרויסלאָזן די שלום־מאַראַל און שלום־פּילאָסאָפּיע, וואָס מיר האַלטן אַלע פאַר אונזער אַלעמענס ווייטער, אָבער פּריידיקער צוקונפּט, פאַר אונזער אַלעמענס ליכטיקן ענד־צײל. . . . ער קען אױף אײן מינוט פּון אױג נישט אַרויסלאָזן יענע שלום־מאַראַל און שלום־פּילאָסאָפּיע, אין וועלכער די אינדיווידועלע אײגנשאַפּטן פּון מענטשן: ווי גוטסקײט, פּריינטלעכקײט, מענטשן־ליבע, זענען אַ לעבנס־נויטווענדיקײט, אין דער צײט ווען אין דער קאמפּס־מאַראַל און קאמפּס־פּילאָסאָפּיע זענען זײ אָפט אומנויטיקע באַלאַסטן. . . . און אין דעם ליכט פּון אַט דער שלום מאַראַל און שלום־פּילאָסאָפּיע זעט ער, לעבט און קריטיקרט דעם אַרום, אָבער אַט דאָס דאָזיקע גרויסע ליכט, וואָס איז אזוי שטאַרק און אזוי ווייט, פאַרבּלענדט אים אָפט די אױגן פאַר די געשעענישן, וואָס טריפּן מיט דעם בלוט פּון דעם לעבן פּון טאג אײן און פּון טאָג אױס. . . — חיים אײזבערג האָט געזוכט די ענגלישע ווערטער, וואָס זאָלן אױסדרוקן דאָס וואָס ער האָט געווסט און געפּילט, נאָר וואָס איז נאָך אַלס אַ פאַרטיקער און גענוג אַרומד געמענדיקער געדאַנק, אים אַלײן נישט גענוג קלאַר געווען. ער האָט זיך אַלעמאָל אָפּגעשטעלט און פאַרהיקעט. אױף דער צונג זענען אים

מלאכה בזויה

אלץ געקראָכן די פלאַכע, אָפגעקראַכענע ווערטער, וועלכע האָבן אים געשלאָגן צום האַרצן ביז צום מקיא'נען.

— „ספיק יודיש“ — האָט פיטער פיליפס אים געפרוווט אַרויס העלפן — „איי אַנדערסטענד“... „איי נאו“ לחיים... מײן באַבעס דאָגות... קיצור הדבור... חדר... בר־מצוה... — „מײ גרענד־פערענטס אַל־וועיס טאַקט יודיש טאָ מי“.

אַן ערלעכער, אויפריכטיקער שרײַבער, ווי יעדער מענטש מיט געפיל קען נישט זיין אומפאַרטייאַיש, ס'איז אים אָבער פונקט אזוי שווער צו זיין אַן אויסגעהאַלטענער פאַרטיימיטגליד... ס'איז אים שווער צו אָטעמען, ס'שטיקט אים און ס'פּרירט אים און ס'דריקט אים צווישן די ווענט פון אַ פאַרטייקעמערל, — האָט חיים אייזבערג אויף יודיש זיך גענומען צו אים שרײַען אין דער הויך, ווי מ'רעדט צו אַ טויבן, און פיטער פיליפס האָט זיך אַלץ טיפער אַריינגעלאָזט אין דעם ליינען פון דעם אַרטיקל „פאַשיום און אַנטיסעמיטיזם“ פון „פיטער פיליפס“.

די חברים האָבן זיך צענויפגעזאַמלט אין אַ זייטיק צימערל אַריין, און קלאַראַ וואַנסמאַן האָט זיך גענומען אַיילן צו דעם „פראַקציע־מייטינג“, וואָס פיטער פיליפס האָט דאָ אופן אָרט מיט זיי אימפּראָווי־זירט. זי האָט אַ ווינק געטאָן צו חיים אייזבערג ער זאָל איבערנעמען דעם פאַרקויה פון די בראַשורן ביז זי וועט אַרויסקומען.

חיים אייזבערג איז צוגעגאַנגען צום אַנדערן טישל און עלקע האָט אים געהאַלפן פאַרשפּרייטן די ליטעראַטור, נאָר דער עולם האָט זיך שוין גענומען צעגײן און דאָס צימער האָט זיך אָנגעהויבן אויסצולײַד־דיקן.

מיסעס גליקסמאַן האָט געפרוווט פאַרפירן אַ שמועס מיט עלקען און מיט חיים אייזבערג מיט אַזאַ מין עלנטקײט אין טאָן, באַגלייך זי וואָלט צוזאַמען מיט זיי פּלוצים ערגעץ פאַרוואָרפן געוואָרן אויף אַ פּרעמדער באַן־סטאַציע... זיי זענען אַלע דריי געזעסן ווי אויף שפּיל־קעס און איינער אויף דעם אַנדערן רחמנות געהאַט.

— איר קענט דאָ איבערלאָזן די בראַשורן אין אַ ווינקל אונטער

י. א. ליסקי

דעם „קאונטער“ — האָט מיסעס גליקסמאַן צום סוף דעם פּאַר-פּאַלק אָן עצה געגעבן.

חיים אייזבערג האָט נישט געוואוסט ווי אזוי איר צו דאַנקען, ער האָט פאַרוויקלט דאָס פעקל „אויסגאַבן“ און עס שנעל אַרונטערגעלייגט אונטער דעם בופעט, וווּ זי האָט אים אָנגעוויזן און צוזאַמען מיט עלקען אַוועק גלייך קיין „אַלד-גייט“....

מענטשן האָבן זיך געזאַמלט אַרום דעם הויפט-פּונקט וווּ די פּאַר-שיסטן האָבן געמוזט דורכגיין, אויב זיי זאָלן מאַרשירן.

צענדלינגער און צענדלינגער מענטשן זענען געוואַקסן אין הונדער-טער און הונדערטער און פּאַמעלעך זיך צענויפגעגאַסן אין אַן אַלץ ברייטערער און פעסטערער מויער פון טויזנטער און טויזנטער, אַ מויער, וואָס האָט אַרומגענומען ווייטשעפל ווי אַ פעסטונג, אַ מויער פון בלוט און פלייש, פון שוויצנדיקע קערפערס און געביליטע פּויסטן, אויף וועלכע ס'האָט געשלאָגן אַ היץ פון אַ הייסן זומערדיקן בייטאָג. ס'איז שוין שווער געווען זיך דורכצושלאָגן צו די פּעדערשטע פּאַזיציעס און חיים אייזבערג מיט עלקען זענען געבליבן שטיין אין די אונטערשטע, זייטיקע רייען.

די מאַסע, ווי אויסגעקאוועט פון אייזן האָט זיך נישט באַווויגן, זי איז געשטאַנען מיט אַן אייזערנעם געדולד און מיט אַן אייזערנעם ווילן און געוואַרט... בלויז די ווייזער אויפן גרויסן זייגער פון „גאַרד נערס קאַרנער“ האָבן זיך פּאַמעלעך גערוקט און פון צייט צו צייט פאַר-חידושט דאָס אויג, וואָס האָט שוין אויפגעגעבן יעדע האַפנונג אויף דעם גאַנג פון „צייט“, מיט דעם מהלך פון פינעף מינוט, וואָס זיי האָבן ענדלעך איפגעלייגט... פינעף מינוט און צען מינוט און אַ פּערטל-שעה און אַ האַלבע שעה און אַ גאַנצע שעה, זייגער צוויי, האַלב-דריי, דריי... „די פּאַשיסטן זענען ביי דער „טעמזע“... „זיי האָבן פאַר-בויגן אין אַ זייטיק געסל“... צען מינוט נאָך דריי... אַ פּערטל נאָך דריי... „זיי וועלן נישט וואַגן צו גיין דורך ווייטשעפל...“

פון דעם פינסטערן, שמוציקן, שטענדיק נאַסן ליקל, מיט דעם

מלאכה בזויה

משונה'דיקן נאָמען „האַלבע-לבנה-פּאַסאַזש“ איז אַרויסגעקומען אַ הויז
כער, געזונטער, בלאַנדער יונג אין אַ שוואַרץ העמדל און עזות'דיק גע-
שפּאַנט פּאַרויס, געפרווט אויסצופאַרשן צי קען מען נישט ערגעץ דורכ-
ברעכן אַ וועג פאַר זיין פּאַר-פּאַסטן.

עלעקע איז ווילד געוואָרן, זי האָט זיך אָנגעכאַפט אין דעם קאַלנער
פון דעם שוואַרצן העמדל און עס גענומען רייסן... דער פּאַשיסט האָט
זי געפרווט אָפּשליידערן פון זיך, נאָר אַ קנויל פון מענטשן האָבן זיך
אויף אים אַ לאַז געטאַן און ער איז שנעל צוריק אַוועק אין „האַלבן-
לבנה“-לאַך אַריין.

— האַלבע-פיר, פיר אַ זייגער, האַלבע-פינעף, פינעף... די הייז
האָט גענומען פּאַלן... דער זייגער האָט זיך גענומען שנעלער באַ-
וועגן... די מענטשן האָבן פּאַוואָליע גענומען אָפּאַטעמען, אָבער זיי
האָבן נאָך אַלץ מורא געהאַט צו טראַכטן און האָבן זיך נישט פּאַרגינגען
צו פילן, אז זיי האָבן געזיגט.

* * *

איבעראַכטאָג זונטאָג האָט היים אייזבערג מיטמאַרשירט אין דער
קאַנטראַדעמאָנסטראַציע, וואָס די קאָמוניסטישע פּאַרטיי האָט אָרגאַ-
ניזירט צו פייערן דעם זיג איבער די פּאַשיסטן. פּיס פּאַליציי און פּאַלי-
ציי אויף פּערד האָבן באַגלייט די מחנה דעמאָנסטראַנטן, וואָס זענען
געגאַנגען צו פיר אין אַ ריי. די פּאַנען-טרעגער האָבן געשוויצט און
שטאַלץ געקוקט פּאַרויס... הענט האָבן פּריינטלעך צו זיי געווינקען
פון די פענצטער אין ווייטשעפל. שטייכלען האָבן געלויכטן, פּנימער
האָבן פּריינלעך געשטראַלט פון די אויבערשטע שטאַקן אין „סטעפּני“.
אויגן האָבן נייגערדיק מיט אַ געפיל געמישט פון אַן אינערלעכן ציטער
און פון באַוונדערן פון הינטער די ווינקלען זיי נאָכגעפּאַלגט. נאָר, וואָס
העכער אַרויף צו „באו“ סטריט אַלץ פינסטערער זענען געוואָרן די
פּנימער, וואָס האָבן אויפן מאַרש געקוקט, אַלץ פּיינטלעכער האָבן זיך
די הענט פון די זייטיקע מענטשן געקרעמפט און די פינגער פון די צו-
שויער האָבן זיך געבויגן, ווי די צייגער פון גראַבליעס, גרייט צו צע-
גראַבלען, צו צעדראַפען און צו צעקרעלן.

אין „וויקטאריא“ פארק האָט דער עולם זיך געזאמלט אַרום די רעדנער, וואָס האָבן פון די „פלאַטפאָרמעס“ געוואָרנט קעגן דער געפאַר פון פאַשיזם, וואָס באַדראָט די פרייהייט, די מענטשן־רעכט און דעם פראַגרעס, וואָס דורות פון אַרבעטער־העלדן האָבן אויסגעקעמפט; זיי האָבן געוואָרנט קעגן דעם פאַשיזם וואָס שטייט אונז אין וועג און שטערט דעם גאַנג פון דער מענטשלעכער אַנטוויקלונג און וויל אונז צוריקשליידערן אין דער פינסטערניש פונם מיטל־אַלטער.

אין פאַרבאָרגענע ווינקלען, צווישן די בוימער, האָבן אונטער די פלייצעס זיך געזאמלט גרופעס פון פאַשיסטן אין אונפאַרמען און אָן אונפאַרמען און געזוכט קרבנות, זיי האָבן דאָ און דאָרט אַרײַנגעכאַפט אין אַ ווינקל עמיצן מיט אַ יידיש פנים, מיט שוואַרצע אויגן און אים געשלאָגן.

די צוהערער האָבן זיך געהאַלטן נאָענט פון דער פּאָליציי און ביי איר געזוכט שוין.

די רעדנער האָבן זיך אָבער נישט געלאָזט איבערשלאָגן אין דער מיט און איינער נאָך דעם אַנדערן אומגעשטערט אָפּגעהאַלטן זייערע רעדעס, פאַרבאָקט מיט אַ פּאַר וויצן צום טעם און פאַרענדיקט מיט פאַטאַס.

אויפן וועג צוריק האָט די פּאָליציי מיט אַלע כחות צוריקגעהאַלטן דעם צעיוזשעמן המון פון שמוציקע, אָפּגעריסענע און אָפּגעשליסענע ווייבער, וואָס האָבן געפינעט מיט כעס, מיידן און יונגען, וואָס האָבן אויסגעזען, ווי מ'וואָלט זיי נאָר וואָס אַרויסגעשלאַפּט פונם רינשטאַק, זענען אָנגעלאָפּן פון די אַרעמע הייזער, זיי האָבן געשלאָטן און געשפיגן און זיך געריסן צו שלאָגן... יעדעסמאָל ווען גרופן מאַרשירנדיקע זענען אָפּגעשטאַנען און אין פאַרלוירנקייט געפרוּווט צו האַלטן שפּאַן מיט דעם צו שנעלן גאַנג פון דער דעמאָנסטראַציע, האָט דער המון אויסגעשאָסן אַ ביזוויליק, ווילד געלעכטער און געפרוּווט דורכברעכן די וואַך פון דער פּאָליציי און זיך וואַרפן אויף די אונטערשטע רעשט־לעך, אויסגעניערעט און פאַרנענדזעט קליינ־וואַרג איז נאָכגעלאָפּן מיט שטיינדלעך און געריטשעט... ב... ו... ו... ו...

מלאכה בזויה

חיים אייזבערג איז מקנא געווען זיינע שכנים אין דער רייע, וואָס האָבן תיכה געפונען אַ פאַרענטפערונג פאַר אָט דעם מיאוסן שפּיל, פאַר דער דאָזיקער וויסטער פאַרשטעלונג, אַ פאַרענטפערונג, וואָס זאָל זיי זיין ניחא. און וואָס זאָל אַנטשפּרעכן זייער לאַגיק; אַ תירוץ וואָס זאָל זיך זיי לייגן אופן שכל, אַן אויסטייטשונג, וואָס זאָל נישט לאָזן צע-רודערן און צעשטערן דעם אינערלעכן, גייסטיקן גלייכגעוויכט זייערן, זייער פּאָזיטיוון וועלט-באַנעם און געזונטע, פּאָזיטיווע לעבנס-אַנ-שוואונג.

וויפיל מאָל חיים אייזבערג זאָל זיך נישט האָבן געהאַט אַנטוישט אין דעם גלויבן אינם „פּאָלק“ און ווי גוט ער האָט נישט געקענט די טעאָריע וועגן די אומשטענדן און וועגן דער אָרדענונג, די טעאָריע וועגן דער ווירקונג וואָס די סאָציאַלע און עקאָנאָמישע פאַקטאָרן האָבן אויף דער מענטשאַליטעט, אויף דער פּסיכאָלאָגיע, אויף דעם כאַראַקטער און דערציאונג פון דעם פּאָלק, האָט ער דעם באַגריף „פּאָלק“ שטענדיק נאָך אַלץ אידעאָלאָגיש, שטענדיק אים נאָך געכאָוועט אונטער דער ברוסט, נאָך אַלץ געהאַלטן, אַז אונטער דעם אויבערשטן, גראָבן בגד פונם פּאָלק לעבט אַ האַרץ און אַ נשמה, וואָס איז פעאיק צו פילן, צו פאַרשטיין, זיך אויסצולייטערן און צו דערהויבן צו הויכער מאָראַל, צו אמת'ער, ליבער גוטסקייט און וואַרעמער פריינטלעכקייט. צו זען דאָס „פּאָלק“ זיך אַזוי טיף ראַיען אין רשעות, האָט אים גייסטיק געוואָרפן פון די פיס, צעשטערט דעם אינערלעכן אָנהאַלט צוליב וועלכן ס'איז ווערט צו לעבן, צו ליידן, צו קעמפן און צו שאַפן... צו שאַפן פונם פּאָלק, וועגן פּאָלק, פאַרן פּאָלק...

די פּאָליציי, די שומרים פון פּריוואַט-אייגנטום, פון מאַכט און קאָפיטאַל און אונטערדריקונג, דאַרף באַשיצן אים און די אַלע מענטשן וואָס ער האַלט פאַר אידעאָליסטן און העלדן, נישט געקוקט אויף אַלע זיינע תרעומת'ן צו זיי.

י. א. ליסקי

„די „פאליציי“ דארף אים און די אנדערע חברים באשיצן פונם פאָלק, וואָס זיי ווילן אויסלייזן, וועמען זיי ווילן ברענגען ליבע און פרייד, פון דעם פאָלק, וועמען זיי ווילן ברענגען אמת'ע, עכטע שענקייט און דויערהאפטיק גליק...“

אזעקגעלייגט אויף א פלאכן טעלער, אין א גרינעם בעכער פון געקרייזלטע קרייטעכצער איז א ריין אָפּגעפּליקטע הון געשטאַנען גרייט אין טעפל אַריין; דער איבערגעשניטענער האַלדז פון דעם קליינעם, טויטן גופל, צוגעדעקט מיט א קרענצל געווירצן....

א פולע שיסל מיט געהירן, א פאַרבלוטיקט האַרץ, גאַנצע לעבערס, געשאַסענע האַזן, שטיקער בהמות און עופות האָבן געגרעלט דורך די גלעזערנע ווענט, באַגאַסענע מיט כּוואַליעס פון עלעקטרישן ליכט.

ביי דער זייט האָט געפּעכלט א געשטעל מיט גרויסע, קלאָרע אייער. אין צוויי בלומען טעפּ האָבן טונקל רויטע, ליכטיק פיאלעטאָווע און געלע כּריזאַנטעמעס, פול מיט זוניקער פרייד און מיט פאַרשארטן ווינט אין זייערע צעשוויבערטע קעפּלעך, שטום און דערשראָקן גע-גלאַצט... דער צעוואויוועטער שמייכל אין זייערע דינע בלעטלעך, שטאַר און פאַרגליווערט, ווי אין אַנגסטן...

פענצטער צו פענצטער, האָבן פון דער צווייטער קראָם אַרויסגע-קוקט יאַפּאַ מאַראַנצן, די ערשטע טראַנספּאָרטן פון מאַנדאַרינען אין זילבער-פּאַפּיר; שמעקעדיקע עפל, און אַנגעגאַסענע באַרן, גרויסע אַנאַ-נאַסן, פולע צווייגן מיט באַנאַנעס, רייפּע, רויטע פּאַמידאַרן, אויפּגע-שניטענע, זיסע, גרין געבלעכע מאַלאַנעס, לאַנגע, גרינע אוגערקעס, שאַלאַטן, נייע וועלשענע ניס און לענגלעכע וואַלד-ניסלעך אין זייערע בלעטלעך. פולע, כּרוינע טרויבן, ווי גרויסע, לאַכעדיקע אויגן, באַהויכטע מיט א פּרישער, בלאַלעכער באַרווע, פּערלדיקע פיאלקעס, אסטערס, כּריזאַנטעמעס און רויטע, ראָזע און ווייסע רויזן, אַקערשט פון די אַראַנז-זשעריען און פלאַנצ-הייזער...

י . א . ליסקי

פון דעם גרויסן געשעפט פון צוקער-געבעקס, האָבן וואָרעם גע-
שמעקט גאַנצע טאַצן מיט „דעוואַנשייער ספּליטס“, מיט ראָזע בעקעלעך
און אָפענע, קיילעכדיקע מיילער, אָנגעפילט מיט רויטער מאַרמעלאַדע
און געדעכטן, ווייסן קריעם, קריעם פּופן, שאַקאָלאַדע טאַרטן, ענגלישע
„קייס“ און ביסקוויטן...

אַ געוועלכ פון צוקערלעך האָט אויסגעשטעלט טאַוולען שאַקאָלאַד
פון פאַרשידענע פירמעס. צווישן בוקעטן בלומען זענען געשטאַנען באַר-
מאַלטע פּודלעס מיט ליקער-צוקערלעך און נאַשערייען, אַרומגעבונדן
מיט ראָזע, בלאַע און גרינע באַנטן... הויכע גלעזערנע סלאַיעס מיט
קאַרמעלקעס, מאַרציפאַנען און געפּולטע באַנבאַנס.

דאָס מיך געשעפט האָט דורך דעם פענצטער געוויזן פעסלעך
פרישע, האַלענדישע און ענגלישע פּוטער, קריעם קעז, רעדער שווייצער,
האַלענדישער, גאַרגאַנצאַלער קעז, גלאַט קריעם, אייער און מיך, גלע-
זערנע סלאַיעס מיט איינגעמאַכטס, מאַרמעלאַדע און קאַנסערווירטע
פּרוכטן.

פון דעם בלומען געשעפט האָבן אַרויסגעשמעקט אַרכידייען, רויזן
און ציקלאַמען, אַנעמאָנען, ווייסע, ראָזע און רויטלעכע אַלפּן רויזן, ווי
פאַר'כיש'פּוטע שרעטאַלעך אין וואַזאַנעס, די בלעטעלעך צעשפּרייט,
ווי פּלינגלען, בוקעטן מיט בלומען, בלומען אין לענגלעכע קעסטעלעך,
באַצירטע מיט זילבער און גאַלד-לייז און מיט ברייטע, זיידענע שלייפּן.
אַ געשעפט מיט קינדערישע קאַרעטקעלעך, אויסגעבעטע מיט
זיידענע קישעלעך און אויסגעשטיקטע, זיידענע קאַלדרעלעך, ווייסע
פּלושענע מענטעלעך, רויטע, וואַלענע מאַרגנ-כאַלאַטלעך, אָנצוגלעך פון
אַנאַראַ וואַל, ווי אין דעם חלום פון אַ יונגער מוטער אויף דער צייט...
אויף אַ פּאַלאַז אין יאַנישן סטיל, זענען געלאָפּן פייערדיקע
אותיות, און פּיאַלעטע, געלע, גרינע ניאָן ליכטער, האָבן רעקלאַמירט
דעם נייסטן פּילם מיט די גרעסטע שווישפּילער, מיט די שענסטע און
באַליבטסטע שווישפּילערינס.

מיטן אַנקום פון פאַרנאַכט איז דער רעש און די באַוועגונג פון די
אויטאָמאָבילן, אויטאָבוסן, טראַמוויען און פּיס-גייער געוואָרן געדעכ-
טער און שנעלער.

מלאכה בזויה

חיים אייזבערג האָט זיך געלאָזט פון דער אונטערגרונט־סטאַציע דורך דעם פאַרקער צו אַ זייטיקער גאַס פון וועלכער מ'האָט אַרויסגעזען דעם העמפסטערטער וואַלד און זיך פאַרכויגן אין אַ צווייטער גאַס. אַ קאַלט, עסעריק ווינטל האָט געבלאָזן די האָר אין די אויגן אַרײַן, געדרייט אין דער נאָז און זיך געלייגט אויפן האַרץ מיט אומעט און פאַר־דרײַלעכקייט. איינגעהילט אין האַרבסטיקן גאַלד, אין געשמאַקן ברוין און וויין קאַליר, זענען געשטאַנען סאַלידע און מאַסיווע הייזער מיט פריילעכע גאַניקלעך און וועראַנדעס, אַרומגערינגעלט מיט סעדער און גערטנער, מיט בייטן בלומען און בלימלעך אין קוואַדראַטן, דרייעקן, אין ווינקלען, רינגען, שטערן און רעדער, ווי אויסגעהאַפּטן אויף פאַר־צייטיקע טעפיכער.

חיים אייזבערג האָט צווישן די פּעדערשטע גערטנער פון די הייזער געזוכט די פיגור פון אַ „דיסק־וואַרפּער“, וואָס איז געשטאַנען צווישן די געשוירענע ביימלעך אין פּראָנט פון יצחק קאַלעכשטיינס הויז. „ראַלס־דראַיס'ס“, „אויסטינס“, און „מאַריס'ס“ אויטאָמאָבילן האָבן געוואַרט אין אַ רײ.

חיים אייזבערג האָט זיך לאַנג געווישט די שידך אין „מעט“ ביז ער האָט אָנגעקלונגען און אומזיכער אַרויפגעטראָטן אויף דעם טיפן, אינדישן טעפיך אין פּאָדער־הויז. אַ מיידל אין אַ ווייס, אָנגעקראַכמאַ־ליעטן טשיפיקל, וואָס איז אויף איר קאַפּ געלעגן, ווי די קרוין פון אַ מלאַך'ל אין אַ קינדעריש מעשה ביכל, האָט אים געהאַלפן אויסטאָן דעם מיאַנטל און מיט אַ גראַציעזן בויג אים אָנגעוויזן אויף דעם אויפנעם־צימער, וווּ די באַלעבאַסטע האָט אויפגענומען די געסט.

פון דעם מילדן, ווייכן ליכט, וואָס איז געלאָפן דורך מאַטע גלאַז־רייערן אַרום די ווענט, האָט זיך אויפן האַרצן געלייגט אַ שטילע און זיסע שטימונג און טרוימעריש אָנגעסטראַיעט דאָס געמיט.

אין דער טיר פון דעם אויפנעם־צימער איז אין אַ לאַנגן, שוואַרצן אָונט־קלייד פון שווערן זייד, אין הויכע גאַלדענע שיד, געשטאַנען מיסעס קאַלעכשטיין אין אַ קורצן גאַלד־בראַקאַטן זשאַקעטל לויטן כינע־זישן סטיל, מיט אַ צווייגל געשפרענקלטע אַרכידייען אויף דער ברוסט.

י. א. ליסקי

די אויבערשטע ליפ אָנגעשטעלט גראָד, פאָרויס און האָרזאָנטאַל, ווי דאָס צינגל אין אַ כאַפֿ־שטייגל, וואָס איז גרייט ביים מינדסטן ריר זיך אַראַפֿצולאָזן...

זי האָט זיך אין איילעניש פריינטלעך געוויטעט מיט די געסן שטאַרק זיך דערפרייט מיט דאָקטאָר סאַלאַמאָן וועסטקליף, אים אַרייַן געקוקט אין חשובן פנים אַריין און פאַרזשמורעט די אויגן, ווי זי וואַלט געקוקט אויף דער ליכטיקער זון.

— איך בין זער צופרידן אייך צו זען דאָקטאָר וועסטקליף...

פילי קאַלעכשטיין דער עלטסטער זון, דער נישט געלונגענער, פון וועמען די עלטערן האָבן נישט געקענט מאַכן נישט קיין דאָקטאָר, נישט קיין „לאַיער“ נישט קיין קינסטלער, ווי פון די אַנדערע קינדער זייערע, און וועלכער איז דערפאַר געווען ביים טאַטן אין די „ביזנעס“, האָט זיך ווי אונטער די הענט געיאָוועט, מיט אַן עקשנות'דיקן בליק פאָרויס, קאַפֿ־און־קאַרק אינאיינעם, ווי אַ ביק, וואָס איז גרייט עפעס אַ נעם צו טאָן אויף די הערנער :

— מיין פאָטער האָט נאָר וואָס אָנגעקלונגען צו אייך אַהיים דאָקטאָר וועסטקליף... „אפּטער יו“... — האָט אים פילי געמאַכט גיין פאָרויס.

דאָקטאָר וועסטקליף האָט גענויגט דעם קאַפּ אויף רעכטס און אויף לינקס און אין גאַנג צוגעוואָרפן אַ שמייכל אויף אַלע זייטן. מיסעס קאַלעכשטיין האָט צעטראָגן איבערגעדרייט דעם פלאַטי-נענעם רינג, מיט דעם ריינעם פיער קאַראַטיקן בריליאַנט צו דער דלאַניע צו און צוגעמאַכט די האַנט. מיט אַן אָנגעשטעלטער חברישקייט און מיט אַ געמאַכטער, כלומרשט פרייער באַוועגונג פון אַ באַהעמע מענטש, אין וועלכער ס'איז געווען באַהאַלטן אינערלעכע אומבאַקוועמלעכקייט, האָט זי מיט אַ מידן און נודנעם שמייכל פויל געצויגן ביי היים אייזבערג, ווי אַזוי ס'גייט אים איצט און וואָס זיין פרוי טוט...

די גרויסע קרישטאָלענע ליוסטערע האָט מאַיעסטעמיש געשטראַלט אויף די גלוסנדיק־הייסע קאָלירן פון דעם רייכן פערסישן טעפּיך.

מלאכה בזויה

וועלכער האָט פאַרדעקט דעם גאַנצן פאַרקעט פּינס גרויסן זאַל. אין דעם גאַדאוויועלע, וואָס איז געווען קונציק איינגעפאַסט אין דער וואַנט, האָבן די בלאַלעך־רויטע פלעמלעך זיך שטיל געוויגט און פאַרשפּרייט אַ לייכט באַרוישנדיקע וואַרעמקייט און געמיטלעכקייט. אויף ווייכע און רונדע, נירדיקע סאַפּקעלעך פון געבלימטן זייד, האָבן זיך באַזונדערע גרופּקעלעך איינגעטעכמירעט, זייערע באַוועגונגען זענען וואָס אַמאָל געוואָרן אַלץ שווערער און פּוילער און דער שמועס אַלץ מאַטער און צעצויגענער. פון די ווינקלען האָט בלויז דאָ און דאָרט יעדעס מאָל אַ ברי געטאָן אַ קנאה בליקל און ס'האָט אַלעמאָל פון ערגעץ אַ שרפ'ע געטאָן דער חשד און נייגעריקייט פון אַ קוק...

די ביכער וואָס האָבן פון אויבן ביז אַראָפּ גלייך ווי אַ ווירע אויס־געפילט די געטאַקטע פּאַליצעס אין די ווענט, האָבן אויסגעזען, ווי אַן אַריגינאַל קאַפּריציעזער טאַפּעטן־געמעל. יצחק קאַלעכשטיין האָט די דאָזיקע טויזנט־בענדיקע ביבליאָטעק, אין וועלכער ס'האָבן זיך געפונען אַ סך באַרימטע, ערשטע אויסגאַבעס, אָפּגעקויפט צוזאַמען מיטן גאַנצן הויז פון אַן אָפּגעקומענעם זאַמלער. (זיינע שטויסן מיט לעקסיקאָנען, אויף וועלכע ער האָט זיך געפאַשעט, האָט ער געהאַלטן באַזונדער אין אַ געשניצטער כינעזישער שאַפּע, וואָס איז ביי אים גע־שטאַנען אין כינעזישן צימער) די ביכער־ווענט און די כינעזישע וואַזן וועלכע זענען געשטאַנען אין די ווינקלען פון דעם זאַל האָבן געלאָשן די הייסע, פאַרשיכורנדיקע קאָלירן און ס'האָט פון זיי געשלאָגן מיט אַן אומרואיקער קילקייט. יצחק קאַלעכשטיין איז געפעלן די קאָמבינאַציע פון אַ פאַראַדנעם אויפנעם־צימער מיט אַן ערנסטער ביבליאָטעק אַטמאָספּערע, וואָס זאַל אויף די געסט מאַכן דעם איינדרוק פון אַ בית־המקדש אום יום־טוב.

אויף אַ לאַנגן טיש, פאַרשפּרייט מיט אַ קלאָרן, פיינעם ווייס זיידענעם דאַמאַסק טישטוך און פאַרפּוצט מיט בוקעטן בלומען, זענען געשטאַנען לאַנגע טאַצן מיט סענדוויטשעס פון טייערן, גערויכערטן סעמאָל, פון דין געשניטענער צונג, פון סאַרדינען, סאַרדעלן, אייער און קעז, מיט סלאַיעקלעך מאַרענירטע אוגערקעלעך, גרינע אָליוון און מיט

י. א. ליסקי

פראנצויזישער מושטארדע; גרויסע שיסלען „האַרס־דעווערס“, פאַרשי־
דענע סאַלאַטן אין מאַיאַנעז, קנישעס און קנישעקלעך, זיסע און נישט
זיסע געבעקסן, שאַקאַלאַד־טאַרטן, קרעיס־טראַטן און קאַנפֿיטור־טאַרטן..
ביי די ראַנדן פון ביידע זייטן טיש האָבן געלאַנצט פֿלעשער מיט ליקער
און „וויסקי“ און אויף פיער גאַרנדיקע געשטעלן זענען געלעגן עפל,
באַרן, מאַראַנצן, באַנאַנעס, טרויבן און פרישע, צייטיקע, בלויע פייגן...
ריין אויסגעבערשט, גוט צוגעקעמט און אָפּגעגלעט די האָר אין אַ
נייעם אַנצוג, אַ זויכער העמד אין אָפּגעפּוצטע שיד, גלייך און גע־
שטרעקט, ווי אַ „לאַרד“, האָט זיך אַרומגעדרייט דער דיכטער, מיט די
קעסאַקע אויגן, רואיק און דערהויבן פאַרטראַכט...

דער קריטיקער, אָנגעטאָן אין אַ געקעסטלט ספּאַרט רעקל, לויט
דער נייסטער מאָדע פון דער בלומסבורי „באַהעמע“, איז געשטאַנען
פאַר יצחק קאַלעכשטיינעס אַ ביוסט אין באַראַנדז.

— עפשטיין האָט אַ פיינעם „סענעס אָף הומאַר“... — האָט ער
מיט אַ פאַרדריסלעך שמייכלעך איינגערוימט דעם דיכטער און אַ טייט
געטאָן מיטן פינגער אויף די אויגן, וואָס האָבן אויסגעזען, ווי אויפגע־
הויבן צום הימל און פאַרקוקט אין דער אומענדלעכקייט אַרײַן...
— וויפיל האָט ביי אים עפשטיין גענומען פאַר דער מצבה? ...

— האָט דער דיכטער געפרוווט „אַ טאַפּ טאָן“...
— האָ, איר זענט אויך דאָ? האָט דער קריטיקער זיך געווענדט
צו חיים אייזבערג, — איר זענט אַליין? ... מ'איז אייך נישט געוויינט
צו זען אָן אייער פרוי... ס'איז דאָ אַזוי שווער די לופט פילט איר דאָס
נישט? ... אפשר וואָלטן מיר אַביסל אַרויסגעגאַנגען אין גאַרטן אַרײַן? ...
ער האָט פאַרקוועטשט די אויגן און מיט איין קוק אַרומגענומען
דעם זאַל מיט דער ליוסטער, מיט דעם טעפּיך, סאַפקעלעך, כינעזישע
וואַזעס, מיט דער גאַנצער געזעלשאַפט אַרום, און מעשה מבין, מעשה
קריטיקער און מעשה מפונק, שמיל אַ קרייז געטאָן מיט די פּעדערשטע,
פאַלשע ציין:

— ס'זעט דאָ אויס, ווי אין אַ מאָדערנער „לעוואַטאַרי“...
יעקב לייב מישוואַן אין אַן אויסגעוואַשענעם קראַגן און אין אַ נייעם

מלאכה בזווית

שניפס, האָט אונטערגעטראָגן דעם קריטיקער אַ גלעזל „וויסקי“ און אַ שלעפּ געטאָן היים אייזבערג צום טיש :

— „העלפּ יור סעלף“ — האָט ער אים אָנגעוויזן אויף אַ שטויס מיט טעלער, סערוועטן, גאָפּלען, לעפל און גלעזלעך אין וועלכע ס'האָבן אויף דינע העלצלעך געשטעקט רויטע „קאָקטייל“ קארשן.

אַלײן, האָט זיך יעקב לייב מישזאָן באַזאָרגט מיטן גאַנצן קלאַפּער געצייג פון טעלער, מעסער און גאָפּל און זיך אָנגעלייגט אַ זויערע אונערקע, אַ שטיק טאָרט, אַ מאַראַנץ, אַ שטענגל וויינטרויבן און אַ פּאַרציע געהאַקטן הערינג מיט ציבעלעס, וואָס ער האָט דערזען שטיין אין אַ ווינקל...

חיים אייזבערג האָט באַטראַכט די אַלע סענדוויטשן, מאַרינירטע גערעכטן, פּרוכטן, טאָרטן און סאַלאַטן און זיך גענומען אַ מעסער און אַז עפּל אויפן טעלער...

דער „באַקאַנטער דיכטער“ האָט זיך גענומען פּאַרען אַרום די סאַלאַטן און סענטוויטשן. מיט אַן עלענאַנטן שמייכל האָט ער זיך אַלע מאָל העפלעך פּאַרנויגט פאַר די פּאַרפּוצטע „ליידיס“, וואָס האָבן זיך געפרווט אים באַהילפּיק צו זיין און מיט אַ דאַנק זיך אָפּגעזאָגט פון די גלעזלעך ליקערן, וואָס זיי האָבן אים אונטערגעטראָגן...

יעקב לייב מישזאָן האָט מיטן עלנבויגן אַ שטופּ געטאָן חיים אייזבערג...

אין אַ טונקל בלויער פעלערינע פון אַ פיינעם, זיידענעם סאַמעט, ביז צו די קני, מיט אַ טיפּער זילבערנער עטרה, ווי אויף אַ גבירישן טלית, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן ענג ביים האַלדז און איז זיך צעלאָפּן אין בליאַסקנדיקע דינגען אַלץ ברייטער און ברייטער איבער די אַקסלען, פון וועלכע ס'זענע געפאַלן ווייכע, מילד־כוואַליענדיקע פאַלדן, האָט אין זילבערנע שיד, שטאַלץ אַרײַנגעשפּאַנט אַ הויכע שלאַנקע פּרוי. די קופּער רויט־געפאַרבטע האָר אָנגעקרויזט, ווי אַ פּלאַמיקע קרוין, פּריש פון דעם עלעקטרישן „פּערם“־קעסל אין וועלכן ס'בריען זיך אויס „נאַטירלעכע“, „פּערמאַנענטע“ קרויזן און לאָקן... אונטער איר, אין שפיציקע לאַק־שיך איז נאָכגעאַנגען איר מאַן, אין אַ פּראַק און אין

י. א. ליסקי

א ווייס, זיידן געפרעסט העמד, מיט קליינע וואַנסיקלעך און מיט א גלאַנציק אָפגעקעמטן קאַפּ. אויפן פינגער האָט ער געטראָגן אַ גראַבן, בריִיאַנטענעם רינג, און אַ דין גאַלדן קייטעלע האָט זיך כלומרשט נאַכלעסיק געצויגן פון זיין הויזן קעשענע...

— ווער איז די הימלישע שענהייט? ... עפעס אַ באַוווסטע לאַרדעכע...? — האָט יעקב לייב מישזאָן אַרײַנגעשושקעט חיים אייז בערג אין אויער אַרײַן.

חיים אייזבערג האָט זיך צעלאַכט... — זי איז מער ווי אַ לאַרדעכע, זי איז אַ קעניגין, די קעניגין פון די קאַרסעטן אין אַ ווינקל שאַפּ, מיט אַ פענצטער אין „באַנדר“ סטריט... „דזשעני סמאַרטס“.

— אזוי? ... — האָט יעקב לייב מישזאָן אַנטוישט אַראָפּגעלאָזט די נאָז און פאַרשעמט זיך אַוועקגעדרײט פון חיים אייזבערג, ווי אַ קינד, וואָס האָט זיך באַמאַכט און הויבט צום ערשטן מאָל אָן דערפילן, אז ס'שעמט זיך...

— די אַ, איז אַ באַוווסטע ענגלישע מאַלעריין... — האָט חיים אייזבערג צוריקגעהאַלטן יעקב לייב מישזאָן און אים אָנגעוויזן אויף אַ קליינער, עלטערער פרוי, קורץ געשורן, אין אַ פּראָסט בלוי קליידל מיט ווייסע טופּעלעך, שיד מיט נידריקע קנאַפּל און טונקעלע זאַקן אויף די מאָגערע פּיס. צוויי ברוינע, ביינערנע שפּילקעלעך האָבן פאַרהאַלטן די קורץ געשורענע, גלייכע האָר, צווישן וועלכע ס'זענען געלאָפּן גרויע סטעזשקעלעך...

— נו, וואָס איז דאָס? ... פּשטות? ... זי קען זיך נישט קויפן עפעס אַ שענער קליידל, ווי די שמאַטע מיט די נקודות, וואָס שווינדלעט אזוי נודנע פאַר די אויגן? ... — האָט יעקב לייב מישזאָן זיך געבייזערט. — אָט גייט מעק שיסלער, מיט זיין נייעם ווייב! ... — האָט ער זיך אַ כאַפּ געמאַן. — אויסגעפּוצט און פאַרקעמט, ווי אַ דיפּלאָמאַט... — האָט ער חיים אייזבערג אַ שטאַרקע געגעבן אין דער זייט אַרײַן. — דער לעכטיקער אַנצוג זיינער, מיט די ווייסע שטרייפּן, איז אָבער עכט בעקערײַש... דער פּערפּיום, וואָס טראָגט זיך פון אים, שמעקט נאָך הייוון און דערמאַנט אין זויערער ראַשטשינע און דאָס פנים

מלאכה בזויה

פון זיין נייער פלױניט'טע וואָלט זיך באַלד געקענט פאַרמעסטן אין דער ברייט מיט דעם אונטער חלק פון זיין פריערדיקן ווייב... — האָט חיים אייזבערג געפרוּווט איבערקערן יעקב לייב מיזשױאַנס התבטלות אויף דער לינקער זייט.

— אַ ליאַכע מיט אַ קרענצל... אַ שטיק פלױיש מיט אַ פּאָר ציבער-לעם אין קאַפּ... — האָט יעקב לייב מיזשױאַן צוגעשאַקלט.
ער האָט אַוועקגענומען חיים אייזבערג אין אַ ווינקל אַרױן און אים אָנגעוויזן אויף אַ זיידן סאַפקעלע. — זיצט... און הערט!... — די אויערן האָבן אים גענומען פלאַמען...

— איך בין אַמאָל מיט דאָקטאָר וויינשלבױם, ווען ער איז אַהער געקומען זאַמלען געלט פאַר דער מעדעם סאַנאַטאָריע, גענאַנגען צו מיסטער שיסלער'ן, האָט מען אונז געשיקט פון איין „שאַפּ“ צו דער אַנדערער. צום סוף האָט מען אונז ערשט קוים געגעבן זיין פּריוואַטן טעלעפּאָן נומער, און, אז מ'האַט אים אָנגערופּן, האָט ער אונז ערשט געהייסן קומען צו זיך אַהױם, קיין „גאַלדערס-גריין“... ביי זיך אין דער חיים האָט אונז מיסטער שיסלער געהאַלטן אין איין שטופּן לעקעך און בראַנפּן, נאָר צו דער קעשענע האָט ער זיך נישט גענומען... דאָקטאָר וויינשלבױם האָט זיך פאַר אים געדרייט און געחנ'דלט, ווי אַ כּלה מיידל, און האָט אים אַלץ נישט געקענט דערוואַרעמען, ער האָט אים דערציילט געשמאַקע וויצן און ס'האַט אַלץ נישט געהאַלפּן... פון דאָקטאָר וויינשלבױם בױם איז גערוינען דער שוויים, ער האָט רירנד באַשריבן די קראַנקע קינדער און די גרויסע אויפטועכצער פון דער סאַנאַטאָריע, ער האָט אַפּעלירט צו שיסלער'ס אַמאָליקער בונדישער רעוואָלוציאָנערישקייט, צו זיין חברישקייט און פּראָלעטאַרישער סאָלידאַריטעט... מעק שיסלער אָבער, האָט אים געהאַלטן אין איין פאַרשטאַפּן דאָס מױל מיט זיינע זיסע, קרעים „פּייסטרוים“... דערנאָך האָט דאָקטאָר וויינשלבױם גענומען פאַר אים זינגען יידישע פּאָלקס-לידלעך...

...העמערל, העמערל, קלאַפּ! קלאַפּ שנעלער אַ טשוואַק נאָך אַ טשוואַק
אין שטוב אין קיין ברויט שוין נישטאָ,
נאָר צרות און לייד אָן אַ שיעור...“

י . א . ל י ס ק י

...„נישט זוך מיך ווו פאנטאנען שפריצן, געפינסט מיך דאָרט נישט
מיין שאַץ,

ווו קייטן קלינגען, ציינער קריצן, דאָרטן איז מיין רוהע פלאַץ...”

יעקב לייב מישזאָן האָט שטיל, מיט אַ געדעמפט קול, אָבער זער
אָקוראַטנע, מיטן גאַנצן סענטימענט אַריינגעזונגען היים אייזבערגן אין
פנים אַרײַן...

...“איך האָב אַ קליינטשיק יינגעלע.

אַ יינגעלע גאָר שען,

גאָר זעלטן, זעלטן, זע איך אים...”

...„מיר שווערן צו פירן דעם הייליקן שטרייט...”

...„וואָס זוכסטו שען מיידל, וואָס האָסטו פאַרלוירן,

וואָס זוכסטו צו געפינען אין וואַלד...”

— איך בין נשתומם געוואָרן צו הערן ווי אזוי דאָקטאָר וויינשל-
בוים אזא אינטעליגענטער מענטש, און וואָס איך האָב געהאַלטן פאַר
אַן אמתן אידעאָליסט, זאָל מיט אזא אייזערנעם געדולד זיצן און זיך
אזוי שוואַרצן דאָס פנים אויף אַלע כלים... — האָט יעקב לייב מישזאָן
אויפגעהויבן די אַקסל און צעפירט די לאַנגע הענט — פון לידל צו לידל
איז דאָקטאָר וויינשלבויס, אזוי אַ פאַוואָליע איבערגעגאַנגען ביז צו :

...„דבורה, אוי ביזטו אַ וואוילע סחורה...”

און גאָר אזעלכע ענלעכע לידלעך, ביז די צעוירענע נשמה האָט זיך

מלאכה בזויה

אין שיסלער'ן דערווארעמט און ער האָט אים ענדלעך אויסגעשריבן א טשעק אויף פינעף פונט...איצט איז שיסלער געוואָרן א גאַנצע שמעלקע מיט יצחק קאַלעכשטיין, זיי האָבן ביידע געמאַכט יד אחת צו זאַמלען ביי די יידן א גרויסע סומע געלט כדי צו שאַפן א פאַרלאַג און אַרויסצו-געבן „גוטע“ יידישע ביכער... די השגה פון א מעליקן זאַק...

טאַמער האָט א יידישער שרייבער געקאַנט אַמאָל פאַרקויפן א ביכל, וועט מען אים איצט אַרויסרייסן דעם ביסן פונם מויל, טאַמער האָט מען זיך נאָך געקאַנט אַמאָל א טריפע טאָן, איז איצט, אז די צוויי נראָבע תחת'ער וועלן זיך אונז אַרויפרוקן אויפן קאַפּ, וועט מען אומד גאַנצן דערשטיקט ווערן... שטעלט אייך פאַר ווי וויל ס'וועט אונז זיין, אז קאַלעכשטיין און שיסלער וועלן ווערן אונזערע פאַרזאָרגער... וואָס פאַר אַ מין ליטעראַטור ס'וועט זיך צעבליען... און דאָס וועט אַנהויבן צו וואַקסן, ווי קראַפּווע... זיי וועלן עס אַ לאַז טאָן אַ ביסל שטינק-באַמבעס איבער ווייטשעפּל... — יעקב לייב מישוואַן האָט צו געלייגט די האַנט צו דער באַק און אויפגעהויבן די אויגן באַגלייך ער וואָלט ממש געזען די מיאוסע באַמבעס פאַלן...

— דער חילוק צווישן דעם גוטן ליינער און דעם שלעכטן ליינער און דעהדאָגנער—האָט חיים אייזבערג גענומען דערקלערן—באַשטייט אין דעם, וואָס דער גוטער ליינער נעמט אָן אי דאָס גוטע אי דאָס שלעכטע... דער שלעכטער ליינער נעמט אויף נאָר דאָס שלעכטע, דאָס פאַרויסטע, דאָס איבערגעקייטע, דאָס באַנאַלע און אויסגעשפּיגענע אין דער וועלט פון ליטעראַטור און חכמה; דאָס ווידער, וואָס אַטעמט, לעבט, קעמפט, פילט און איז פול מיט ווייטאַק, דאָס וועט דער שלעכ-טער ליינער אינגאַנצן נישט צולאָזן, דאָס קען ער לחלוטין נישט פאַר-טראַגן...

— צו דעם ענין האָב איך אַ גוט משל — איז יעקב לייב מישוואַן אַריינגעפאַלן חיים אייזבערגן אין די רייד אַריין...

— אַ גבאי'טע איז אַמאָל געקומען אין אַ מושב זקנים נאָכקוקן צי די קיך ווערט גוט געפירט און צי דער עולם, וואָס האַלט זיך אין איין באַקלאַנג אויף די מאכלים איז טאַקע גערעכט. צי טשעפּן זיך נישט אַמאָל די אַלטע לייט אומזיסט? ... די גבאי'טע האָט פאַרזוכט פון יעדן

י. א. ליסקי

טאָפּ, פאַן און ריינדל און האָט געגעבן די עצה, אז די מאכלים פּעלט גאַרנישט, מ'דאַרף זיי בלוז אביסל לענגער קאַכן... דאַרויף האָט אַן אַלטימשקע אַרויסגענומען פון אונטער דעם פאַרטוך אַ זשמעניע אַרבעס און דערלאַנגט דער גבאי'טע צו פאַרזוכן... די גבאי'טע האָט געפרוווט עטלעכע אַרבעס צו קייען און געקומען צו דער מסקנה, אז דאָס האָט זי טאַקע געמיינט... אזוי באַדאַרף מען קאַכן... — „איר מיזט אָבער וויסן, האָט די אַלטימשקע איר געענטפערט, אז דעם דאָזיקן אַרבעס, האָב איך שוין פריער געגעסן און ער איז שוין איינמאַל דורכגעגאַנגען דורך מיין מאַגן... דערפאַר שמעקט ער אייך אזוי גוט...“

— וואָס ווייכער און וואָס מער צעקאַכט און אויסגעדראָשן אַלץ

בעסער...

צוויי דינסטמיידלעך, מיט צאַרטע, ראָזע פנימער, די וויעס און די ברעמען אונטערגעפירט, ווי ביי קינאָ אַקטריסעס, אין פאַרטוכלעך פון דינע, זיידענע שפיצן, האָבן אַרומגעפלאַטערט מיט הייסע ווורשטל לעך...

— „ווייל יו העלפּ יורסעלף ווייטה טהי האָט דאָקס...“

יעקב לייב מישאָן האָט זער פאַרויכטיק, ווי פאַר אַן עקזאַמען גענומען גאַפּל און מעסער און נישט זיכער ווי אזוי זיי אוועקצולייגן אַרום די ווורשטלעך, איז ער אומבאַהאַלפן אַרומגעפאַרן מיט די הענט אַראָפּ און אַרויף, זער העפלעך זיך פאַרנויגט און אונטערטעניק גע- שמיכלט צו די דינסטמיידלעך...

חיים אייזבערג האָט זיך אָפּגעזאָגט פון די ווורשטלעך...

— טהענק יו... נאָ! איי'ל העוו סאַם פרוט...“

ער האָט אויסגעשטרעקט די האַנט צו אַ רייפּט פריש געשניטענעם אַנאַנאַס און דערפילט מיסעס קאַלעכשטיינס קאַלטן, פאַרווונדערטן בליק אויף זיינע פינגער...

— די אויפקלערערישע עפאַכע, וואָס האָט זיך אַרויפגעדראַפּעט

ביז צו איין שפיץ באַרג פון חכמה און געבראַכט דעם אמת, אז רעליגיע איז אַפּיוב פאַרן פּאָלק, האָט זיך צום באַדויערן אויסגעגליטשט און אַריינגעפאַלן אין אַפּגרונט פון דער מאַדערנער שונד-ליטעראַטור און

מלאכה בזויה

שונד־פילאסאָפיע, וואָס זענען נאָך אַ סך אַ שעדלעכערער אָפיום פארן פּאָלק, און דער שוואַכער פּאָלקס־אָרגאַניזם איז דער דאָזיקער סכנה נאָך מער אויסגעשטעלט... — האָט חיים אייזבערג זיך אומגעקערט צום אָקערשט איבערגעריסענעם שמועס... — מ'דאַרף נישט קיין בע־סערן ביישפּיל, אָדער ריכטיקער געזאַגט קיין ערגערן, ווי די אידעאָלאָגיע פונם פּאַשיזם, וועלכע איז גאַלע שונד און אַפּעלירט אַזוי צו די מאַסן... די מענטשן קענען זיך נישט פונאַנדער קלויבן און זיי מישן אָפּט אויס די יוצרות... אָפּט כאַפּן זיי זיך אָן אין גאַרנישט און מיינען, אַז זיי האָבן דערטאַפּט דעם טאָטער... אַז זיי דערהערן אַמאָל אַן אויפריכטיק וואָרט, אַז מ'רעדט צו זיי אַמאָל (דעמאָלט ווען ס'דערגייט שוין דעם אמתן קינסטלער ביו צום האַרצן) אָפענע דבורים, איז כאַפּן זיי זיך אין דעם אָן און נעמען דאָס אָן פאַר דער פּאַלשער מטבע. און גראַד אין דעם דערזען זיי דעם שונד... איך האָב אַנומלט אין קאַפּע־הויז געטראַפּן משה ווייסל, האָט ער מיר געהאַלטן אין איין ברייען, אַז זייער טרופּע שטייט מיטן גאַנצן קאַפּ העכער פונם שונד טעאַטער אין ווייטשעפּל, אַז ביי זיי ווערט געשפּילט ריינע קונסט, אַזוי ריין, אַז אין דער ראַלע פון זייער פּרימאַדאָנע, האָט מען געמוזט אויסשטרייכן אַלע מיאוסע ווערטער, און אפילו אַזאַ אויסדרוק ווי „אַ רוח אין דיין טאַטן“ האָט מען געמוזט אַרויסוואַרפּן, ווייל זי האָט געזאַגט, אַז זי קען דאָס איבער אירע ליפּן נישט ברענגען...

— אַ האַ! — האָט יעקב לייב מישזאָן אויסגעשאַסן אַ ווילד

געלעכטער...

— משה ווייסל איז געפאַלן אויפן שכל... ענדלעך ווייסט ער שוין

אויך „מיט וואָס די מאַמע גייט אין באָד אַרײַן...“

חיים אייזבערג, האָט זיך נישט געלאָזט אַראָפּפירן פונם שמועס, — פיינער סטיג און פאַרעם אין דער קונסט איז אַ מין העכערע שטופּע פון טאַקט, באַנעמען און העפלעכקייט אין דעם אופן פון בייברענגען אַ געוויסן ענין. אַט די פיינקייט פון זיך באַנעמען אין דער קונסט, פונקט ווי אין לעבן, באַשטייט פאַר אַלעמען אין דעם וואָס מ'באַהאַנדלט דעם ליינער, ווי אַ גלייכן, דערוואַקסענעם, פאַרשטענדיקן און פיינד

י. א. ליסקי

פילנדיקן מענטשן, אז מ'רעדט צו אים נישט ווי צו א קינד, נישט ווי צו א נאאיוון יאלד, וועמען מ'קען נעמען אויף זיכער. דערפאר אימפאָר-נירן אזוי דעם אמתן מבין שטענדיק יענע שטעלן פון א קונסט-ווערק אין וועלכע א געדאנק ווערט געבראכט וואָס מער אינדירעקט, וואָס זייטיקער, וואָס מער בדרך אגב און פארבייגייענדיק, ווי מ'רעדט מיט מענטשן, וואָס ווייסן אין וואָס ס'האנדלט זיך...

אויך דער נאָקעטער רעאליזם, ווי פארדאָקסאַל דאָס זאָל נישט קלינגען, איז איינער פון די העפלעכסטע פאָרמען פון קינסטלערישן קאָמוניקירן א געדאנק, צי א געפיל צו א צווייטן, ווייל דאָס איז די פאָרם אין וועלכער א דערוואַקסענער מענטש רעדט צו א דערוואַקסענעם מענטשן. נאָטירלעך מוז דאָס בלייבן א קינסטלעריש מיטל, מ'דאַרף עס נוצן בלויז דאָרט ווו ס'איז נויטיק, און מ'טאָר מיט דעם נאָקעטן רעאליזם נישט מיסברויכן; ער טאָר נישט פאָרוואַנדלט ווערן אין א ציל פאַר זיך אליין. פאַרקערט ווידער, אין דעם בוימלדיקן, פאַר-ציקערטן און סענטימענטאַלן דרש שטעקט מער אונטערשאַצונג צום ליינער און דערפאַר טאַקע אויך מער אומהעפלעכקייט און גראַבקיט. דאָס הייסט, ערגערע פאָרם און ווייניקער פון קינסטלערישן סטייל...

אויב א שרייבער כאַפט זיך צו צו דעם נאָקעטן רעאליזם מיט א מין צופרידנקייט, ווי דאָס וואָלט געווען א פעטער קוגל מיט וועלכן ער פאָסמאַקעוועט זיך אזוי, איז דאָס טאַקע שונד. דעמאָלט ווען דער נאָקעטער רעאליזם קומט דאַקעגן אַלס אַן אויסדרוק פון גערעכטן צאָרן, פון טיפן פאַרדרוס, פון גייסטיקער אויפגענונג און ווייטאַק, דעמאָלט איז דאָס דער אויפריכטיקסטער און שטאַרקסטער אופן פון רעדן...

דאָס אַלעס דאָ געזאָגטע, האָט נאָך אַלץ מערסנטטייל צו טאָן מיט דער פאָרם. אָבער דער ממשות'דיקסטער חילוק אינם אינהאַלט, דער גרעסטער אונטערשיד אינם מהות, דער אמתער חילוק, וואָס ליגט צווישן שונד און עכטער קונסט, קומט פון דער גרויסער אינערלעכער מאָראַל, וואָס לעבט אין דער עכטער שאַפונג און פעלט אינם שונד. אָט די גרויסע אינערלעכע מאָראַל האָט גאַרנישט צו טאָן מיט דער ביליקער און באַנאַלער מאָראַליזאַציע, ווידער, וואָס קומט דעם

מלאכה בזויה

שונדיסט זער לייכט אָן, וועלכע ער מעלה־גרה'ט פונקט ווי די גבאיטע פון אייער אנעקדאָט, וואָס קאָיעט דעם אויסגעדאָסטן אַרבעס. ווייל די דאָזיקע מאָראַליזאַציע דערציט דעם ליינער צו זיין פונקט אזוי צבועקיש, ווי צבועקיש און געפיל־לאָז ס'איז דער שרייבער פון אזאָ לויזער פרעדיק...

דער תהום, וואָס ליגט צווישן שונד און צווישן עכטער קונסט, איז די הויכע סאָציאַלע מאָראַל, וועלכע וואָרצלט אין דער גרויסער ליבע, וואָס דער עכטער קינסטלער טראָגט אין זיך, פאַר וועלכער ער ליידט און איז גרייט צו ליידן, אין דער ליבע מיט וועלכער זיין ווערק מוז אַטעמען, אין דער ליבע און פרייד, וועלכע ער ברענגט די מענטשן... — מיט אייך קען מען זיך נישט אַריינלאָזן אין קיין דיסקוסיעס, — האָט יעקב לייב מישוואָן אָנגעהויבן מאַכן מיט די הענט, ווי ער וואָלט געוואָלט זיך פון עפעס ווערן — איר זענט איינזייטיק, איר האָט איין מאַניע „מאָראַל און סאָציאַל“... און וואָס איז מיט ליבע צו שענד קייט און צו פרייהייט, וואָס איז מיט דער ליבע צו דעם באַהעמע לעבן און וואָס איז מיט דער שטרעבונג אויסצוטאָן זיך פון אַלע צוומען און מאָראַלן? —

— כאַפט נישט, כאַפט נישט! — האָט חיים אייזנבערג אים איבערגעשריגן — פון לכתחילה איז באַהעמישקייט געווען אַן אַרויס־פאַדערונג און אַ פּראָטעסט קעגן די אויסערלעכע און אויבערפלעכלעכע מאַניערן, קעגן די היפּאָקריטישע צערעמאָניעס, וועלכע זענען קולטי־ווירט געוואָרן אויפן חשבון פון מער אויפריכטיקע, גערעכטערע און מער אמת'דיקע געפילן. אין איר צייט איז די באַהעמע געווען אַ רעוואָלוציאָנערע קראַפט און האָט אויסגעדריקט די פאַראַכטונג, וואָס די אונטערדריקטע האָבן געפילט צו די פעאַדאַלן, זי האָט אָבער פאַרטראָגן אַ נייע מאָראַל.

דאָרט וווּ ס'פּעלט אינגאַנצן מאָראַל, קען נישט זיין קיין שום געפיל, נישט צו קיין פרייהייט און נישט צו קיין שענקייט, ס'איז בלוז קליינלעכע געלטונג, וועלכע איז פאַרבונדן מיט שווינדל און געמיינ־הייט... ווען אַן אַלטער ייד מיט אַ גראָבן בוך, ווי מיסטער שיסלער,

י. א. ליסקי

וואָס האָט שוין ניט קיין צאָן אין מויל, ווערט שוין אויך אַ באַהעמיען, ווען אַן אַלטער הונט, ווי ער טוט זיך שוין אויך אָן דאָס מיצל, לאָזט איבער דאָס ווייב, וואָס איז אים דאָס גאַנצע לעבן געווען דער נאָענט-סטער פריינט, קויפט זיך אַ יפהפיה פאַר וועלכער ער איז נישט מער ווי אַ געלט זאַק און ווערט אַ ליטעראַטור און קולטור פאַרזאָרגער, מעג מען שוין דאָס מיסט אַוועקרייניקן...

אין זאַל איז מיטאַמאָל שטיקלער געוואָרן. דאָקטאָר סאַלאָמאָן וועסטקליף איז אַרויס פונם רינג פון האַלב באַקאַנטע און אומבאַקאַנטע פנימער, וואָס האָבן אים געהאַלטן אין איין פרעגן „צי איז נישט דער פאַשיוס אַ רעאַקציע קעגן קאָמוניזם און צי איז נישט די קאַטאַסט-טראַפּע, וועלכע איז געשען צו די יידן אין דייטשלאַנד, די שולד פון די יידן וואָס שטופן זיך צופיל אין די אויגן אַרײַן...“

ער איז אַנטקעגן געלאָפן דעם וויכטיקן מיטגליד פון דער „באַאָרד אָף דעפּיוטיס“, פּראָפּעסאָר פעליקס באַדעם, וועלכער האָט ווייך און לאַנגזאַם געטראָטן, געשמייכלט צו זיך אַליין, די אויגן אַראָפּגעלאָזט און דער בליק געווענדעט אין זיך אַרײַן, באַגלייך ווי ער, דער פּראָפּעסאָר, וואָלט זיך נישט געקאַנט אַפּרייסן פון דעם אינטערעסאַנטן שמועס און פון דער באַצויבערנדיקער פּערזענלעכקייט, וואָס ער זעט דאָרט ערגעץ טיף אין זיך....

צו זיין רעכטער זייט איז אויסגעוואַקסן מיסעס קאַלעכשטיין, איר קערפּער, וואָס האָט זיך געוויינטלעך געדרייט אין דער טאַליע, ווי אַ וואָגן אויף דעם סוואַרין, האָט זיך געפרוּווט האַלטן גלייך, אירע באַוועגונגען זענען געווען שטייף, דער קאַפּ און די אויגן אָנגעשטעלט פאַרויס און דער שפּאַן איז געווען געמאַסטן ווי אין צוים...

צו דער לינקער זייט האָט זיך זער סטאַטעטשנע, ווי אַ לייטיש יינגל נעבן אים געהאַלטן פילי קאַלעכשטיין. ער איז געווען זער צופרידן מיט זיין דערנרייכונג. „איצט וועט דער 'דעד' זען, אַז ער איז גערעכט... וויפיל האָט עס דען ביי אים גענומען צוצולויפן מיטן אויטאָמאָביל צום „וואָברוך-הויז“?...“ אַ גאַרנישט... מ'וואָלט געווען געקענט זיצן נאָך אַ שעה און וואַרטן...“

מלאכה בזויה

יצחק קאלעכשטיין, וועלכער איז די גאנצע צייט געזעסן צווישן מעק שיסלער און דאקטאָר סאַלאָמאָן וועסטקליף און אַלץ געפרוּווט אָפּשטופּן די זייטיקע פּראָגן, גע'עצה'ט זיי פּאַרצוברענגען שפּעטער נאָך די רעדעס און בעת מעשה זיך באַמיט פּאַוואָליע צענויפּצופירן און פּאַרבונדן מעק שיסלער'ן מיט דאָקטאָר סאַלאָמאָן וועסטקליף אין אַ שמועס, האָט איצט איבערגענומען דעם גאַסט און איז מיט אים אַרויפ־געגאַנגען אויבן אָן צו דער קליינער בימה מיט די אייגנס געמאַלענע פּאַרהאַנגען, אויף וועלכע ס'האַבן זיך בלאַס און אויסגעמוטשעט גע'קנייטשט די מערת המכפלה, דער כּוּתל המערבי, פּאַלמען און קעמלען... אַלע דריי האָבן זיך אַוועקגעזעצט ביי דעם לאַנגן טיש, פּאַרשפּרייט מיט אַ טייערן האַנט געשטיקטן טישטוך פּון „קענסינגטאָן“... פּילי קאלעכשטיין איז געשטאַנען נעבן יעקב לייב מיזאַן און שטיגל זיך געבייזערט אויף אים.

— איר הערט נישט אויף יעדן איינעם צו באַרעדן, אַזוי ווי די אַלטע ווייבער!.. שמערט נישט די פּאַרזאַמלונג... גיי רוח אַרײַן דיינע פּריינט...

יעקב לייב מיזאַן האָט אויסגעשטשירעט די ציין און טאַמעוואַטע אים געלאַכט אין פנים אַרײַן...

חיים אייזבערג האָט געפונען אין דער קעשענע אַ שרייב־פּענדל און אויף פּאַפּיר שנעל פּאַרענדיקט דעם שמועס, וואָס איז אים פונקט באַ דעם וויכטיקסטן אָרט איבערגעריסן געוואָרן...

— די מענטשהייט נויטיקט זיך איצט אין אַ נייעם הומאַניזם, אַ הומאַניזם, וואָס האָט שוין אין זיך איינגעזאַפט דעם מאַרקסיזם, די טעאָריע פון פּרויד און אַדלער, די טעאָריע פון רעלאַטיוויטעט; אַ הומאַניזם, וואָס ווייסט, אַז אמת איז אַ רעלאַטיווער באַגריף, אַז שענקייט איז אַ סוביעקטיווע אָפּשאַצונג, אַז גערעכטיקייט און מאַראַל זענען בלוז דער פּאָליטור פון קלאַסן־מאַכט, אָבער, אַז כאַטשע אַזוי און נישט געקוקט אויף דעם אַלעמען קען די מענטשהייט אָן פּשוטער מענטשלעכקייט, אָן פּראַסטער גוטקייט, אָן איינפאַכער טאַג־טעגלעכער מאַראַל דאָך נישט לעבן, פונקט ווי מ'קען נישט לעבן אָן קיין לופט

י . א . ל י ס ק י

און, אז אן אָט די איינפאכע, אָבער לעבנסוויכטיקע פּרינציפּן קען די מענטשהייט נישט אָטעמען, אז אן די דאָזיקע עלעמענטן און וויטאַמינען מוז זי אונטערגיין און דעגענערירן, זי מוז פאַרדאָרבן און פאַרשטונקען ווערן, ווי פּיש אויף דער טריקעניש...

פונקט ווי דער מאַלער מוז קענען די אַנאַטאָמיע פון מענטשן און טאָר זי אָבער דערביי נישט שטענדיק טראָגן. אויפן קאָפּ, פונקט ווי דער קינסטלער טאָר נישט שטענדיק האַלטן פאַר די אויגן קיין שאַרבן און מאַלן לייט דעם מאַדעל פון אַ סקעלעט, אזוי טאָרן אָט די טעאָריעס נישט פאַרוואַנדלען אונזער בילד פון דעם לעבעדיקן געוועב פון מענטש-לעכע באַציוואונגען אין געאַמעטרישע פיגורן, געמאַסטן און געצייכנט מיט אַ ווירע, ווייל אפילו אַ גלייכע ליניע געמאַלן מיט דער האַנט פון אַ קינסטלער, זי מעג זיין גראַד, ווי אַ ווירע, פאַרמאָגט שוין אין זיך די וואַרעמקייט, דאָס געפיל, די ליבע און די לעבעדיקע באַציוואונג, וואָס קען נישט זיין און איז אויך נישט נויטיק אין דער ליניע, וועלכע ווערט געצייכנט מיט אַ ווירע, ווי ווערטפול די ווירע זאָל נישט זיין פאַר גע-וויסע צוועקן און באַשטימטע אומשטענדן...—

...— מיר, וואָס אונזערע גלויבנס-ברידער זענען צעזיט און צע-שפּרייט איבער דעם גאַנצן וועלט-קיילעך, מיר זענען שטענדיק צווישן דעם האַמער און דער קאָוואַדלע, דערפאַר דאַרף די לאַזונג פון די יידן, וווּ זיי זאָלן זיך נישט געפינען, זיין „לאַיאַליטעט“ צו דעם לאַנד, צו דעם פּאָלק, און צו דער מלוכה אונטער וועלכער זיי לעבן... מיר טאָרן נישט פירן קיין פּאָליטישן קאַמף און מיר דאַרפן זיך נישט מישן אין קיין פאַרטייאַישע מחלוקת, מיר מוזן זיך שיצן און ווערן בלויז קעגן דעם „אַנטיסעמיטיזם“... יעדעס פּאָלק איז ווערט אזא רעגירונג ווי ס'האָט... נישט געקוקט אויף דער טראַגישער לאַגע אין וועלכער אונ-זערע ברידער געפינען זיך מוזן מיר אויך איצט זיין לאַיאַל און זאָגן ס'איז פאַר דעם דייטשן און איטאַליענישן פּאָלק אויסצוקלויבן דעם רעזשים, וועלכער געפעלט זיי...

פּראָפּעסאָר באַדעם האָט אויסגעדרייט דעם קאָפּ צו דאָקטאָר

מלאכה בזויה

סאלאמאן וועסטקליה, איבערצייגט, אז דער פארויצער פארשטייט וואָס
ער מיינט, איז מיט אים איינשטימיק און שאַצט אָפּ זיינע רייד...
דער פארויצער האָט פריינטלעך צו אים געשמייכלט, און יצחק
קאלעכשטיין האָט געהאלטן אין איין צושאָקלען און פאָטאָקעווען...
— צי איר ווילט יאָ, צי איר ווילט נישט, די פאָשיסטן האָבן אונז
שוין במילא אַרײַנגעבראַקט אין זייער פאַרברעכערישער פאַרטיי פּאַלי-
טיק... דאָס בלוט פון אונזערע ברידער שרייט צו אונז אַרויס פון די
אַשקעסטלעך... די שולד וועט פאַלן אויף אונזערע קעפּ, אויב מיר
וועלן זיך נישט אָננעמען און אויב מיר וועלן עס פאַרשווייגן... — האָט
יעקב לייב מישזאָן אַרויפגעשריגן צו דער בימה און דאָס מויל איז אים
פאַר כעס און אויפגעגונג פאַרלאָפּן מיט שוים...
— „היר“... „היר“... — האָט חיים אייזבערג אונטערגעהאַלטן
דעם בלייך געוואָרענעם יעקב לייב מישזאָן...
— ש.. ש.. ש.. — האָט מען פון דעם עולם אָנגעהויבן אויף אים
צו שיפּען...
— „האו טעקטלעס“... „נאָ סענס“... „נאָ רעספּעקט“... — האָבן
די פרויען זיך גענומען שושקען אויף אים...
יצחק קאלעכשטיין האָט מיט אויטאָריטעט דריי מאָל אַ קלאַפּ
געטאָן אין טיש...
— „קווייעט פּליז“... — האָט פּילי געדונערט און מיט דעם פינגער
אָנגעוויזן יעקב לייב מישזאָן, אז ער זאָל זיך אַנידערזעצן אויפן בענקלי...
„סיד-דאָאון“...
דער פארויצער האָט זיך אויפגעהויבן און זער העפלעך און רואיק
צוגעזאָגט, אז צום סוף וועט יעדער איינער האָבן די מעגלעכקייט צו
שטעלן פראַגן און אויסצורדיקן זיין מיינונג...
פראַפּעסאָר פעליקס באַדעם האָט אויספירלעך און לאַנגזאַם ווייטער
געפירט זיין פריערדיקן אַרגומענט... ער האָט באַפּעסטיקט זיין מיינונג
מיט „פאַקטן פון דער יידישער געשיכטע“, פון דער „בייבל“ און פון
די פראַטאָקאָלן פון דער „באַאַרד אָף דעפּיוטיס“...
— איך האַלט, אז די יידישע „קאָמוניטי“ וואָלט זיך באַדאַרפט

י. א. ליסקי

באשטייערן און שאפן א גרויסן פאָנד אויף צו פארעפנטלעכן אויסגאבן אין וועלכע מיר זאָלן פארטיידיקן אונזער זאך און אָנווייזן, אז מיר האָבן נישט קיין שום שלעכטע אַבזיכטן, מיר זאָלן דערקלערן אונזער גוטן ווילן און אונזערע בעסטע ווונטשן... פאַר אַלעמען מוזן מיר אָבער אויף אַ וויסנשאַפטלעכן אויפן, מיט דער הילף פון ערנסטע און טיפע אויספאַרשונגען, פון אַריגינעלע דאָקומענטן און היסטאָרישע קוועלן איבערצייגן די וועלט, אז ס'איז נישטאָ אזא זאך, ווי אַן אַרגאָניזירטע אינטערנאַציאָנאַלע יידישע אייניקייט, אין וועלכער די נאַציעס באַשול-דיקן אינז...

ער האָט ווידער געווענדט זיין פנים צום פאַרויצער, באַגלייך ווי ער וואָלט געוואָלט דעם פאַרויצער אזוי ווי ער שטייט און גייט אַריינ-פירן, ווי אַ „ציטאַטע“ און אים ברענגען אין זיין רעדע אַריין, ווי אַ מין קלאַרן באַווייז צו דעם אויספיר...

— הלואי וואָלט דאָס יידישע פּאָלק פאַרמאָגט אזא זאך ווי אַן אינטערנאַציאָנאַלע יידישע אייניקייט, — האָט חיים אייזבערג אַ געד-שריי געטאָן און דערפילט, אז ער ציטערט אומגאַנצן פאַר אויפּרעגונג. קיינער האָט זיך דאָס מאָל נישט אומגעקוקט און פּראָפּעסאָר באַדעם האָט מיט פּראָפּעסאָרישער געניטשאַפט און „עלאָקווענץ“ רואיק זיך געגליטשט צום ברעג פון זיין לאַגישן אייזדינג...

מיד פון זיין לאַנגער אויסגעאַרבעטער רעדע, האָט ער אָנגעבויגן דעם קאָפּ אונטער דעם שטורעם פון אַפּלוידיסמענטן און פאַמעלעך זיך אַראָפּגעלאָזט אויף דעם פלושענעם פּאַטעל.

פאַרבעטן צום טיש, באַ דאָקטאָר סאַלאָמאָן וועסטקליף, האָט דער איבערזעצער, וואָס האָט גערעדט אַ פליסיקן ענגליש און אַ ביסל יידיש זיך געלאָזט צו דער בימה, זיין פלייצע איינגעבויגן, ווי ביי אַ ביכער-וואָרעם און די אויגן ווי ביי אַ סאָווע, אַרויסגעבאלעט דורך די ברילן. אין די הענט האָט ער געהאַלטן אַ בינטל פאַפירן, דער כתב-יד, אַרומ-גערינגלט מיט באַמערקונגען ביי די זייטן, נאָטיצעלעך אין אַלע פיר עקן, געשריבן מיט דרויבלעך און פּיצלעך אותיות. מיט דעם פאַטאָס און אַנשטעל פון אַ פּראָווינצאַלערישן אַקטיאָר אין אַן אַמאַטאָרן טרופּע,

מלאכה בזויה

ווען ער רעציטירט שעקספירן, האָט ער גענומען פאַרליינען די איבער-
זעצונג, וואָס ער האָט געמאַכט פון אַ „נחמה בריוו“ געשיקט צו די
יידן פון אַ פראנצויזישן בישופ, אַ „נחמה“ בריוו, וואָס איז געווען גע-
דרוקט אין אַ יידישער צייטונג אין אמעריקע.

יצחק קאַלעכשטיין האָט איינגעראַמט דעם פאַרויצער ער זאָל
פאַרבעטן צום טיש דעם קריטיקער, וועלכער האָט באַשטימט אויך אַן
„אַריגינעל“ וואָרט צו זאָגן.

דער קריטיקער האָט זיך אַביסל געקווענקלט, נישט וועלנדיק זיך
אַרויסרייסן פון זיין רעזערווירטקייט, האָט ער אָבער געלאָזט זיך צו-
רעדן, איז צוגעגאַנגען צום טיש און אָנגעהויבן זער שטיל און שעמעוו-
דיק אַפּעלירן צום יידישן פּאַלק, ס'זאָל זיך אויפּפירן מער דיסקרעט...
די יינגלעך און מיידלעך זאָלן נישט רעדן אזוי הויך און שרייענדיק,
זיי זאָלן נישט לאַכן אין גאַס, די פרויען זאָלן זיך נישט פאַרבן די האָר
אויף בלאַנד, נישט רויטן די באַקן און די ליפּן און די יידישע קרעמער
זאָלן זען, אז זייערע געשעפטן זאָלן זיך נישט צעוואַקסן, ווייל דאָס
וועט פאַרדריסן זייערע קריסטלעכע שכנים און זיי וועלן זער בייז ווערן...
און די קאַנסעקווענצן קענען מיר דאָך... דאָס יידישע פּאַלק מוז זיך
אויסלערנען צו זיין ווייניקער קריטיש צו אַנדערע און אַנווענדן מער
קריטיק צו זיך אַליין, מער אאוטאָקריטיק... זיין קול איז פאַמעלעך
געשטימט און געוואָרן אַלץ שטאַרקער...

— מיר דאַרפן מאַכן אַרדענונג ביי זיך אין דער היים... מיר דאַרפן
זוכן אונזער אייגענע שולד... לאָמיר אויסטאָן די זייגערס מיט די רינד
גען... „נחפשה דרכנו“... לאָמיר זיך אָפּגעבן דין וחשבון... לאָמיר
אַריינקוקן אין די אייגענע נשמות און זען וווּ האַלטן מיר אין דער
וועלט... אפשר זענען מיר גאָר אַליין שולדיק אין אונזערע צרות?... —
חיים אייזבערג האָט געבעטן דאָס וואָרט.

יצחק קאַלעכשטיין האָט געמאַכט אַ זייערע צורה, נאָר דאָקטאָר
סאַלאַמאָן וועסטקליר, מיט זיין ענגלישער קאַרעקטקייט, איידלקייט
און דעמאָקראַטישער טראַדיציע, האָט מיט גרויס גנאָד געהייסן חיים
אייזבערג רעדן...

י. א. ליסקי

אלעם, וואָס האָט פריער אין חיים אייזבערג'ס אויגן אויסגעזען צו זיין אזוי פאַלש און אזוי נאַריש, סיי אין דער רעדע פון פראָפעסאָר באַדעם, סיי אין דער רעדע פונם קריטיקער, האָט זיך איצט אין זיין קאָפּ אויסגעמישט און איז צעשווומען געוואָרן. ער האָט נישט געוואוסט אין וואָס פריער זיך אָנצוכאַפּן און פון וואַנעט אָנצוהויבן. ווי אַ שוואַכער שווימער האָט ער צוערשט געפרוווט זיך אָנלענען אינם גרונט און געוואָלט די פאַרזאַמלטע, אויף איין פּוס אויסלערנען די געזעצן פון פּאָליטישער עקאָנאָמיע...

— ס'איז אַן אומזין זיך פאַרצושטעלן, אַז אין אַן אָרדנונג, וואָס איז געבויט אויף פּריוואַטער אונטערנעמונג און קאָנקורענץ וועלן די אינדיווידועלע מיטגלידער, וועלכע זענען עקאָנאָמיש, פּסיכאָלאָגיש און לויט זייער מענטשאַליטעט פּראָדוקטן פון דער זעלבער אָרדנונג, אַז זיי וועלן פּלוצים, בלויז דערפאַר ווייל זיי זענען יידן, אָנהויבן האַנדלען און זיך באַנעמען, ווי מענטשן פון אַן אַנדערער וועלט, אַז זיי וועלן האַנדלען קעגן זייערע אייגענע אינטערעסן און אין קעגנזאַץ צו דער אַנטוויקלונג פון דער אָביעקטיווער היסטאָרישער נויטווענדיקייט... נאָר אין אַ נייער סאָציאַלער אָרדענונג, וואָס איז נישט געבויט אויף קיין קאָנקורענץ און אין וועלכער דער שוואַכערער ווערט נישט צו-טראַטן, קענען די יידן פּונקט ווי אַלע אַנדערע בירגער אויפהערן צו קאָנקורירן צווישן זיך און מיט די אַרומיקע...

— „טו טהי פּוינט פּליז“... — האָט פּילי קאַלעכשטיין דערמאָנט חיים אייזבערג, ער זאָל זיך נישט פאַרגעסן און נישט אַריינפאַרן מיטן דישל אין טשאַלענגט אַרײַן...

אַרום חיים אייזבערג האָבן זיך געריסן און אַלעמאָל אויפגעפּלאַצט צוריקגעהאַלטענע געלעכטערלעך...

— ווען אונזער קריטיקער האָט דאָ גערעדט—האָט חיים אייזבערג אָנגעהויבן צו כאַפּן די ווערטער און געפרוווט שנעלער זיך צושלאָגן צום עיקר — איז מיר אויסגעקומען ווי איך וואָלט געזען אַ מענטשן, וואָס קאָרטשעט זיך אונטער'ן שטיוול פון מערדער און איינעם, וואָס שטייט און הייסט דעם קרבן אָנווענדן צו זיך אאוטא קריטיק, אָדער ווי

מלאכה בזויה

ס'וואָלט פאר אונז געשטאנען אַ הויז, וואָס ווערט פארפלייצט און מ'הייסט דעם הויזגעזינד מאַכן אָרדנונג ביי זיך אין שטוב, אָנשטאָרט דעם דאָזיקן הויזגעזינד צו העלפן זיך צו ראַטעווען... דעמאָלט ווען היטלער הרג'עט אויס די יידן, דעמאָלט ווען דער פאַשיוז טרעט מיט די פיס יעדע מענטשלעכע רעכט, הייסט איר די יידן זוכן די שולד אין זיך אַליין, און איר ווילט דעם מלאך המות געפינען אַ זכות...

דער פאָרזיצער, דאָקטאָר סאלאָמאָן וועסטקליף, האָט אויפּמערקט זאָס געקוקט חיים אייזבערג'ן גלייך אין די אויגן אַריין, דער קריטיקער האָט זיך געמינעט פאַר כעס און יצחק קאַלעכשטיין האָט שטילערהייט אַריינגע'טענה'ט פעליקס באַדעם אין אויער אַריין, און דער פראָפעסאָר האָט געקוקט צום סופיט, באַגלייך ער וואָלט געווען פאַרטאָן אין די עולמות העליונים...

ווי נאָר חיים אייזבערג האָט זיך אָפּגעשטעלט האָט דאָקטאָר וועסטקליף אים געדאַנקט און דערקלערט די פאַרזאַמלונג געשלאָסן... די פאַרזאַמלטע האָבן זיך אָנגעהויבן דרייען אַרום די רעדנער, קוועטשן זיי די הענט און איינלאָרן זיי צו זיך...

— איך האָב שוין באַקומען דעם טשעק אויף צוואַנציק פונט פונם פאַרלעגער פאַר דעם איבערזעצן דעם אויסצוג פון אייער בוך, קומט צו מאָרגן צו מיר אַהיים, וועל איך אייך ווייזן די איבערזעצונג איידער איך שיק זי אַוועק, — האָט דער איבערזעצער איינגערוימט חיים אייזבערג און זיך אָנגעהויבן איילן אַהיים...

אין ווינקל האָט קלאַראַ וואַנסמאַן ווייך און אונטערמעניק זיך גע'חנפ'עט צו מיסעס קאַלעכשטיין און זיך אַנטשולדיקט פאַרוואָס זי האָט זיך אַהער אַריינגעריסן, ווי אַן אומגעבעטענער גאַסט. — איך בין דאָ צוליב „זער אַ וויכטיקן ענין"... — איר פנים איז געווען בלייך און פילטשיק און די אויגן האָבן געזוכט...

זי האָט זיך צוגערוקט צו חיים אייזבערג און אים דערלאָנגט אַ קוויטעלע... „באַקענט מיך מיט פראָפעסאָר באַדעם, און מיט דאָקטאָר סאלאָמאָן וועסטקליף, איך וויל מיט זיי רעדן וועגן „פאַראייניקונג"... חיים אייזבערג האָט זי ווילד אָנגעקוקט און כאַטשע ער האָט גוט

י. א. ליסקי

געוואסט, אז זיינע ווערטער וועלן אויף איר קיין שום פעולה נישט האָבן, האָט ער זיך אָבער אָנגעכאַפט אין דער געלעגנהייט סוף כל סוף אויסצולאָזן זיין האַרץ צו איר און אויסצוגיסן דעם כעס, וואָס איז אין אים אָנגעזאַטן.

— וואָס פאַר אַ שוואַרץ יאָר איז אויף אייך, וואָס לויפט איר אַרום זוכן באַקאַנטשאַפט און האַלט אייך אין איין יאָגן נאָך נעמען? ... פאַרוואָס גייט איר נישט צווישן די אַרבעטער און פּאַלקס־מענטשן, פאַרוואָס גייט איר בעסער נישט אויפקלערן און אָרגאַניזירן די פּשוטע מענטשן? ... פאַרוואָס פּרוּווט איר נישט אויפריכטיק צו אַרבעטן, אויפ־ריכטיק צו קעמפן און אויפריכטיק זיך צו לערנען? ... אז איר וועט אויפריכטיק אַרבעטן, לערנען און קעמפן, וועלן די בעסטע און ערלעכסטע פּראָפעסאָרן קומען צו אייך... וואָס קריכט איר מיט אייערע פיס אין פּראָפעסאָר באַדעם'ס שעפל־וואַסער אַרײַן, ער האָט עס שוין אָן אייך אויך פאַרפאַסקודיעט...

קלאַראַ וואַנסמאַן איז ביזו געוואָרן און זיך געוואָרפן.

— הערט אויף צו נוצן די פּראָזעלאַגיע... —

— דאָס וואָרט „פּראָזעלאַגיע“, האָט איר שוין אויך צוגע'גנב'עט און איר נוצט עס שוין, ווי אייערס אָן אייגן שפּיזל, איר וועט עס באַלד אַרויסשטעלן אין דער וויטרינע פון אייער ווערטער־קרעמל און עס פאַרקויפן פאַר כשר'ער סחורה... — האָט חיים אייזבערג זיך אָנגעהויבן מער און מער צו קאָכן...

קלאַראַ וואַנסמאַן האָט אים איבערגעלאָזט אין מיטן רעדן און צוגעלאָפן צו פּראָפעסאָר באַדעם און דאָקטאָר סאַלאַמאָן וועסטקליף, וועלכע האָבן זיך גענומען געזעגענען מיט מיסעס קאַלעכשטיין און זי, קלאַראַ וואַנסמאַן, האָט זיך פאַר זיי אַליין פאַרגעשטעלט...

צווישן איין זשמיט אָפגעקלאַפּטע שורות און אַ פּרישן זשמיט ווערטער, האָט בעטסי שעמטאָוו אַ סמאָטשקע געמאָן דאָס ציגאַרל מיט די רויט געפאַרבטע, פעכקע ליפּן און אַרויסגעלאָזט שנירלעך רויך, ווי בלאַע, דורכזיכטיקע קרעלן. זי איז אַרומגעשפּרונגען מיט די גראַב-טשיקע פינגער איבער דעם שרייב־קעסטל און די אותיות זענען גע־פּלויגן מיט אַ טומל און זשום, ווי שטיקלעך שטרוי און פּלעווע פון דער דרעשמאַשין....

זי האָט אָפגעטרעסעט דאָס אַש, ווידער אַריינגעלייגט דאָס ציגאַרל אין מויל אַריין, דערלאַנגט חיים אייזבערג אַ ווייכע, וואַרעמע האַנט און אים אָנגעוויזן אויף אַ לעדערנעם שטול.

— זיצט...

דער איבערזעצער, וואָס איז געשטאַנען איבערגעבויגן איבער דער ביכער־פּאַליצע, האָט אַריינגערוקט צוויי פינגער צווישן די בלעטלעך פון אַ דיקן ווערטער־בוך, אַנטקעגן געטראָגן חיים אייזבערג אַ הויכן „העלאָו“ און זיך צוריקגענומען אַריינקוקן אין אַן אַנדערן בוך. ער האָט עפעס פאַרצייכנט, אונטערגעשטראַכן און אַרויסגעליינעט אויפן קול אַ שטעלע פון ישראל זאַנגויל'ס „די קינדער פון געמאַ“.

— שעמטי! ווייז מיסטער אייזבערג די איבערזעצונג... איך פאַר־שטיי, אַז ער איילט זיך... ער קען איצט נישט זיין צו לאַנג אַוועק פון דער היים... — ווי גייט עס אייער פרוי?.. ווען רעכט זי זיך?.., מיסטער שעמטאָוו האָט צוגעבראַכט די איבערזעצונג, ווי אַ טייל ערע מתנה און געוואַרט חיים אייזבערג זאָל זיך דערפילן איבער־וועלטליקט...

י. א. ליסקי

חיים אייזבערג האָט פאַרלעגן געשמייכלט צו מיסעס שעמטאָוו און נישט געווסט, וואָס איר צו ענטפערן. ער האָט זיך אָפהענטיק איינגעקאָרטשעט און גענומען דעם מאַנוסקריפּט...

פון דער ערשטער שורה אָן איז זיין דערציילונג אין מיסטער שעמטאָוו'ס איבערזעצונג געגאנגען זער גלאַט, ווי אויפגעוויקלט אויף אַ קלעצעלע פון פּאָדעם. דער ספור-המעשה איז געווען צענויפגעלייגט און אָפגעלעגט, ווי אין דער שאַפּע וועט ביי אַ באַלעבאָסטע אַ בריה... די זאַצן וואָס האָבן זיך ביי חיים אייזבערג שטענדיק געצווייגט, אָפגעצווייגט און פאַרצווייגט און איינער דעם אַנדערן אַרומגענומען, ווי די פּולע אַליאַקעס, אָנגעטאָן אין פּרישע, גרינע בלעטער, צווישן וועלכע ס'האָבן זיך תמיד שטיפּעריש פאַרשטעקט און איינגעטוליעט פאַרגלייבן און בילדער, ווי זאַפטיקע עפל, אָדער גרויסע, רייפּע אָנגער גאַסענע באַרן, באַגלייך זיי וואָלטן זיך געשפּילט אין באַהעלטעניש, די זעלבע זאַצן זענען איצט געלעגן אָפגעפליקט און אויסגעשילט ווי אין אַ קעסטל, וואָס גייט אין מאַרק אַרײַן....

חיים אייזבערג האָט געפילט ווי די דערציילונג וואָלט אים פאַר-פרעמד געוואָרן, ווי זי וואָלט פאַר אים איצט געלעגן טויט און קאַלט און אַן אַן נפּקאימינאַ...

בעטסי שעמטאָוו האָט אַרויסגערדייט פון דער שרייב-מאַשין דעם בריוו צו חיים אייזבערג'ס פאַרלעגער און אים דערלאַנגט איר מאַן. דער איבערזעצער האָט דעם בריוו איבערגעקוקט, אונטערגע'חתמ'עט און אים צוגעטשעפעט צו דער איבערזעצונג פון חיים אייזבערג'ס דערציילונג.

בעטסי האָט ניד אַרײַנגערדייט אַ פּריש בלעטל פּאַפּיר אין דער מאַשין אַרײַן און זיך גענומען קלאַפּן נאָך אַ בריוו צו דעם זעלבן פאַר-לעגער, נאָר מיטאַמאָל איז איר איינגעפאַלן, אַז ס'איז בעסער אַרײַנ-צולייגן אין איין קאַנווערט מיט חיים אייזבערג'ס דערציילונג אויך אַ קאַפיטל פון דער איבערזעצונג פון אַדאַלף אָפּטרימ'ס בוך „שלום מיטן קרייץ“ און ביידע אויסצוגן קענען גיין מיט איין בריוו... איז, אויב דעם פאַרלעגער וועט נישט געפעלן חיים אייזבערג'ס זאַך, וועט ער

מלאכה בזויה

אפשר וועלן ארויסגעבן דעם בוך „שלום מיטן קרייז“...
„שלום מיטן קרייז“ קען זיך זער גוט פארקויפן און אמאל קען
עס נאך ווערן א „בעסט סעלער“... — „איט איז עי גוד אידיא, שעמטי,
איזנ'ט איט“? ...
— „רייט יו אר“ — האָט דער איבערזעצער געענטפערט און זי
צופרידן אָנגעקוקט....
בעטסי שעמטאָוו האָט געהייסן דער דינסט ארוינברענגען דאָס
קינד.

— גרים דיך צום „דזשענטלמען“ גלאָריאַ. —
— „העלאָו ביג גערל“ — האָט היים אייזבערג זי אָנגענומען ביים
הענטל און זיך נישט געקענט העלפן, מיט אַ מיין אינערלעך אָפּשטויסן-
דיק געפיל צו באַמערקן דעם שניט פון די ליפּאַלעך, וואָס האָבן זיך
גליטשיק אַראָפּגעלאָזט, ווי דאָס מויל פון דעם איבערזעצער און דאָס
נעזל העז'דיק פאַרשארט, ווי ביי דער מאַמען...
די קליינע גלאָריאַ, גלייך פון דער באַד ארויס, איז געווען איינ-
געהילט אין ווייכע פידזשאַמעס און אין אַ ראָזע, זיידן שלאַה-ראַקל,
וואָס איז געווען געבעט מיט פיינער וואַטע און דורך און דורך גע-
שטעפט מיט קראַשע און צלם-שטעך, אויסגענייט מיט קרולעקלעך און
הינדעלעך, וואָס שפילן זיך ארום די מאַנזשעטן און אין די עקן פון
דעם זוים.

דאָס קינד האָט נייגערדיק געקוקט אויף היים אייזבערג, געלאַכט,
געפלאַפלט און פעסט צוגעדריקט צו זיך דעם נייעם, אויסגעשטאַפּטן
„טערייבער“, מיט דעם גרויסן, זיידענעם שליוף.

— „גוד נייט מאַם ענד דער“... —

— „גוד נייט דאַרלינג, גאָט בלעס יו גלאָרי דיר“... —

גלאָריאַ האָט אַ קויש געטאָן בעטסי שעמטאָוו און דעם איבערזעצער
און איז געגאַנגען מיטן דינסטמיידל אין איר צימער.

— ווי וואָלט אייך געפעלן צו האָבן אַזאַ טעכטערל? — האָט
בעטסי שעמטאָוו צענויפגעצויגן די לאַנגע, אונטערגעפירטע וויעס,
וועלכע זענען געווען אַרויפגעבערשט און צוגעשמירט מיט שוואַרצער

י. א. ליסקי

פויג, באגלייך זי וואָלט אים געוואָלט מיט זיי א קיצל טאָן...
— זי איז זער אַ שיינ קינד — האָט היים אייזבערג אַ זאָג געגעבן,
כדי פטור צו ווערן פון אַן ענטפער.
דער שמועס האָט זיך ווייטער געפלאַנטערט אָן אַ באַשטימטן
אינטערעס, און קלעבערצדיק זיך געריסן, ווי שפינוועבס.
היים אייזבערג האָט זיך אויפגעהויבן צו גיין, נאָר בעטסי שעמד
טאָוו האָט מיט אַ זיס שמייכלע אים געבעטן צוצוואַרטן אַ מינוט
און זי איז אַרויס אין צווייטן צימער אַרײַן און געבראַכט צוטראָגן
אַ פעקל מיט קינדערישע קליידעלעך און וועסטעלעך, לייבעלעך, העמד
דעלעך און אונטערהייזלעך, וואָס זענען אויף גלאַריאַ'ן קליין געוואָרן
און זענען איינגעלאָפן פונם וואַשן.
— נעמט מיט דאָס פעקל זאַכן, מיסטער אייזבערג, איר וועט
עס דאַרפן האָבן, אייער פרוי וועט עס צונוצקומען...
היים אייזבערג האָט זיך אינערלעך אָנגעצונדן, נאָר ער האָט זיך
געשעמט אַרויסצוווייזן, אַז ער האָט זיך באַלידיקט און איר געפרווט
גאַנץ העפלעך דערקלערן, אַז ער נויטיקט זיך נישט אין דעם...
בעטסי שעמטאָוו האָט עס אים אָבער אַרײַנגעשטופט אין די הענט
אַרײַן און אים געהאַלטן אין איין צורעדן, אַז ער זאָל עס נעמען.
ווי נאָר היים אייזבערג האָט זיך דערלעבט צו זען פון יענער זײט
טיר, האָט ער מיטן גאַנצן כח ווייט אַ שמײץ געטאָן דאָס פעקל שמאַטעס,
און אין גאַנג צו דער אונטערגרונט־סטאַציע האָט ער אויפן וועג נאָכ־
אַמאָל מיט כעס אַ שלײדער געמאָן דאָס אַלטע פעקל...

פארטייטשטע ענגלישע ווערטער

- ביזנעס — מסחר
 סאָפּער — אַוונט־ברויט.
 דאַרלינג — טייערער.
 בייבי — קינד.
 פּוּדינג — קוגל.
 שאָפּ — געוועלב.
 איסט־ענד — ייִדישע געגנט.
 מי טיים — פּאַרנאַכט־עסן, (וואַרעמעס)
 אַלדגייט באַיעס — ווייטשעפטלער ווילע יונגען.
 טשעמפּיאָן — מייסטער.
 האו טעקטלעס, נאָ סענס, נאָ רעספעקט — ווי טאַקטלאָז, קיין פּאַר־
 שטאַנד, קיין דרך ארץ.
 קייק — קוכן.
 קוויצט פּליז — מיר בעטן סיזאַל זיין שטיל.
 פייסטערע — געבעקס.
 סיט דאַאן — זען דיך אַנידער.
 היר, היר — האַרכט נאָר ווי ריכטיק
 דעווענשייער ספּליטס — ספעציעלע געבעקסלעך.
 קאַמיוניטי — געמיינדע, קהלה.
 מעט — ראַגזשאַקלע.
 לאַיער — אַדוואַקאַט.
 אפּטער יו — גייט איר פּאַרויס.
 סענס אַף היוםאָר — זין פּאַר הומאָר.
 העלפּ יורסעלף — באַדינט אייך, באַדין זיך אַליין.
 טו טהע פּוינט פּליז — צו דער זאַך, ביטע.
 ליידיס — דאַמען.
 וויל יו העלפּ יורסעלף וויט טהע האַט דאַקס — נעמט הייסע ווורשטלעך.
 טהענק יו, נאָ — אַ זאַנק, ניין.
 אייל העוו סאַם פּרוט — כּווייל נעמען אַ פּרוכט.
 דעד — פּאַטער.
 בערעס — שלעפּ־וועגעלעך אויף צוויי רעדער.
 באַרד־אַף דעפּיוטיס — ענגלישע קהלה.
 העלאָו ביג גערל — וואָס מאַכסטו גרויסע מאַד (מויד).
 איט איז עי גוד איידיאַ שעמטי — ס'איז אַ גוטער איינפּאַל, שעמטי.
 איזנט איט — נישט אַזוי.
 רייט יו אָר — ביזט גערעכט.
 בעסט סעלער — אַ בוך וואָס פּאַרקויפט זיך שנעל, אין גרויסע מענגעס.
 גוד נייט דאַרלינג — אַ גוטע נאַכט טייערינקע.
 גאַד בלעס יו גלאַרי דיר — גאַט'ס ברכות אויף דיר, גלאַרי טייערע.

קידנעפן — אוועקאפן, צו קענען אַרויספרעסן אויסקויף-געלדט.
 קלאַרק — ביוראָ אַנגעשטעלטער.
 קאַנטריביושאַן — מיטגליד אַפצאל.
 קאַמיטי פּיפּל — מיטגלידער פּונם קאַמיטעט.
 ווי דאַנט וואַנט טהעט סטאַף — מיר ווילן נישט די סחורה.
 ווי וואַנט יור מאַני, קאַם אַן — מיר ווילן דיין געלדט, אַהער דאַמיט.
 סטיוואַרד — אויפזעער.
 האַאום אַפּיס — מיניסטעריום פאַר אינערלעכע ענינים.
 קאַקני — ספּעציפּישער אַקצענט.
 פעלואַ טרעוולער — בלוז אַ פּריינט פּון דער פאַרטיי, אַ נאַכלויפער.
 לעוואַטאַרי — קלאַזעט.
 פּיפּער — צייטונג, בלאַט.
 קאַפּאַף-טי — אַ טעפל טיי.
 גוד ביי — אַ גוטן טאַג.
 מעמבער — מיטגליד.
 טשערמאַן, ווייס-טשערמאַן, טרעזשורער — פאַרזיצער, וויצע-פאַרזיצער,
 קאַסידער.
 ספּיק יידיש — רעד יידיש.
 איי אַנדערסטענד — איד פאַרשטיי.
 איי נאו — איד קען.
 מיי גרענד פּערענטס אַלוועיס טאַלקט יידיש טאַ מי — מיי זידע און
 באַבע האַבן תּמיד גערעדט יידיש צו מיר.
 ביזי — פאַרנומען.
 קאַאונטער — בופּעט.
 סטעמפּס — מאַרקעט, צעטעלעך.
 דיסאַפּוינטן — אַנטוישן.